

Regeringens proposition

1977/78: 31

om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vissa s. k. obrutna fjällområden;

beslutad den 3 november 1977.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ELVY OLSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen anges 14 områden i fjällvärlden, s. k. obrutna fjällområden, som f. n. är relativt orörda och som även framgent bör undantas från tyngre exploateringsföretag. Det föreslås i propositionen att som en riktlinje i den fysiska riksplaneringen bör gälla att anläggande av bl. a. vägar, vattenkraftstationer och gruvor samt ett intensivt skogsbruk i princip inte bör komma i fråga inom de aktuella områdena. Förslagen utgör en direkt uppföljning av de riktlinjer för hushållning med mark och vatten som riksdagen beslöt om år 1972.

Det konstateras i propositionen att befintliga rättsliga instrument torde vara tillräckliga för att trygga att markanvändningen inom de obrutna fjällområdena följer de föreslagna riktlinjerna. Någon ny eller förändrad lagstiftning föreslås således inte. Det förutsätts att de riktlinjer för markanvändningen som föreslås i propositionen följs upp av bl. a. länsstyrelser och kommuner genom fortsatta åtgärder i form av naturskydd och planläggning.

Avgränsningen av de 14 föreslagna obrutna fjällområdena kommenteras översiktligt i propositionen. Länsstyrelserna föreslås få uppdrag att efter samråd med berörda parter lämna regeringen förslag beträffande områdenas gränser i detalj. Länsstyrelserna bör vidare svara för att informera berörda myndigheter, organisationer och enskilda om de obrutna fjällområdenas avgränsning och riktlinjerna för markanvändningen inom dessa.

BOSTADSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-11-03

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Olsson

Proposition om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vissa s. k. obrutna fjällområden

1 Bakgrund

Med anledning av regeringens proposition 1972:111 antog riksdagen samma år vissa riktlinjer för hushållningen med landets samlade mark- och vattentillgångar (CU 1972: 35, rskr 1972: 348). Riktlinjerna innebär bl. a. att sju s. k. väglösa vildmarksområden undantas från sådan tyngre exploatering som t. ex. vägdragnings- och vattenkraftutbyggnad. Områdena är Råsto-Tsáktso, Kebnekaise, Sarek-Pite, Tärna-Graddis, Sylarna-Helags, Rogen och Pessinki. I de två senare områdena skall dessutom skogsbruksdrift inte tillåtas. Vidare anges att ytterligare övernattningsstugor inte bör uppföras inom de inre delarna av vissa av dessa områden, de s. k. vildmarkskärnorna.

Regeringen uppdrog den 2 februari 1973 åt statens naturvårdsverk och statens planverk att efter samråd och efter hörande av berörda länsstyrelser och kommuner lämna förslag till närmare avgränsning av de områden som borde omfattas av de angivna riktlinjerna. Utredningen skulle utföras inom ramen för redan pågående utredningsverksamhet.

I februari 1975 redovisade de båda verken ett preliminärt förslag till avgränsning av 14 väglösa områden benämnda obrutna fjällområden.

Under våren 1975 tog regeringen ställning till de program för fullföljande av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten som hade utarbetats av kommuner och länsstyrelser. I besluten för berörda län föreskrivs att planläggning, som innefattar utveckling av bebyggelse och anläggningar, bör undvikas inom de av verken preliminärt avgränsade 14 obrutna fjällområ-

dena i avvaktan på statsmakternas ställningstaganden till den närmare avgränsningen av de områden som bör undantas från tyngre exploatering och skogsbruk. I samband med behandlingen av prop. 1975/76:1 med redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen hade riksdagen inga principiella erinringar beträffande fjällområdenas behandling (CU 1975/76:1, rskr 1975/76:45). Civilutskottet betonade emellertid att en intresseredovisning för fjällvärlden inte bör begränsas till en precisering av bevarandanspråk utan också bör omfatta ännu ej preciserade exploateringsanspråk utanför fritidssektorn så att eventuella konfliktområden kan anges på ett så tidigt stadium som möjligt.

Den 30 oktober 1975 överlämnade statens naturvårdsverk och statens planverk rapporten Obrutna fjällområden (statens naturvårdsverks publikationer 1975:12). I rapporten redovisas verkens slutliga förslag till avgränsning av vissa områden i fjällvärlden i enlighet med regeringens förut nämnda uppdrag i februari 1973. Efter remiss har yttranden över rapporten avgetts av överbefälhavaren (ÖB), civilförsvarsstyrelsen, statens vägverk, riksantikvarieämbetet, lantbruksstyrelsen efter hörande av berörda lantbruksnämnder, skogsstyrelsen efter hörande av berörda skogsvårdsstyrelser, fiskeristyrelsen efter hörande av berörda fiskeriintendenter, beredningen för samordning av statens insatser för turism och rekreation, statens vattenfallsverk gemensamt med Centrala driftledningen (CDL) och Vattenregleringsföretagens samarbetsorgan (VASO), domänverket, Sveriges geologiska undersökning (SGU), statens industriverk efter hörande av bergmästarna, nämnden för statens gruvegendom, länsstyrelserna i Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län efter hörande av berörda kommuner, Svenska gruvföreningen, Boliden AB, Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB), Skogsindustriernas samarbetsutskott, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Svenska samernas riksförbund, Kungl. vetenskapsakademien, Svenska naturskyddsföreningen (SNF) efter hörande av Sveriges fältbiologiska ungdomsförening, Svenska fjällklubben, Sveriges turistråd, Svenska turistföreningen (STF) och Friluftsrådet. Dessutom har yttranden lämnats av naturhistoriska riksmuseet och Svenska skogsarbetareförbundet.

2 Rapporten Obrutna fjällområden

2.1 Utgångspunkter

2.1.1 Riktlinjer för hushållning med mark och vatten

I prop. 1972:111 framhöll föredragande departementschefen fjällvärdens stora betydelse för såväl friluftslivet som den vetenskapliga naturvården. Bland rekreationsområden av riksintresse intar fjällvärlden vid sidan av våra orörda kustområden en särställning. Där finns en flora och en fau-

na av internationellt intresse och områden där flera bevarandebestånd samtidigt gör sig gällande. Enligt departementschefen är det därför en utomordentligt viktig uppgift att skydda våra sista s. k. vildmarker från exploatering.

Riksdagens beslut att undanta de s. k. väglösa vildmarksområdena från tyngre exploatering innebär enligt verken dels en begränsning av sådana åtgärder som medför bestående ingrepp i fjällnaturen, dels en strävan till mångsidigt markutnyttjande i fjällen. Verken tolkar riktlinjerna så, att tyngre exploateringar som kräver vägutbyggnad fortsättningsvis bör få företas endast inom områden där ingrepp redan har företagits, medan de väglösa områdena bör förbehållas dels den turism som inte kräver vägar och större anläggningar, dels renskötseln och de vetenskapliga bevarandebestånden.

Enligt verkens tolkning innebär statsmakternas beslut ingen annan inskränkning i pågående markanvändning eller existerande rättigheter inom de aktuella områdena än i fråga om skogsbruksdrift inom Rogen- och Pes-sinkiområdena.

2.1.2 Samråd med länsstyrelser, kommuner och organisationer

Verken har i sitt arbete samrått med berörda länsstyrelser och kommuner. Material från länsstyrelserna har legat till grund för verkens förslag till avgränsningar av de obrutna fjällområdena. Ett utkast till förslag till avgränsningar har remitterats till berörda länsstyrelser och kommuner samt till myndigheter, organisationer och olika intressenter. Samråd har också skett med miljöverndepartementet i Norge i syfte att kartlägga var motsvarande slag av områden på norskt territorium ansluter till de svenska områdena.

2.1.3 Bevarande- och exploateringsintressen

Verken anför att stora delar av befolkningen i fjällvärlden har sin utkomst av fjällnaturen genom renskötsel, skogsbruk, jakt och fiske m. m. Fjällnaturen är också uppskattad som rekreationskälla av de människor som bor i det norrländska inlandets tätorter. Fjällen är också turistområde av såväl nationell som internationell betydelse.

De svårtillgängliga delarna av fjällen och angränsande skogslandskap utgör en tillflyktsort för flera utrotningshotade djurarter. I fjällregionen finns fjällrenens vår-, sommar- och höstbetesland. Särskilt de ostörda fjällpartierna är enligt verken av väsentlig betydelse för renskötseln som kalvningsland om våren och uppehållsorter under främst sommarhalvåret.

Inom fjällvärlden finns också fyndigheter av ett flertal brytningsvärda mineral, som tillsammans med utnyttjandet av vattenkrafttillgångarna ger ett viktigt bidrag till landets försörjning. I samband med att fjällregionens

resurser har tagits i anspråk för utvinning av mineraler och vattenkraft samt för fritidsbebyggelse, turism m. m., har vägar byggts i fjällregionen. Härigenom har enligt verken ostörda områden med stora värden för bl. a. djurlivet, renskötseln och fjällvandarturismen minskat avsevärt i omfattning, som framgår av fig. 1.

Verken har vid sin bearbetning av områdenas avgränsning utgått från att de förslag till avgränsning som verken har inhämtat från länsstyrelserna bl. a. grundar sig på kunskaper om såväl exploaterings- som bevarandeintressen. Någon fullständig redovisning av dessa intressen lämnas emellertid inte i verkens rapport.

I naturvårdsverkets utredningsarbete angående de svenska fjällområdenas planmässiga användning inom ramen för modern naturvård studeras de bevarandeintressen som finns i fjällregionen vad gäller vetenskaplig naturvård och friluftsliv. Där ingår även en delstudie som behandlar bedömningsgrunder för lokalisering av områden och anläggningar för turism och friluftsliv i fjällregionen. I avsnitt 3 i det följande lämnas en samlad redogörelse för de exploateringsintressen som f. n. finns redovisade inom de av verken föreslagna obrutna fjällområdena.

2.2 Verkens förslag och bedömningar

2.2.1 Urvalskriterier, avgränsningar och föreslagna områden

I rapporten (SOU 1971:75) Hushållning med mark och vatten angavs som s. k. väglösa vildmarksområden sådana områden, som är belägna på längre avstånd från väg än ca 8 km (en halv dagsetapp för en fjällvandrare) och som har en sammanhängande yta på minst 1000 km². Verken har, bl. a. på förslag av länsstyrelsen i Norrbottens län, stannat för att minsta områdesstorlek i stället bör vara 500 km². Det har inte bedömts nödvändigt att hela arealen ligger på svenskt territorium. Vidare anser verken att gränsen för områdena bör dras så att befintliga vägar kommer att ligga inom en halv dagsetapp (ca 8 km) från det obrutna området. I de fall, då verken inte har ansett sig kunna följa av länsstyrelserna föreslagna gränser, har gränsen dragits en bit bortom den bebyggelse som normalt finns utmed vägarna eller ibland schablonmässigt 1 eller 3 km från vägen. I några fall har också befintliga vägar fått ingå i det obrutna området. Detta gäller t. ex. vissa enskilda vägar där man inte avser att öka framkomligheten samt vissa vägar som inte korsar ett område utan slutar blint inne i fjällen. Verken konstaterar att de avgränsade områdena har definierats med utgångspunkt i ett tillgänglighetsmått varför de snarare karaktäriseras av svårtillgänglighet än av orördhet. I konsekvens med detta anser verken att det är tveksamt om en reglering av ett vattendrag inom ett i övrigt väglöst område kan anses påverka området vildmarkskaraktär i samma grad som om det genomkorsas av en allmän väg. Verken har beaktat den omständigheten i sina avgränsningsförslag. Med de valda storleks- och avgränsnings-

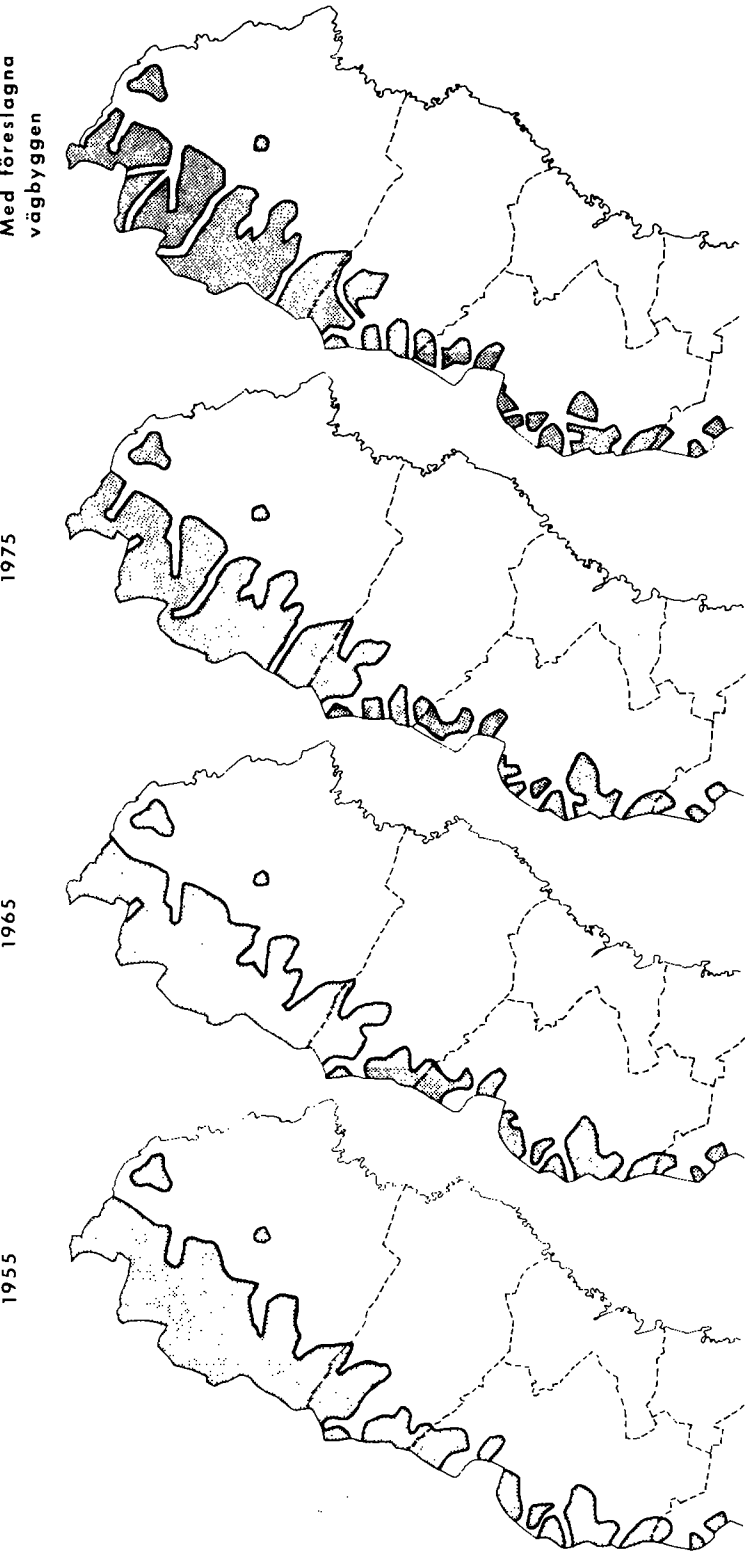

Fig. 1. Väglösa områden 1955, 1965, 1975 och om planerade vägbyggen genomförs.

kriterierna som grund har verken utökat antalet områden från sju som anges i prop. 1972:111 till 14. De föreslagna områdena redovisas i fig. 2. I avsnitt 5 finns en detaljerad genomgång av områdena.

Förslaget omfattar en total areal av ca 49 000 km². Elva områden ligger inom kalfjällsregionen medan de övriga tre är skogsområden med mindre fjällpartier eller partier ovanför trädgränsen. Fyra län och 14 kommuner berörs av förslaget till obrutna fjällområden.

Förutom de föreslagna 14 obrutna fjällområdena har verken redovisat tio väglösa områden med en minimiareal av 100 km² men med i övrigt motsvarande kvaliteter som de obrutna områdena.

I rapporten (SOU 1971: 75) Hushållning med mark och vatten och i prop. 1972:111 anges inom de väglösa områdena ett antal s. k. vildmarkskärnor. Riksdagens beslut innebär att övernattningsstugor för turism inte bör uppföras inom dessa områden. Verken har vid överläggningar med representanter för länsstyrelserna funnit att tillräckligt underlag i dag saknas för att närmare precisera omfattningen av kärnområden, för vilka ett sådant starkare skydd skall gälla. Verken anser att en avvägning mellan den s. k. lättare turismen och de renodlade bevarandebestånden bör kunna ske inom ramen för en fortsatt planering av markanvändningen inom fjällregionen bl. a. med ledning av det material som kommer fram genom pågående utredningsarbete inom naturvårdsverket.

Verken föreslår att de s. k. väglösa vildmarksområdena fortsättningsvis i författningstext och liknande kallas obrutna områden i fjällregionen eller endast obrutna fjällområden. Motivet härför är att de aktuella områdena utifrån en mer vetenskaplig synpunkt knappast kan betecknas som vildmarker och att områdena inte heller är helt väglösa.

2.2.2 Bestämmelser för vissa verksamheter

Vattenkraftutbyggnad

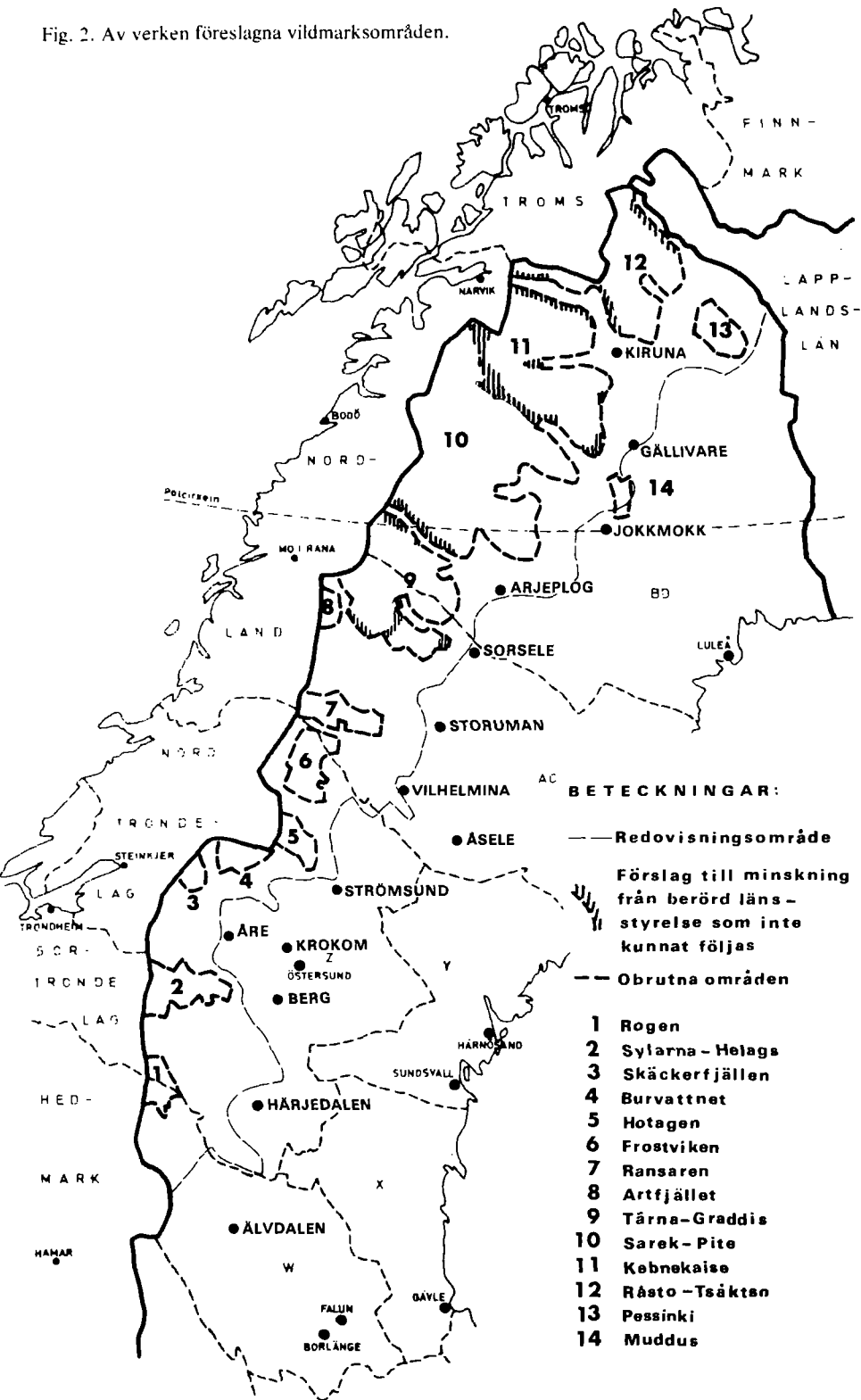
Vattenkraftutbyggnader som inte tidigare har beslutats av statsmakterna bör enligt de riktlinjer som anges i prop. 1972:111 inte få komma till stånd inom de väglösa vildmarksområdena.

Verken anser att till vattenkraftutbyggnad bör räknas också ny- eller tillbyggnad av såväl kraftverk som tillhörande dammar, kanaler, regleringsmagasin m. m. När det gäller företag som kan tänkas medföra miljöförändringar av mindre omfattning, t. ex. vissa tunnelbyggen, höjning och sänkning av befintliga vattenmagasin m. m., föreslår verken att en bedömning av tillåtligheten bör göras med utgångspunkt i åtgärdernas inverkan på miljön inom de obrutna fjällområdena.

Skogsbruk

I de fastlagda riktlinjerna uttalas att Pessinki- och Rogenområdena bör undantas från skogsbruk. Dessa områden ligger i skogslandet. Inom de öv-

Fig. 2. Av verken föreslagna vildmarksområden.

riga områdena, vilka ligger i den egentliga fjällregionen förutsätter riktlinjerna att skogsbruk inte är möjligt. Verken föreslår att samtliga obrutna fjällområden undantas från skogsbruk. Till skogsbruk bör dock inte räknas utnyttjande av rätt att ta virke till husbehov. De restriktioner för skogsbruket som föreslås skall enligt verkens uppfattning inte behöva innebära några väsentliga uppoffringar. Verken beräknar överslagsmässigt arealen produktiv skogsmark som berörs inom de obrutna fjällområdena till ca 500 km² eller ca 0,2 % av den produktiva skogsmarksarealen i landet.

Mineralbrytning

Verken anser att utvinning av mineral inte bör få förekomma i ett obrutet fjällområde även om detta inte klart framgår av riktlinjerna i prop. 1972:111. Enligt verken kan gruvbrytning emellertid vara ett av de från samhälls- synpunkt angelägna företag för vilka intresset att bevara de obrutna områdena kan få vika. Verken förutsätter att statsmakterna i sådana fall efter en allsidig utredning låter justera gränsen för det obrutna fjällområdet. Enligt verken har det framkommit att mineralförekomsterna är ofullständigt kartlagda i fjällregionen och att framtida önskemål om att påbörja gruvdrift inte för tillfället kan förutsägas. Verken anser att denna osäkerhet talar för att områden, där en framtida gruvbrytning kan tänkas, inte bör undantas. De anser det rimligt att prospektering av mineral får förekomma även i fortsättningen inom de obrutna fjällområdena. Prospekteringen måste enligt verken emellertid ske i sådana former att största möjliga hänsyn tas till områdenas vildmarkskaraktär.

Turistanläggningar

I prop. 1972:111 förutsätts att utvecklingen av fjällturism skall fortgå inom de obrutna fjällområdena men att inom de s. k. vildmarkskärnorna ytterligare övernattningsstugor för turismen inte bör uppföras. Verken anser att de obrutna fjällområdena i en framtida planering bör behandlas på olika sätt med avseende på turistutbyggnad, så att vandringsleder och övernattningsstugor för turism byggs ut i vissa delar av dessa medan de minst påverkade och mest skyddsvärda delområdena förblir outbyggda. Verken anser vidare, att turistutbyggnader inom de obrutna fjällområdena bör begränsas till s. k. lättare turism, vilket innebär att t. ex. större hotellanläggningar och skidliftar förläggs utanför dessa. Detta får emellertid inte hindra underhåll eller komplettering av befintliga anläggningar om det kan förenas med syftet att bevara de obrutna fjällområdenas vildmarkskaraktär.

Övriga verksamheter

Utöver de verksamheter som nu har behandlats förekommer inom fjällregionen anläggningar av varierande slag. Exempel på sådana är forskningsstationer, kraftledningar, telemaster, renstängsel, båtbygggor, landningsplatser för flyg samt bostadshus.

Verken anser att som huvudregel bör gälla att åtgärder som kan förändra eller påverka områdets karaktär inte skall få företas inom ett obrutet fjällområde. Detta skall emellertid normalt inte hindra drift och underhåll av befintliga anläggningar eller inskränka förekommande rättigheter med undantag för vad som tidigare har sagts om skogsbruk. Verken anser vidare att annat byggande än sådant som hänger samman med de areella näringarna, vetenskaplig forskning eller som behövs för fjällvandringsturism, inte bör tillåtas utan särskilda skäl.

2.2.3 Ansvariga myndigheter och genomförandeinstrument

Verken föreslår att riktlinjer för obrutna fjällområden läggs fast av regering och riksdag som en vidareutveckling av riksdagens beslut med anledning av prop. 1972:111.

Sedan statsmakterna har tagit ställning till verkens förslag till avgränsning av obrutna fjällområden och till resultatet av kommunernas planeringsarbete bör, anser verken, fortsatt planering och reglering av markanvändningen inom fjällregionen i första hand genomföras av regionala och lokala organ. Verken föreslår att arbetet sker inom ramen för den fortsatta fysiska riksplaneringen och att det bör åligga berörda länsstyrelser och kommuner att bevaka att riktlinjerna följs och bedöma om föreslagna byggnadsföretag m. m. i och kring de obrutna fjällområdena är förenliga med dessa riktlinjer.

Inom kommunerna pågår f. n. översiktlig planering som ett led i den fysiska riksplaneringen. Naturvårdsverket och planverket har i sina yttranden till regeringen över de kommunala riksplaneprogrammen föreslagit att de kommunala planeringsinsatserna i fjällvärlden de närmaste åren främst bör riktas in på zonerna utanför de s. k. väglösa vildmarksområdena. Det är enligt verkens bedömning i första hand inom dessa zoner som avvägningar beträffande markanvändningen erfordras på lokal nivå, t. ex. avvägningar mellan fritidsbebyggelsens och turismens intressen, bevarandetressen och de areella näringarna. De kommunöversikter som utarbetas av fjällkommunerna bör omfatta även de obrutna fjällområdena.

Verken bedömer att en mer ingående kommunal planering i syfte att reglera byggnadsåtgärder m. m. i första hand behöver riktas in på de vägnära zonerna utanför de obrutna fjällområdena. Reglering av annan verksamhet såväl inom som utom de obrutna fjällområdena bör liksom hittills – beroende på verksamhetens art – ankomma på kommun eller länsstyrelse, lantbruksnämnd eller annan regional myndighet. Sådant reglering kan avse trafik med terränggående fordon, lågflygning, övernattningsstugor, leder, renstängsel m. m. Verken understryker vikten av att kommunerna även vid den fortsatta planeringen av vägomlanden samråder med regionala och centrala organ.

Verken anser att det inte behöver utfärdas några särskilda förordnanden

om förbud mot tyngre exploateringar inom obrutna fjällområden, eftersom sådana exploateringar förutsätter planprövning. Vad gäller föreslagna inskränkningar för skogsbruk och anläggande av enskilda vägar bedömer verket att särskilda förordnanden, t. ex. enligt 7 eller 19 §§ naturvårdslagen (NVL) (1964:822, omtryckt 1974:1025) kan behövas. Verken anger som alternativ att, på samma sätt som har skett med skötseln av boksko-gar, det tillskapas en särskild fjällag som reglerar användningen av de obrutna fjällområdena. Vilket alternativ som skall väljas beror enligt ver-ken bl. a. på hur man vill se på frågan om rätt till ersättning för de inskränk-ningar i markanvändningen som regleringen innebär.

3 Befintliga och planerade verksamheter och anläggningar

3.1 Bebyggelse

Bebyggelsen inom de obrutna fjällområdena är med hänsyn till arealen av mycket ringa omfattning. Totalt finns ca 700 byggnader eller gårdsbild-ningar. De flesta utgör bebyggelse för fritidsändamål, främst jakt- och fis-kestugor samt övernattningsstugor längs vandringslederna. Enskild fritids-bebyggelse finns i begränsad omfattning. Inom områdena finns några stör-re turistanläggningar för fjällvandringsturism, de flesta inom Sarek-Pite-området. Bebyggelse med anknytning till rennäringen finns inom samtliga obrutna områden. Totalt finns för detta ändamål ca 150 samevis-ten och ett 100-tal samestugor, främst renvaktarstugor.

3.2 Vägar

Inom de föreslagna obrutna fjällområdena finns ett begränsat antal vä-gar. Dessa utgörs av enskilda vägar och skogsbilvägar, vilka slutar blint in-ne i områdena. Sammanlagt finns redovisade ett tiotal vägprojekt, vilka befinner sig på olika diskussions- eller planeringsstadier. Därtill kommer några enstaka planerade skogsbilvägar vilka kan tangera gränsen för obru-tet fjällområde.

Fyra större vägprojekt har en sådan karaktär att de skulle dela ett före-slaget obrutet område i två delar. Projektet Ljungdalen – Vålådalen i Jämt-lands län berör Bergs och Åre kommuner. Vägprojektet Storjola – Ankar-vattnet i Jämtlands län berör främst Strömsunds kommun. Projektet Am-narnäs – Tärnaområdet (N Fjällnäs) i Västerbottens län berör Storumans och Sorsele kommuner. Den planerade fortsättningen på vägen Vie-tas – Sitasjaure till Skjomen i Norge ligger i Gällivare kommun men gränsar till Jokkmokks kommun i söder varför båda kommunerna berörs.

3.3 Vattenkraft

Samtliga föreslagna obrutna fjällområden utom Rogen, Tärna – Graddis, Rasto – Tsäkså, Pessinki och Muddus är på ett eller annat sätt berörda av

befintliga vattenkraftföretag. Möjligheterna till nya vattenkraftutbyggnader i bl. a. Norrland har inventerats. Samtliga områden utom Rogen, Råstot-Tsáktso, Pessinki och Muddus berörs av inventerade utbyggnadsmöjligheter.

Inventerade utbyggnadsprojekt inom de obrutna fjällområdena fördelar sig enligt följande sammanställning. Förutom de i sammanställningen upptagna anläggningarna berörs Skäckertfjällen och Artfjällen i sina ytterområden av projekten Torrön resp. Klippen.

Inventerade vattenkraftprojekt inom obrutna fjällområden

Älv Älvsträcka	Energi GWh ¹ /år	Priori- tering ²	Obrutet fjällområde
<i>Kalix älv:</i>			
Kaitumjaure	110	4	Kebnekaise
<i>Lule älv:</i>			
Vuoijatätno	1 235	4	Sarek-Pite
Petsaure	80	3b	"
(Lermejaure)	pump		Kebnekaise
Källflöden till			
Luleälv	995	4	Sarek-Pite
Pärlälven	250	4	"
<i>Skellefte älv:</i>			
Bartaure	85	3b	Sarek-Pite
Storselet	130	3b	Tärna-Graddis
<i>Ume älv:</i>			
Fjällnäs	250	4	Tärna-Graddis
Överstjuktan	50	3b	"
<i>Ångermanälven:</i>			
Saxåns överledning	30	1	Ransaren
Övre Vojmån	120	4	"
Lejarälven	49	3b	Frostviken
Storån	74	1	"
<i>Indalsälven:</i>			
Storfulvurn, reglering	48 ³	4	Hotagen
Åbervattnet, reglering	24	2	Burvattnet
Hosjö	161	4	Sylarna-Helags
Kölsjön, reglering	11	4	"
Blåhammarmyren (Handöl)	446	4	"

¹ GWh = Gigawattimme = milj. kilowattimmar

² Gradering i klass 1-4 enligt betänkandena (SOU 1974: 22) Vattenkraft och miljö, resp. (SOU 1976: 28) Vattenkraft och miljö 3. Klass 4 anger högsta bevarandevärde.

³ Avser projekt Lillfulvurns kraftverk med reglering av Lill- och Storfulvurn.

3.4 Skogsbruk

Huvuddelen av de obrutna fjällområdena ligger ovan barrskogsgränsen. De ligger också i allt väsentligt ovanför den s. k. skogsodlingsgränsen. Denna gräns drogs i början av 1950-talet av domänverket och avsåg att utskilja de områden inom vilka gängse skogsbruk då inte ansågs kunna bedri-

vas av biologiska, klimatologiska och ekonomiska skäl. Samtliga områden ligger helt ovanför gränsen för svårföryngrad skog (se fig. 3). Denna gräns har tillkommit efter beslut av Kungl. Maj:t med stöd av skogsvårdslagen (1948: 237). Ovanför gränsen far, på mark som inte tillhör staten eller kyrkan, avverkning för annat ändamål än husbehov inte ske utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd. Avsikten härmed är att förhindra sådan olämplig avverkning som skulle omöjliggöra eller avsevärt försvåra återväxten.

I Norrbottens och Västerbottens län utgörs de obrutna områdena huvudsakligen av kronoöverloppsmark medan de i Jämtlands och Kopparbergs län i huvudsak utgörs av s. k. renbetesfjäll. Tillsammans utgör dessa områden mer än 95 % av de obrutna fjällområdenas totala areal. De obrutna fjällområdena karaktäriseras sålunda av kalfjäll, sjö och myrmarker samt områden med fjällbjörkskog. Barrskog förekommer framför allt i dalgångarna i områdenas östra delar.

Arealen produktiv skogsmark inom de obrutna områdena omfattar enligt skogsstyrelsen totalt ca 140 000 ha. Av dessa ligger mer än 2/3 inom Norrbottens län. Virkesförrådet uppgår till ca 6 milj. skogskubikmeter (m^3sk). Till dessa arealer kommer dessutom vissa av statens skogsmarksarealer och virkesförråd i Norrbotten som inte har kunnat uppskattas.

Staten är den dominerande skogsägaren i de aktuella områdena. Mindre än 10 % av den produktiva skogsmarken ägs av skogsbolag och enskilda. Några tiotal enskilda fastigheter är i sin helhet belägna inom gränsen för de föreslagna områdena. Mer än 90 % av statens produktiva skogsmark inom områdena ligger ovan skogsodlingsgränsen.

Villkoren för skogsbruk inom de aktuella områdena är ogynnsamma bl. a. på grund av de biologiska och klimatologiska förhållandena och bristen på vägar. I de aktuella skogsområdena nedanför skogsodlingsgränsen uppgår den årliga skogsproduktionen till i genomsnitt ca 2 m^3sk/ha . Ovan skogsodlingsgränsen är den i genomsnitt ca 1,2 m^3sk/ha . Gränsen för vad som betecknas som produktiv skogsmark brukar sättas vid 1,0 m^3sk/ha .

Skogsstyrelsen har bedömt att ett totalt förbud mot skogsbruk inom de föreslagna områdena skulle innebära ett bortfall av potentiella sysselsättningsmöjligheter i skogen på 80–160 årsverken. Därtill kommer sysselsättningsbortfallet i vissa delar av Norrbottens län. F. n. bedrivs emellertid skogsbruk i dessa områden i mycket ringa omfattning. På t. ex. statens mark och ovan skogsodlingsgränsen sker ingen avverkning alls.

3.5 Mineralbrytning

Intresset för och förväntningarna på prospekteringsarbeten i fjällvärlden har ökat under senare år vilket bl. a. belyses av att antalet ansökningar om gruvrättigheter har ökat betydligt sedan 1972. Trots den hittills mycket begränsade prospekteringen täcker sökta och beviljade inmutningar och utmål 60 % större yta per ytenhet inom de obrutna fjällområdena än inom Sverige som helhet.

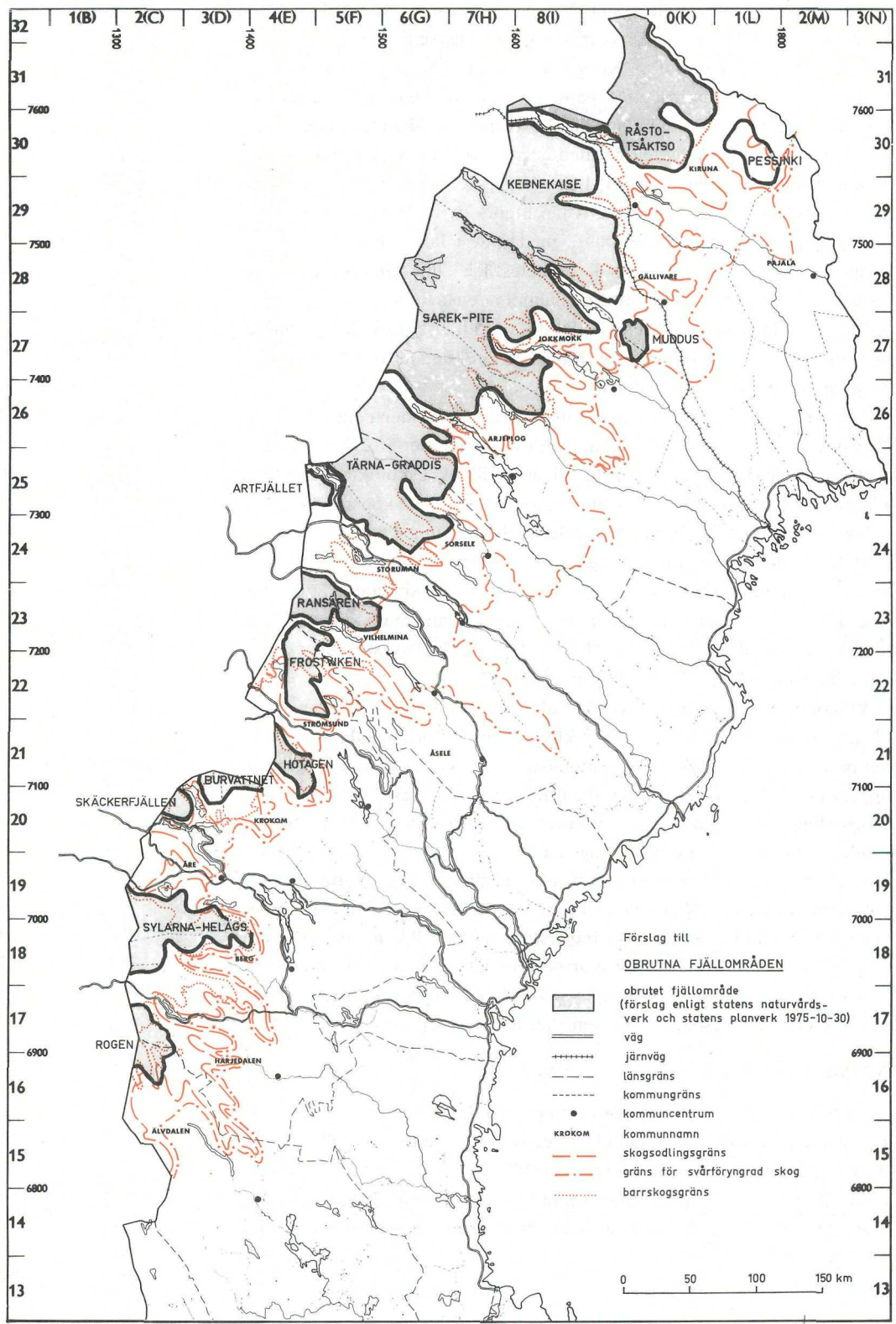

Fig. 3.

Inom de obrutna fjällområdena är ca 700 km² belagda med gruvrättigheter eller finns ansökningar om gruvrättigheter registrerade. Dessa upptar ca 1.5 % av den totala arealen obrutna fjällområden. Därtill kommer statsgruvefälten vid Remdalen, Stekenjokk, Ruotevare, Nakerivaara och Ekströmsberg med omfattande arealer. Av de ovanstående 700 km² upptas ca 675 km² av inmutningar och urankoncessioner. Resterande ca 25 km² är utlagda som utmal vilka fördelar sig på de obrutna fjällområdena enligt följande sammanställning.

Utmålslagda malmfyndigheter och mineral inom obrutna fjällområden den 30 september 1976

Rogen	Sulfidmalm	<i>Vassbo</i> , klass A, i drift. Gruvan och utmälen ligger utanför området men vissa inmutningar sträcker sig in i detsamma. <i>Guttusjön</i> , klass B, förberedes för drift. Nuvarande utmal ligger söder om det obrutna fjällområdet men malmen är ännu ej avgränsad norrut.
Sylarna-Helags	Olivinstentäljsten	<i>Lilla Rödberget</i> i drift. <i>Handöl</i> i drift. Brytning utanför området, men vissa utmal sträcker sig in i detsamma.
	Sulfidmalm	<i>Gruvålen</i> (Ramundberget), klass C. <i>Lillsjögruvan</i> , klass C. <i>Vargtjärnstöten</i> , klass C. För alla tre gäller att utmälen ligger strax utanför området men mineraliseringarna sträcker sig in i detsamma.
Frostviken	Sulfidmalm	<i>Stekenjokk</i> , klass A, i drift. Gruvan ligger utanför men malmförekomsten fortsätter åt söder och löper in i det obrutna fjällområdet.
Ransaren	Kopparzinkmalm	<i>Ankarvattnet</i> , klass A.
	Nickelkrommalm	<i>Lejargruvan</i> , klass C.
Ransaren	Sulfidmalm	<i>Röfjällsgruvan</i> , klass C. <i>Levimalmen</i> , klass A. Malmens fördel ligger inom det obrutna området. <i>Remdalen</i> , klass A. Inom statsgruvefältet och därför ej utmålslagd. <i>Beitsetsniujonje</i> , klass B. Inom statsgruvefältet och därför ej utmålslagd. <i>Unna Gaisartjälko</i> , klass A. <i>Daningen</i> , klass B.
Artfjället	Sulfidmalm	<i>Gräskevarde</i> , klass B.
Tärna-Graddis	Sulfidmalm	<i>Laisvall</i> , klass A, i drift. Gruvanläggningarna ligger f. n. utanför området men Kautskymalmen och N och S Nadokmalmen sträcker sig in i det obrutna fjällområdet. <i>Nasafjäll</i> , klass C.
Sarek-Pite	Sulfidmalm	<i>Saulo</i> , klass C.
	Titanjärnmalm	<i>Ruotevare</i> , klass A.
Kebnekaise	Magnesit	<i>Rakas</i> (Farrekaise), klass B. De två senare förekomsterna är belägna inom statsgruvefältet och därför ej utmålslagda.
	Titanjärnmalm	<i>Akkavare-Melkogrorna</i> , klass B. <i>Pattok</i> (Pattovare), klass A. <i>Harrejaure</i> , klass B.

		<i>Renhagen</i> , klass B.
		<i>Tjårorika</i> , klass B.
		<i>Ekströmsberg</i> , klass A. Utmålen sträcker sig delvis innanför gränsen till det obrutna fjällområdet.
	Sulfidmalm	<i>Unna Alakats</i> , klass C.
		<i>Sjangeli</i> , klass C.
		<i>Ruopsokjaure</i> , klass C.
		<i>Valfojokk</i> , klass C.
		<i>Alberta-Svangeräive</i> , klass C.
Råsto-Tsåktso	Sulfidmalm	<i>Raggisvaara</i> , klass C.
	Järnmalm	<i>Tjavelk</i> , klass B.
		<i>Luovinounnanen</i> , klass B.
Pessinki	Järnmalm	<i>Tjärro</i> , klass B.
		<i>Paljasjärvi</i> , klass B.
Förklaringar:	Klass A: Gruva i drift eller malmförekomst av större betydelse.	
	Klass B: Övriga malmförekomster samt marginella fyndigheter.	
	Klass C: Övriga utmålslagda fyndigheter.	

Gruvrättigheter inom de obrutna fjällområdena innehas av såväl staten som enskilda. Statens innehav exkl. statsgruvefälten uppgår till drygt 400 km² och utgör ca 20 % av statens gruvrättigheter i hela landet.

Inom de obrutna fjällområdena finns vilande statliga järnmalmsfyndigheter vid Pattok, Renhagen, Tjärrojåkka, Ekströmsberg och Ruotevare. Fyndigheterna upptar en areal av ca 240 milj. ton och utgör ca 20 % av den totala statliga järnmalmsreserven. De järnmalmsfyndigheter som bedöms kunna komma i fråga för exploatering i framtiden är Pattok, Tjärrojåkka och Ruotevare. Livslängden på brytningarna beräknas i samtliga fall till 15–20 år.

3.6 Turism och friluftsliv

Anläggningar för turism och friluftsliv är ojämnt fördelade mellan de obrutna fjällområdena. Områdena Muddus, Pessinki, Skäckerfjällen, Ransaren och Artfjället är obetydligt utbyggda med leder, övernattningsstugor, anläggningar för fritidsfiske osv., medan områdena Rogen, Sylarna–Helags, Kebnekaise samt vissa delar av Sarek–Pite och Råsto–Tsåktso är relativt väl utbyggda.

I nio av de 14 obrutna fjällområdena planeras utvidgning av befintliga eller byggande av helt nya anläggningar. Inom Pessinki, Muddus, Artfjället, Ransaren, Skäckerfjällen och Rogen planeras f. n. inga utbyggnader. Omfattningen av utbyggnaderna uppgår till ca 15 nya vandringsleder och ett 40-tal övernattningsstugor med ca 20 bäddar vardera. Därtill kommer sex anläggningar för fritidsfiske, några proviantförsäljningsstugor samt vissa utbyggnader av fjällstationerna Sylarna, Blåhammaren och Kebnekaise. Beroende på den framtida utvecklingen av Kebnekaisområdet i turistiskt avseende, bl. a. vad gäller tillkommande vägar, finns planer på nya turistanläggningar vid Ritsemjokk och Vietas.

Samtliga obrutna fjällområden utom Muddus och Pessinki berörs helt eller delvis av naturvårdsverkets förslag till förbudsområden för körning i

terräng med terrängfordon och motorfordon. Inom 13 föreslagna förbudsområden planeras ca 1800 km märkta skoterleder. Ca 1000 km av dessa ligger inom obrutna fjällområden.

3.7 Rennäring och fiske

Renskötsel bedrivs inom samtliga föreslagna obrutna fjällområden. Bebyggelse för detta ändamål såsom samevisten och renvaktarstugor finns inom alla områden. Totalt finns ca 100 samevisten för drygt 450 hushåll inom de aktuella områdena.

Två vägar av betydelse för rennäringen är planerade, dels vägen till Lai-moviken på norra sidan av Torneträsk, dels en väg till Nälkeäive vid Kön-kämä älv. Båda vägarna slutar blint inne i Råsto-Tsáktso obrutna fjällområde.

Fisket utgör en integrerad del av renskötseln, och inom de obrutna fjällområdena i Norrbottens län bedrivs förvärvsmässigt fiske av ca 250 personer, främst same. I de övriga länen förekommer inget yrkesmässigt fiske men däremot ett relativt omfattande husbehovsfiske. I Västerbottens län har ca 1000 personer tillstånd att bedriva begränsat fiske med nät på kronans vatten. Många av dessa vatten ligger inom obrutna fjällområden.

4 Remissyttrandena

4.1 Allmänt omdöme om rapporten

Flertalet remissinstanser är positiva till de principer som verken har lagt till grund för avgränsningen av de obrutna fjällområdena och till vad verken anför om regleringen av vissa verksamheter inom områdena. Många av dessa remissinstanser pekar på att förslaget öppnar möjligheter att skydda de värden som en orörd natur utgör från både naturvårdens och turismens synpunkt i såväl svenskt som internationellt perspektiv.

Invändningarna mot verkens förslag riktar sig i allt väsentligt mot enskildheter i förslaget vad gäller gränsdragningar i vissa avsnitt samt förslagets konsekvenser för vissa verksamheter, främst skogsbruket och gruvindustrin. *Sveriges geologiska undersökning (SGU)* har som enda remissinstans ifrågasatt avsättningen av hela områden. SGU anser att det bör prövas om inte Burvattnets, Frostvikens, Ransarens och Artfjällets obrutna fjällområden skall utgå ur förslaget.

Statens vägverk, domänverket och *SGU* anser att deras yttranden till verken i samband med det preliminära förslaget inte har beaktats i tillräcklig utsträckning. Liknande synpunkter framför bl. a. *länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län*. *Skogsstyrelsen* framför kritik för bristande samråd mot bakgrund av uttalanden från regering och riksdag.

4.2 Benämningar och urvalskriterier

Verkens förslag att benämna de tidigare s. k. väglösa vildmarksområdena obrutna fjällområden har allmänt accepterats av remissinstanserna. *Svenska samernas riksförbund* understryker att benämningen obrutna fjällområden bättre återspeglar områdenas karaktär än den tidigare benämningen vildmarksområden.

Verken har avgränsat och definierat områdena från tillgänglighetssynpunkt så att de snarare präglas av relativ svårtillgänglighet än av orördhet. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att huvudkriteriet för avgränsningarna borde ha varit områdenas orördhet. *Kungl. vetenskapsakademien* pekar på att verkens tillgänglighetsmatt kan vara riktigt från friluftssynpunkt, men att det inte är väl valt sett från vetenskaplig bevarandesynpunkt.

Verkens förslag att ett obrutet fjällområde skall ha en areal av minst 500 km² har godtagits av de flesta remissinstanserna. *Svenska naturskyddsföreningen (SNF)* och *Sveriges fältbiologiska ungdomsförening*, *Svenska fjällklubben*, *Kungl. vetenskapsakademien* och *naturhistoriska riksmuseet* anser dock att också de tio mindre områdena med en areal av endast 100 km² som verken har redovisat och som har kvaliteter motsvarande de föreslagna 14 obrutna fjällområdena bör avsättas som obrutna fjällområden eller ges ett motsvarande skydd.

Som redan har nämnts anser *SGU* att det kan ifrågasättas om verkens utökning av de ursprungliga sju s. k. vildmarksområdena till 14 obrutna fjällområden till alla delar är motiverad. Flera andra remissinstanser noterar den kraftiga utökning som verken har gjort och är i vissa fall kritiska till denna, utan att närmare ange vilka områden eller delområden som inte borde ingå. I de fall verken inte har följt de berörda länsstyrelsernas tidigare avgränsningsförslag (se fig. 2) hävdar dessa att deras tidigare förslag skall gälla.

De allra flesta remissinstanserna har godtagit verkens avgränsning av vägzoner i anslutning till de obrutna områdena. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser emellertid att zonerna är för smala, att de ger en alltför stark begränsning av handlingsutrymmet och att de kan motverka den planering och helhetssyn som är nödvändig med hänsyn bl. a. till bevarande- och rennäringsintressen. I överensstämmelse med vad som angavs som avgränsningskriterium för s. k. väglösa vildmarksområden i rapporten (SOU 1971: 75) Hushållning med mark och vatten anser länsstyrelsen att zonerna bör ha en bredd av ca 8 km.

4.3 Bestämmelser för vissa verksamheter

4.3.1 Vägdragning

De remissinstanser som har uttalat sig i fråga om att anlägga vägar är eniga om att som huvudprincip bör gälla att vägdragning skall vara förbju-

den i ett obrutet fjällområde. Det rader däremot delade meningar om hur principerna skall tillämpas. Företrädarna för de ideella och vetenskapliga naturvårdsintressena vill ha ett generellt förbud medan berörda länsstyrelser och kommuner önskar möjlighet att pröva och bedöma varje område och vägbyggnadsprojekt för sig.

Kungl. vetenskapsakademien, naturhistoriska riksmuseet, SNF och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening samt Svenska fjällklubben stöder således helt verkens förslag att vägar inte får anläggas inom de obrutna fjällområdena. *Svenska samernas riksförbund* och *Friluftsrådet* stöder verkens förslag som princip, men kan tänka sig att undantag görs i särskilda fall.

Remissinstanserna instämmer i verkens bedömning att genomgående vägar ger större omgivningspåverkan än vägar som slutar blint inne i ett område. *Statens vägverk, skogsstyrelsen och länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län* anser att beslut om vägar som slutar blint bör kunna fattas på länsnivå.

Vägverket framhåller att det, om allmänna vägar skall tillåtas ingå i ett obrutet område, måste klarläggas att inte enbart drift och underhåll utan även för vägarnas funktion nödvändiga förbättrings- och ombyggnadsåtgärder skall tillåtas utan särskild prövning av regering eller riksdag.

När det gäller de diskuterade vägbyggnadsprojekten inom de obrutna fjällområdena tillstyrker de berörda kommunerna och länsstyrelserna i allmänhet resp. vägprojekt.

Sveriges turistråd uttalar sig för att de planerade vägdragningar som bl. a. har förutsatts i samband med en utveckling av de s. k. primära rekreationsområdena inarbetas i förslaget till obrutna fjällområden.

Remissinstansernas ställningstaganden till enskilda vägprojekt redovisas i det följande (avsnitt 5).

4.3.2 Vattenkraftutbyggnad

Såväl *statens industriverk* som *statens vattenfallsverk, Centrala driftledningen (CDL) och Vattenregleringsföretagens samarbetsorgan (VA-SO)* framhåller, att det är angeläget att vattenkraftutbyggnadsfrågorna inom de obrutna fjällområdena behandlas i ett sammanhang och då i anslutning till betänkandet (SOU 1976: 28) om vattenkraftutbyggnad i norra Norrland.

SNF och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening samt Kungl. vetenskapsakademien instämmer i verkens uppfattning att vattenkraftutbyggnad inte bör få komma till stånd i de obrutna fjällområdena. Verkens uppfattning att utbyggnadsföretag som kan tänkas medföra miljöförändringar av mindre omfattning bör bedömas med utgångspunkt i åtgärdernas inverkan på miljön, ger enligt *Friluftsrådet* en icke önskvärd öppning för exploatering. *Kungl. vetenskapsakademien* framhåller att miljöföränd-

ringarna i samband med en vattenkraftutbyggnad inte är begränsade till vattnet och stranden utan innebär långtgående effekter även på den högre faunan.

Statens vattenfallsverk, *CDL* och *VASO* tolkar verkens förslag så, att av samma skäl som man utpekar fjällområden såsom obrutna trots att de har inslag av stora vattenkraftprojekt, bör nya utbyggnader med motsvarande tyngd kunna godtas inom de obrutna fjällområdena. De stora projekt som avses är bl. a. Ritsems kraftstation och Sitasjaures reglering samt Ransarens och Sylsjöns regleringar.

I de fall remissinstanserna har tagit ställning till enskilda utbyggnadsprojekt redovisas detta i det följande (avsnitt 5).

4.3.3 Skogsbruk

Verkens förslag att samtliga obrutna fjällområden skall undantas från skogsbruk stöds av naturvårdens företrädare, medan skogsbrukets företrädare anser att förslaget går för långt och att det, om det genomförs, innebär betydande konsekvenser för såväl den enskilde som för samhället vad gäller ekonomi och sysselsättning.

Verkens bedömning att förslaget sannolikt inte kommer att innebära några väsentliga uppooffringar för skogsbruket kritiserar av skogsbrukets företrädare. De hänvisar till den preliminära undersökning som skogsstyrelsen har gjort om konsekvenserna av ett generellt skogsbruksförbud inom de obrutna fjällområdena (se avsnitt 3.4). *Domänverket*, *skogsstyrelsen* och *Skogsindustriernas samarbetsutskott* anser att uppooffringarna blir väsentliga för skogsbruket, samhällsekonomin och för sysselsättningen inom vissa områden. Man framhåller att långtgående inskränkningar för skogsbruket blir särskilt allvarliga med anledning av den rådande bristen på virkesråvara och att situationen kan bli särskilt svår för mindre sågverk som ligger i anslutning till områdena.

Domänverket konstaterar att något intensivt skogsbruk med kalavverkningar inte förekommer ovan skogsodlingsgränsen på grund av föryngringssvårigheter och att någon snabb utveckling av intensivt skogsbruk i stor skala ovanför nuvarande gräns inte torde komma att ske. *Domänverket* påpekar emellertid att intensiv forskning och försök i praktisk skala pågår vad gäller såväl nya skogsvårdsmetoder som nya trädslag.

Både *skogsstyrelsen* och *domänverket* förordar att gränserna för obrutna fjällområden i huvudsak dras i barrskogsgränsen. Verken bedömer att alltför stor hänsyn inte skall tas till skogsodlingsgränsen eftersom denna är beroende av ekonomin i skogsbruket och således ingen för framtiden fixerad gräns.

Flera remissinstanser som företräder skogsbruket pekar på svårigheterna att mer i detalj bedöma konsekvenserna för de enskilda markägarna på grund av förslagets översiktliga redovisning.

Skogsstyrelsen, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Skogsindustriernas samarbetsutskott anser därför att de slutgiltiga gränsdragningarna bör göras på regional och lokal nivå med deltagande av företrädare för skogsbruket, naturvärden och berörda kommuner. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* framför liknande synpunkter.

Domänverket påpekar att det är viktigt att inga restriktioner för skogsbruket läggs ut i form av skyddszoner närmast områdena.

Skogsstyrelsen konstaterar att enskilda fastigheter i några tiotal fall helt är belägna inom gränsen för obrutna fjällområden och att ett skogsbruksförbud för dessa får betydande konsekvenser. *Sveriges skogsägares riksförbund* föreslår med anledning av detta att man bör undersöka om inte skogsbruk i viss omfattning ändå skall kunna bedrivas inom ett obrutet fjällområde. Förbundet framhåller också att de skogsägare som drabbas måste få ersättning för den förlust de gör genom ett totalförbud mot skogsdrift eller genom restriktioner för skogsdriften.

När det gäller verkens förslag i fråga om rätt att avverka skog för husbehov inom obrutna fjällområden föreslår *länsstyrelsen i Västerbottens län* att skogsbruksförbudet ges en sådan utformning att domänverket även i fortsättningen inom dessa områden kan upplåta rätt till avverkning till husbehov av barrvirke till ortsbefolkningen samt avverkning av björk till avsalu för beredande av sysselsättning. *Länsstyrelsen* påpekar att bestämmelser med denna innebörd f. n. gäller för Vindelfjällens naturreservat. *Länsstyrelsen* anser emellertid att något beslut om reglering av skogsbruket inte bör fattas i avvaktan på resultatet av pågående utredning om tillgången på skogsråvara.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför att länsstyrelsen med hänsyn till det svåra sysselsättningsläget och konsekvenserna för näringslivet i länet i viss mån har omprövat sitt tidigare ställningstagande vad avser skogsdrift inom de obrutna fjällområdena. För Pessinkiområdet föreslås vissa gränsjusteringar och för övriga skogsområden inom de föreslagna obrutna fjällområdena i länet anser länsstyrelsen att något totalförbud inte skall råda. *Svenska skogsarbetareförbundet* pekar också på svarigheterna att skaffa tillräckligt med skogsråvara och på sysselsättningssvarigheterna för glesbygdsbefolkningen i de inre delarna av Norrland och Dalarna.

4.3.4 Mineralbrytning

Flera remissinstanser konstaterar att den del av fjällregionen inom vilken de föreslagna obrutna fjällområdena ligger är bristfälligt känd från geologisk synpunkt. Man hänvisar till det ogynnsamma läget från transport-synpunkt och det föråldrade geologiska kartmaterialet. Man pekar också på att intresset för prospektering i fjällområdena har ökat på senare år. *Statens industriverk* konstaterar att sökta och beviljade inmutningar och utnål täcker 60 % större yta per enhet inom de föreslagna obrutna fjällom-

råderna än inom Sverige som helhet trots den begränsade prospektering som har bedrivits.

Nämnden för statens gruvegendom, SGU och Luossavaara Kirunavaara AB (LKAB) berör vårt utlandsberoende av vissa metaller och de försörjningskriser som kan uppstå med anledning av detta. *Nämnden för statens gruvegendom* anser att man genom ökade prospekteringsinsatser på sikt kan minska utlandsberoendet. Om insatserna leder till brytvärda malmfyndigheter kan också kraven på beredskapslagring minska samtidigt som beredskapen på längre sikt förbättras. *Nämnden* konstaterar att det således är av vikt för landets långsiktiga försörjning och för beredskapen inför eventuella försörjningskriser, att landets mineraltillgångar görs tillgängliga. *LKAB* anser att Norrbottens inland håller på att utvecklas till ett av Europas mest intressanta mineralområden.

SGU och LKAB anser att verkens förslag när det gäller prospektering och gruvbrytning innebär en klar skärpning jämfört med uttalandena i rapporten (SOU 1971:75) Hushållning med mark och vatten och prop. 1972:111. *LKAB* framför som sin mening att mineralförsörjningen och gruvindustrins intressen inte har beaktats på ett nöjaktigt sätt. *SGU och LKAB* framför starka farhågor för att intresset för prospektering skall minska kraftigt inom och i anslutning till de obrutna fjällområdena. Flera andra remissinstanser framför liknande synpunkter. *Statens industriverk* uttrycker oro för att prospekteringsverksamheten skall minska på grund av ökad osäkerhet hos prospektörerna om förutsättningarna att få till stånd en brytning av påträffade fyndigheter. *Industriverket* konstaterar också att de utredande verkens förslag inte ger besked om hur omfattande prospekteringsinsatser som accepteras eller hur långt dessa kan tillåtas gå för att ge klarhet om en fyndighets brytvärdighet.

SGU bedömer att prospektering även i närheten av de obrutna fjällområdena kommer att försvåras på grund av att de landskapspartier som inte innefattas i förslaget är fördelade på skilda områden och smala tungor (se fig. 2). *SGU* påpekar att modern prospektering ofta sker som fullprospektering, dvs. genom kombination av ett flertal metoder för att spåra och undersöka malmer och mineral inom ett brett register. Många av de geologiska problem som därmed uppstår måste lösas genom att man gör undersökningar utanför de skilda mineraliseringsområdena. En effektiv prospektering förutsätter därför att undersökningsarbetena kan bedrivas inom stora sammanhängande områden.

Med anledning av farhågorna för att prospekteringsverksamheten inom och i anslutning till de obrutna fjällområdena skall minska anser *SGU* det nödvändigt att genomföra en regional översiktsprospektering. *SGU* m. fl. anser det vidare nödvändigt att det kommande förslaget vad avser mineralhantering utformas så, att en önskvärd undersökning och prospektering främjas. Endast därigenom, framhåller *SGU*, kan man erhålla den kunskap och kännedom om grundläggande geologiska förhållanden, malmer och

mineral, som är en förutsättning för att framtida beslut om t. ex. eventuell gruvdrift skall kunna vägas mot övriga intressen. *Svenska gruvföreningen* framför liknande synpunkter.

SGU pekar också på riskerna för att forskning och geologisk kartering på sikt kan komma att stagnera i samband med en minskande prospekteringsverksamhet. På sikt kommer därmed vår kunskap och kännedom om geologi och malm/mineraltillgångarna i de obrutna fjällområdena och därmed hela fjällkedjan att markant reduceras. framhåller *SGU* vidare.

När det gäller utformningen av bestämmelser för prospektering och gruvverksamhet förordar gruvintressenterna en ordning där prospektören på ett relativt tidigt stadium kan få besked om formerna och villkoren för vidare undersökning eller brytning.

Nämnden för statens gruvegendom tänker sig att områdena kan likställas med t. ex. nationalparker vad gäller hinder mot inmutningsrätt eller koncession. Om förslaget genomförs bör det dock enligt nämndens mening också övervägas om inte någon form av koncessionsförfarande bör införas. Detta kan då ske antingen genom att en koncessionsnämnd inrättas eller genom att gruvlagen sätts ur kraft i områdena och reglerna i lagen om vissa mineralfyndigheter tillämpas även för inmutningsbara mineralfyndigheter liksom för s. k. jordägarmineral.

Statens industriverk framför liknande förslag i fråga om bedömningen av ansökningar om tillstånd till undersökningsarbeten inom de obrutna fjällområdena. Verket föreslår att minerallagens bestämmelser görs tillämpliga inom de avgränsade områdena, oavsett om ansökningarna avser inmutningsbara eller koncessionspliktiga mineral. Utöver fördelen med en likartad bedömning skulle ett sådant förfarande även ge möjlighet att med stöd av 10 § minerallagen ställa de särskilda villkor för undersökningsarbetet som föranleds av varje delområdes speciella karaktär. Verket framhåller vidare att även prospektören torde ha viss fördel av en sådan handläggning, då han redan genom remissförfarandet i undersökningsärendet kan få ett visst begrepp om omfattningen av motstående intressen inför en eventuell senare ansökan om bearbetningskoncession.

Flera remissinstanser berör behovet av riktlinjer eller bedömningsgrunder för avvägningen mellan naturvårdsintresset och gruv- eller andra motstående intressen. *Boliden AB* m. fl. anser det också angeläget att det finns lämpliga former för samråd mellan berörda parter inför de större prospekteringsinsatser inom obrutna fjällområden som på sikt torde komma till stånd.

De berörda länsstyrelserna anser att prospekteringsverksamheten inom de obrutna fjällområdena inte får hämmas. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* anser dock att särskilda aktsamhetsregler bör gälla även för prospekteringen. *Länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län* betonar att möjligheter att utnyttja brytvärda mineral bör finnas med tanke på dess betydelse för sysselsättningen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* motsätter sig

bestämt verkens förslag att gruvbrytning inte skall få förekomma. Länsstyrelsen anser att det bör finnas möjlighet att få en villkorlig tillåtlighetsprövning av eventuella fyndigheter redan innan större prospekteringsinsatser påbörjas.

Såväl *SNF* och *Sveriges fältbiologiska ungdomsförening* som *Kungl. vetenskapsakademien* förordar stor restriktivitet vad gäller prospektering och gruvbrytning inom de obrutna fjällområdena. *SNF* och *Sveriges fältbiologiska ungdomsförening* vill ha ett totalförbud mot gruvbrytning.

Svenska fjällklubben bedömer att mineralbrytning i framtiden kan bli den största konfliktersaken i de obrutna fjällområdena och anser det därför viktigt att man redan i ett tidigt skede av fjällplaneringen försöker hindra att konflikter uppstår. Klubben förordar att de obrutna fjällområdena organiseras i två grupper. En grupp med omistliga naturvärden i vilka ett absolut förbud mot all prospektering och gruvbrytning skall råda, och en annan grupp med stora naturvärden i vilka ett dispensabelt förbud mot all mineralbrytning skall råda.

4.3.5 Turism och friluftsliv

Flera remissinstanser däribland *Kungl. vetenskapsakademien*, *SNF* och *Sveriges fältbiologiska ungdomsförening*, *Friluftsrådet*, *Svenska turistföreningen (STF)*, *Sveriges turistråd* och *naturhistoriska riksmuseet* anser att verkens förslag till avgränsning och reglering av verksamheter i stort är en god grund för att skydda de resurser en orörd natur utgör från såväl naturvårds- som turism- och rekreationssynpunkt. De förordar i enlighet med verkens förslag en differentiering av utvecklingen för turism och friluftsliv, så att anläggningar av större omfattning placeras utanför områdena eller möjligen i områdenas randzoner. De inre, helt orörda områdena bör även i fortsättningen hållas fria från anläggningar. *Lantbruksnämnden i Västerbottens län* m. fl. betonar vikten av att arbetet med avgränsning av de s. k. vildmarkskärnorna inte fördröjs med tanke på de önskemål om fjälleder och turiststugor som har framförts beträffande praktiskt taget alla fjällavsnitt. *SNF* och *Sveriges fältbiologiska ungdomsförening* pekar på att flera av områdena är s. k. primära rekreationsområden varför konflikter mellan skyddsintresset och exploatering för turiständamål kan uppstå. Föreningen anser det därför mycket angeläget att en samlad bedömning beträffande eventuella utbyggnader för turism kommer till stånd innan några tillstånd lämnas. *Svenska fjällklubben* anser det så angeläget att frågan om vildmarkskärnorna löses, att de föreslår att "preliminära vildmarkskärnor" omgående avsätts. Som riktmärke för en sådan avgränsning föreslår klubben att områden som är minst 500 km² stora och utan leder eller andra permanenta turistanläggningar betraktas som vildmarkskärnor.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund anser att man inte bör ute-

sluta möjligheten till viss fritidsbebyggelse inom de obrutna fjällområdena.

Friluftsförbundet, SNF och Sveriges fjältbiologiska ungdomsförening, naturhistoriska riksmuseet och Kungl. vetenskapsakademien uttrycker oro för utvecklingen av nöjestrifiken med snöskoter och turistflyget i fjällvärlden. De framhåller att kraftiga restriktioner måste gälla för dessa verksamheter.

4.3.6 Rennäring och fiske

Svenska samernas riksförbund anser att det ligger helt i linje med rennäringens intressen att obrutna fjällområden avgränsas i enlighet med verkens förslag. Förbundet utgår från att någon begränsning inte skall finnas i fråga om möjligheterna att som ett led i en rationell renskötsel uppföra erforderliga anläggningar. *Lantbruksnämnden i Norrbottens län* anser det ytterst angeläget att vissa planerade, för renskötseln viktiga vägar får byggas inom obrutna områden.

Fiskeristyrelsen anför, att det från fiskets synpunkt är väsentligt att stora sammanhängande fjällområden undantas från tyngre exploatering. *Fiskeriintendenten i norra distriktet* uppger att inom de berörda områdena finns ca 250 avsalufiskare och att statliga stödgårdar för fisket har genomförts. Enligt fiskeriintendenten kan det bli aktuellt att inom de obrutna fjällområdena uppföra anläggningar som renskurar, isbodar, fiskarstugor och större uppsamlingsstationer med kylanläggningar för att ett rationellt fiske skall kunna bedrivas. Det är också viktigt att fiskflyget får landa utan restriktioner i området.

Fiskeriintendenten i nedre norra distriktet pekar på en speciell typ av exploatering, nämligen utplantering av fisk i fjällvatten. Utsättningar av fisk i sjöar med bestånd av öring och röding torde inte ha ekonomisk betydelse, men kan på lång sikt innebära förstöring av värdefulla fiskbestånd. Man bör därför, anser fiskeriintendenten, överväga att förbjuda all utplantering av fisk i de föreslagna obrutna fjällområdena.

4.4 Vissa genomförandefrågor

I verkens uppdrag har inte ingått att behandla de instrument som skall användas för att styra utvecklingen inom de obrutna fjällområdena. Verken har dock redovisat vissa genomförandeinstrument och diskuterat bestämmelser för vissa verksamheter som direkt hör samman med syftet med avsättningen av obrutna fjällområden.

Länsstyrelserna i Jämtlands och Kopparbergs län anser att en särskild lagstiftning eller ett bevarandeinstitut bör utarbetas för att reglera verksamheten inom de obrutna fjällområdena. De berörda länsstyrelserna anser emellertid att naturvårdslagen (NVL) torde vara det befintliga instrument som är bäst lämpat för denna reglering. Enligt *länsstyrelsen i Jämt-*

lands län skulle en tillämpning av NVL dock kräva långtgående preciseringar av såväl områdesgränser som bestämmelser. Länsstyrelsen befarar också att en reglering enligt NVL skulle bli administrativt otymplig och fördrå ett omfattande beredningsarbete innan den kan träda i kraft. *Länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län* anser däremot att genomförandet kan säkerställas med hjälp av ett flertal befintliga regleringsinstrument med NVL som dominerande inslag. Någon särskild lagstiftning i form av en "fjälllag" bör inte komma till stånd anser de.

Såväl *Friluftsfrämjandet* som *SNF och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening* anser det vara väsentligt att de obrutna fjällområdena ges ett starkt skydd, så konstruerat att avvikelser i varje enskilt fall måste prövas av riksdagen.

Länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län pekar på nödvändigheten av att de blivande bestämmelserna utformas så att ärenden som rör de obrutna fjällområdena kan handläggas smidigt. *Länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län* betonar också vikten av att avgränsningarna och bestämmelserna utformas så att de kan accepteras av dem som på regional och lokal nivå skall se till att bestämmelserna efterlevs.

5 Områdesvis genomgång

5.1 Rogen

(Se karta sid. 36)

Det obrutna fjällområdet Rogen omfattar ca 1035 km² inom Kopparbergs län (Älvdalens kommun) och Jämtlands län (Härjedalens kommun). Töfsingdalens nationalpark och Långfjällets naturreservat ingår i det obrutna området. Rogenområdet ligger i anslutning till ett motsvarande obrutet område på den norska sidan inom vilket nationalparkerna Femundmarka och Gutulia ingår.

5.1.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom det obrutna området finns bebyggelse för fritidsändamål, främst jakt- och fiskestugor samt övernattningsstugor längs lederna. Även viss permanentbebyggelse finns. Totalt finns för dessa ändamål ett 60-tal byggnader eller gardsbildningar. Bland dessa ingår fem samevisten omfattande 13 hushåll.

Vägar

Permanentbebyggelse utan väg finns på ett flertal platser, bl. a. vid Käringsjön. Länsstyrelsen har planerat en väg dit med s. k. begränsad farbarhet.

Vattenkraft

Inom Rogenområdet finns inga reglerade vattendrag eller planerade vattenkraftprojekt.

Skogsbruk

Av statens skogsmark i Rogenområdet, 5 700 ha, ligger ca 60 % ovanför skogsodlingsgränsen. Skogsmark nedanför denna gräns finns i områdets sydöstra del. Inom området ägs drygt 700 ha av privatpersoner och bolag. Ca hälften av dessa arealer ligger inom naturreservat. Till det södra området vid Storån finns en skogsbilväg.

Mineralbrytning

Mineraliseringarna kring Vassbo och Guttusjön sträcker sig in i området. Gruvan vid Vassbo, vilken är i drift, ligger strax söder om området, men vissa inmutningar tangerar dess gräns. Vid Guttusjön, pågår förberedelser för drift. Nuvarande utmål ligger söder om området, men malmförekomsten är ännu inte avgränsad norrut.

Inom Rogenområdet finns i övrigt inga gruvrättigheter redovisade.

Turism och friluftsliv

Langfjället tillhör vårt lands sydligaste och för bilturismen mest välbeslagna fjällområde. Rogenområdet är väl utbyggt med vandringsleder, sammanlagt finns 16 ledsträckningar. Skoterleder finns mellan Käringsjövalen–Käringsjön–Rogen (Hundsviken) samt Rogen (Bredåns utlopp) – Bredåsjön. Anläggningar för turism finns vid sjön Hävlingen, Våndsjön och södra änden av Grövelsjön, i Storåns dalgång, samt vid Ragsbodarna intill sjön Rogen. Skedbrokåtan vid Rödsjön kan också räknas hit. Sammanlagt finns ett 15-tal olika platser med övernattningsmöjligheter. Sjöarna Våndsjön, Hävlingen, Grövelsjön, Bredåsjön och Rogen (Ragsbodarna) används som landningsplatser för fjällflyg.

Fritidsbebyggelse utan vägförbindelse finns vid Stora Tandsjön. Inom området har inte redovisats några planerade utbyggnader eller nyanläggningar för turism.

Hela Rogenområdet ingår i de primära rekreationsomradena Dalafjällen (södra delen) och Härjedalsfjällen (norra delen.)

Rennäring

Hela området utgör aretruntmarker för renskötseln och berör Tännäs och Idre samebyar. Praktiskt taget hela området utgör renbetesfjäll.

5.1.2 Remissyttrandena

SGU anser med anledning av mineraliseringarna i Vassbo och Guttusjön att gränsen för Rogenområdet i söder bör fastställas i samråd med Boliden

AB. Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser att gränsen i avsnittet vid Grövelsjön bör gå något norr om verkens förslag. Länsstyrelsen anser vidare att de skogsområden som eventuellt kan komma i fråga för skogsbruk har sådana naturvärden att de bör undantas från framtida avverkning.

5.2 Sylarna – Helags

(Se karta sid. 36)

Sylarna – Helagsområdet omfattar ca 3 120 km² inom Jämtlands län (Äre, Bergs och Härjedalens kommuner). Området utgör det största sammanhängande fjällområdet utan väg i Jämtlands län. På den norska sidan ligger ett mindre, liknande obrutet område. Inga nationalparker eller naturreservat är avsatta vare sig på den svenska eller norska sidan.

5.2.1 Nuvvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom det föreslagna området finns sammanlagt ett 80-tal byggnader eller gårdsbildningar. Av dessa är ett 10-tal enskilda fritidshus. Antalet jakt-, fiske- och övernattningsstugor är drygt 70, och i övrigt finns fem samevissten med ca 60 hushåll. I det sammanlagda byggnadsbeståndet ingår också de större turistanläggningarna vid Blåhammaren, Storulván, Sylarna och Helagsstugorna.

Vägar

På ett par ställen går vägar med begränsad farbarhet in i området, bl. a. från Annsjön till Storulván och Tjallingens lappläger samt från Ljungdalen/Ängesvallen till Ljungris lappläger.

Härjedalens kommun har föreslagit att en väg skall byggas från Ljungdalenområdet till Valådalen. Den föreslagna vägen skär tvärs över det obrutna fjällområdet och delar detta i en östlig och en västlig del.

Vattenkraft

Inom området finns Nedalssjöns (Sylsjön) regleringsmagasin. I betänkandet (SOU 1974: 22) Vattenkraft och miljö redovisas en utbyggnad av Äreälven, vilken bl. a. skulle innebära en reglering av älvarna Handölan och Enan med en omfattande dämning av Blåhammarmyren. Handölan – Enan-projektet beräknas ge en årsproduktion av 290 GWh. Projektet har i betänkandet placerats i klass 4 i en fyragradig skala, där 4 representerar högsta bevarandevärde.

Skogsbruk

Hela området utom ett parti i norr vid Rullån ligger ovan skogsodlingsgränsen. Vid Bunnerviken, Fångån, Fångvatten och Valådalen har staten

markområden av intresse för skogsbruket. Områdena omfattar totalt ca 2 500 ha varav drygt 2 000 ha ligger ovan skogsodlingsgränsen.

Mineralbrytning

Inom Sylarna—Helagsområdet har sedan gammalt en omfattande järn- och kopparutvinning ägt rum. Modern mineralinventering påbörjades först under 1970-talet och hittills utförda undersökningar har gett positiva resultat. Visserligen ligger de gamla fyndigheterna Gruvvålen, Lillsjögruvan och Vargtjärnstöten utanför eller på gränsen till det obrutna fjällområdet, men malmanledningarnas¹ direkta fortsättning når innanför områdets gräns. Dessutom har nya, mycket intressanta uppslag, utöver tidigare kända, påträffats inom fjällområdet. Hela den del av området som faller inom kartbladen 18 C—19 C (topografiska kartan Sylarna—Storlien) måste betraktas som en betydelsefull malmprovins.

Gruvbrytning pågår vid Lilla Rödberget och Handöl. Gruvorna ligger utanför det föreslagna området men vissa gruvrättigheter sträcker sig innanför gränsen.

Förteckning över gällande gruvrättigheter den 15 juli 1976 inom Sylarna—Helags obrutna fjällområde

Områdes- beteckning	Utfärdad	Ägare	Mineral	Areal ha
<i>Inmutningar:</i>				
Handöl 1—21, 23—33, 35—45, 49—65	73-10-18	Staten	Svavelkis	754
Stora Rödberget 1	73-08-28	Handöls Täljstens AB	Nickelmalm	289
Bunnerviken 1—12, 14 Lilla Rödberget 1—6 Brännan 1, 2, Tjuvflon 1, 2 Täljstensberget 4—28, 31—42, 44—55	74-04-29	..	..	804
Långmyren 1—6, 8—12, 14, 16, 19, 20 Långmyren 7, 21—29	72-03-30	Avesta Jern- verks AB	Krommalm	327
Rödberget 11, 12, 19—22, 24—33	76-03-03	Staten	Svavelkis	1 458
Sylarna 1, 2 Ljusnedal 2—7, 12—17, 22—28, 33—38, 44—48, 54—57	72-03-30	..	..	427
Ljusnedal 79—113	74-02-25	..	..	440
Ljusnedal 114—164	75-04-25	..	..	641
Lunndörren 4—9	74-03-14	Stora Kop- parbergs bergslags AB	Kopparmalm	75
<i>Utmål:</i>				
Härjängskalsgruvan	09-08-12 —13	Rederiaktie- bolaget Nordstjernan, Stockholm	Kopparmalm	

¹ Indikation på malmförekomst som kan föranleda undersökning.

Turism och friluftsliv

Hela Sylarna–Helags obrutna fjällområde ingår i de primära rekreatiionsområdena Härjedalsfjällen (södra delen) och Åre (norra delen). I underlagsmaterialet för den fysiska riksplaneringen har Storlien med omgivningar av naturvårdsverket angetts som riksintressant för turism och rörligt friluftsliv. Storlienområdet framhålls vara ett av länets viktigaste turistområden med goda förutsättningar för fjällvandring, skidåkning och fritidssiske. Själva orten Storlien ligger norr om området men aktiviteterna i Storlien berör i viss mån området.

Sylarna–Helags är troligen det fjällområde som har de flesta utbyggda ledsträckorna. Antalet vandringsleder uppgår till över 40. Dessutom finns tolv skoterleder. Restriktioner för skotertrafik har införts inom Skansfjället–Bullfjället–Helagsfjället.

De största turistanläggningarna är Blåhammarstugorna, Storulvans och Sylarnas fjällstationer, vilka ligger i den västra delen av området. Området har dessutom åtta mindre anläggningar med färre än 30 bäddplatser. Landningsplats för flyg finns vid Anarisstugan i områdets östra del.

Utbyggnad av övernattningskapaciteten planeras vid ett flertal anläggningar. Vid följande anläggningar planeras en utbyggnad med ca 20 platser vardera, nämligen vid Lunndörrstugan, Sylsjödamstugan, Anaris, Fältjägerstugan, Gåsen och Stensdalen. Vid Fältjägerstugan, Gasen, Stensdalen och i anslutning till Valästugorna på Valåvalen skall dessutom byggas proviantförsäljningsstugor. Vid Sylarnas och Blåhammarens fjällstationer pagår eller planeras om- och tillbyggnader.

Nya övernattningsstugor med 20 bäddar vardera planeras vid Bunnerfjället och Tjallingen. En ny fjällstation planeras vid Helags.

Nya leder planeras mellan Ekorrdörren–Ljungan, Stensdalstugorna–NO Valöjvalen och Lunndörrstugan–Stalovielekåtan. Storulvan och Stensdalen skall förbindas med en sommarled och en vinterled.

Revmärning

Praktiskt taget hela området är renbetesfjäll. Det berör Tassåsens, Handöldalens och Mittadalens samebyar. Kalvningsland finns i områdets centrala del mellan vattendragen Handölan i väster och Vålöjan–Trondan–Storån i öster. Norrut bildar Rekån (från sjön Ann) gräns för kalvningslandet.

5.2.2 Remissyttrandena

Domänverket föreslår med hänsyn till skogsbruket på kronoparken Hackren att gränsen där bör få en sydligare sträckning och i stort sett följa Rullån.

Statens industriverk föreslår med anledning av en ansökan om brytning av olivin i Handöl att en gränsjustering vidtas.

Lantbruksnämnden i Jämtlands län föreslår i enlighet med önskemål från Tossåsens sameby, att Häckervalen och Hottöfjället med hänsyn till rennäringen skall ingå i det obrutna fjällområdet.

Förslaget från *Härjedalens kommun* om en vägförbindelse mellan Vålådalen och Ljungdalen avstyrks av *länsstyrelsen i Jämtlands län*, *Åre kommun* samt *SNF och Sveriges fjältbiologiska ungdomsförening*.

Åre kommun påpekar att det inom Handöl-området finns täljstensfyndigheter, vilka i framtiden kan behöva tas i anspråk.

5.3 Skäckerfjällen

(Se karta sid. 36)

Området omfattar ca 500 km² inom Jämtlands län (Åre kommun). I anslutning till området ligger på den norska sidan ett motsvarande obrutet område, vilket i sin tur hänger samman med det norr om Skäckerfjällen belägna Burvattnets obrutna fjällområde.

5.3.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom det föreslagna området finns ca tio byggnader eller gårdsbildningar, nämligen ett par enskilda fritidshus, några jakt- och fiskestugor samt tre samevisten omfattande tre hushåll.

Vägar

Området är väglöst och inga planerade vägar är redovisade.

Vattenkraft

Övre delen av sjön Torröjen ingår i området. Sjön är reglerad med en maximal amplitud på 12,5 m. Inga planerade vattenkraftprojekt berör området.

Skogsbruk

Hela Skäckerfjällens obrutna fjällområde ligger ovanför skogsodlingsgränsen. Områdets perifera delar ligger nedanför barrskogsgrensens, och inom denna barrskogszon kan finnas smärre områden av visst intresse för skogsbruket.

Mineralbrytning

Området är prospekteringsmässigt helt okänt, men med tanke på att berggrunden är likartad med och är en fortsättning av den i Åreskutan—Helags har prospekteringsinsatser fått ökad aktualitet. Inom Skäckerfjällområdet finns dock inga redovisade gruvrättigheter.

Turism och friluftsliv

Området ingår i Åre primära rekreationsområde. Trots närheten till väg är detta obrutna område ett av de mer orörda fjällområdena i länet. Länsstyrelsen är restriktiv när det gäller att ge tillstånd till att anlägga leder i området. Det finns dock fem ledsträckor för fotvandring och en skoterled, den sistnämnda i områdets södra del. Sjön Torröjen intill områdets nordgräns används som landningsplats för flyg. Inga utbyggnader av leder eller övernattningsanläggningar har redovisats.

Rennäring

Området utgör renbetesfjäll (Kalls sameby). Kalvningsland finns över hela området.

5.3.2 Remissyttrandena

SNF och Sveriges fjältbiologiska ungdomsförening ifrågasätter om sjön Torröjen bör användas som landningsplats för flyg.

5.4 Burvattnet

(Se karta sid. 36)

Burvattnets obrutna fjällområde omfattar ca 620 km² inom Jämtlands län (Åre och Krokoms kommuner). I anslutning till området ligger på den norska sidan ett liknande obrutet område, vilket hänger samman med Skäckerfjällsområdet längre söderut på den svenska sidan. På den norska sidan ligger Gressåmoens nationalpark. Inom området finns Lulejtjarve naturreservat.

*5.4.1 Nuvarande och framtida utnyttjande**Bebyggelse*

Sammanlagt ca 15 byggnader eller gårdsbildningar finns i området. Två av dessa är samevisten med drygt tio hushåll. I övrigt utgör byggnaderna jakt- och fiskestugor samt övernattningsstugor längs lederna.

Vägar

Inga befintliga eller planerade vägar inom området har redovisats.

Vattenkraft

Reglerade sjöar inom området är Burvattnet och Stora Mjölkvattnet med regleringsamplituder på maximalt 5,8 m resp. 11,4 m. I betänkandet (SOU 1974: 22) Vattenkraft och miljö redovisas ett utbyggnadsprojekt, Hårkan, i Indalsälvens källflöden, vilket skulle innebära en reglering av sjöarna

Stora och Lilla Kingen samt Åbervattnet. Produktionstillskottet i andra anläggningar skulle bli ca 46 GWh/år. De berörda vattendragen har i betänkanudet placerats i klass 2 i en fyragradig skala där 4 representerar högsta bevarandevärde.

Skogsbruk

Burvattnetområdet ligger ovan skogsodlingsgränsen utom i ett mindre avsnitt i den östra delen. I detta avsnitt finns ca 1 600 ha skogsmark som ägs av bolag.

Längs Grubbdalsån väster om sjöarna Stora och Lilla Kingen äger staten ett drygt 800 ha stort skogsområde med högt virkesförråd och god bositet med hänsyn till läget.

Mineralbrytning

Geologiskt utgör berggrunden ett "urbergsfönster" inom fjällkedjan, som intill helt nyligen ansetts som ointressant ur prospekteringssynpunkt. Fynd främst av uran men även av koppar och zink har dock lett till att ifrågavarande berggrund nu har hög prioritet beträffande SGU:s uranprospektering.

Förteckning över gällande gruvrättigheter den 15 juli 1976 inom Burvattnets obrutna fjällområde

Områdesbeteckning	Utfärdad	Ägare	Mineral	Areal ha
<i>Immutningar:</i> Häbbersklumpen	75-11-03	Staten	Svavelkis	5 000
<i>Undersökningskoncession:</i> Rörvattnet 1 -42	75-10-21	Staten	Uran	4 146

Turism och friluftsliv

Terrängen väster om sjön Burvattnet ingår i Åre primära rekreationsområde. Denna västra del är utbyggd för turism. Sålunda finns fyra vandringsleder inom området, vilka samtliga utgår från Tjourens lappläger, där områdets enda övernattningsmöjligheter erbjuds. Dessutom finns fyra skoterleder. En ny led mellan Tjourenstugorna och Stora Stensjön planeras.

Rennäring

Området utgörs i huvudsak av renbetesfjäll (Offerdal och Sösjö samebyar). Kalvningsland finns väster om sjön Burvattnet.

5.4.2 Remissyttrandena

Domänverket föreslår med hänsyn till skogsbruket att gränsen i öster justeras så att renbetesfjället Juthatten och Kronoparken Juthatten kommer utanför det obrutna fjällområdet.

SGU ifrågasätter om det föreslagna området skall ingå bland de obrutna fjällområdena.

5.5 Hotagen

(Se karta sid. 36)

Hotagens obrutna fjällområde omfattar ca 910 km² inom Jämtlands län (Krokoms och Strömsunds kommuner). I anslutning till området ligger på den norska sidan ett liknande obrutet fjällområde.

5.5.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom området finns sammanlagt ett 20-tal byggnader eller gårdsbildningar. Huvuddelen av bebyggelsen består av jakt- och fiskestugor. Dessutom ingår något enstaka enskilt fritidshus samt tre samevisten med drygt tio hushåll.

Vägar

Från Valsjön i söder går en enskild väg som slutar blint inne i området. Från Bågede i norr går en motsvarande väg till Munsvattnet inne i området.

Vattenkraft

Sjöarna Storfulvurn och Lillfulvurn tangerar områdets östra gräns. De ingår i ett redovisat vattenkraftprojekt i anslutning till Ammeråns reglering. Hela projektet har i betänkandet (SOU 1974: 22) Vattenkraft och miljö placerats i klass 4 i en fyrgradig skala, där 4 anger högsta bevarandevärde.

Skogsbruk

Området ligger ovan skogsodlingsgränsen utom två mindre partier öster och väster om Stenfjället. Hotagenområdets perifera delar ligger nedanför barrskogsglänsen. Domänverket redovisar skogspartier av visst intresse vid Foskvattnet, Hällingsån och trakten kring Munsjället. Dessa arealer omfattar ca 2 000 ha. I områdets norra del finns ca 500 ha skogsmark i enskild ägo.

Mineralbrytning

Området är visserligen prospekteringsmässigt okänt men med tanke på att berggrunden är likartad med och utgör en fortsättning av berggrunden inom Sylarna–Helagsområdet har prospekteringsinsatser fått ökad aktualitet.

inga redovisade gruvrättigheter finns inom området.

Turism och friluftsliv

Området är sparsamt utbyggt med leder. Sex vandringsleder är redovisade inom området. I södra delen finns en skoterled med sträckningen Stora Foskvattnet—Bävervattnet—Lakavattnet.

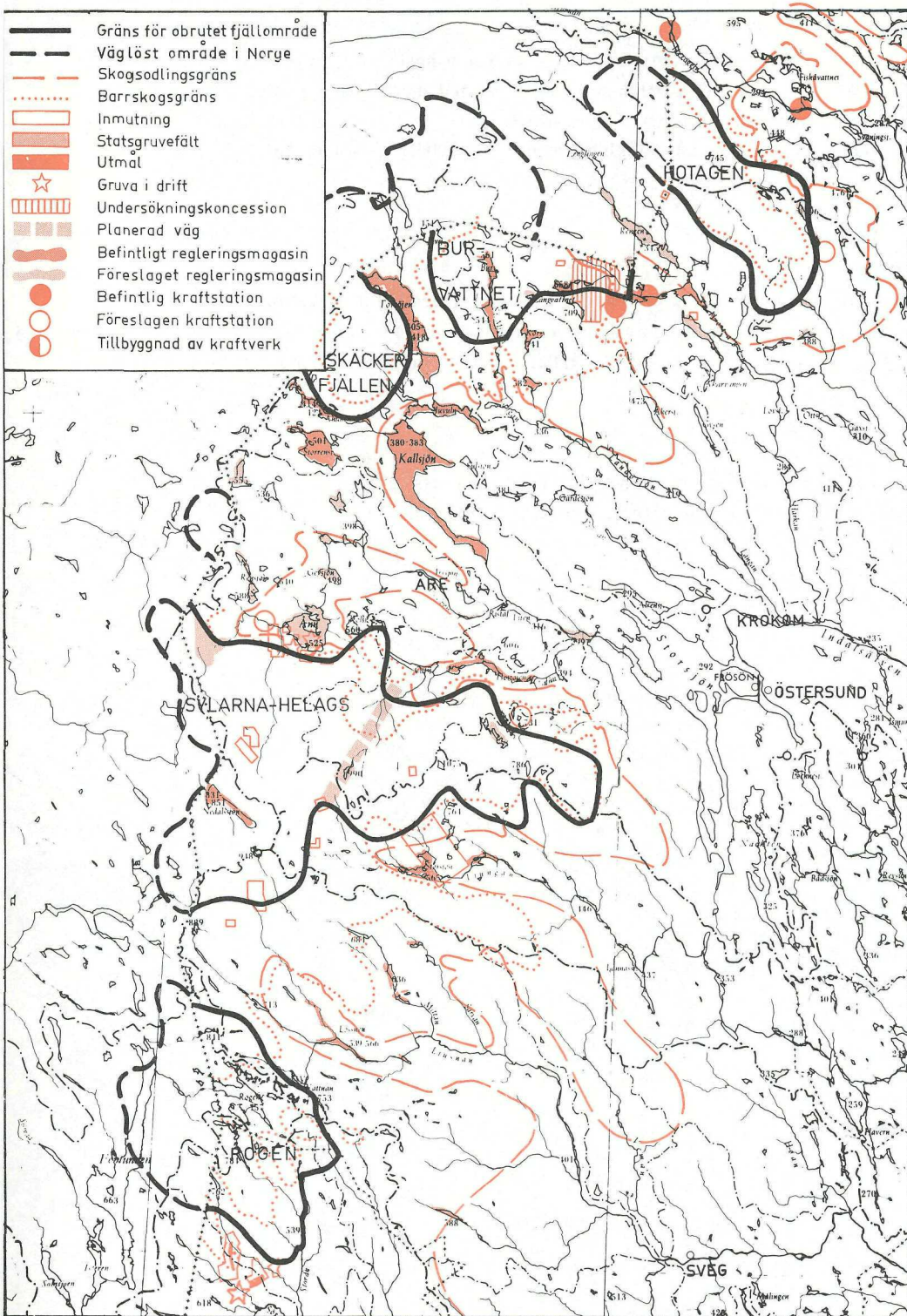
Nya leder planeras mellan Vinklumpen och Bäverfjället samt mellan Foskvattnet och Haravattsån.

Rennäring

Området, som berör Hotagens sameby, utgör renbetesfjäll med undantag för bl. a. områdena öster om Foskvattnet, nordost om Bågavattnet samt sydost om Myrklumpen. Hela renbetesfjället är dessutom kalvningsland.

5.5.2 Remissyttrandena

Domänverket föreslår med hänsyn till skogsbruket vissa gränsjusteringar inom renbetesfjällen Foskvattnet, Murfjället och Hällingsån.

5.6 Frostviken

(Se karta sid. 46)

Frostvikens obrutna fjällområde ligger i huvudsak inom Jämtlands län (Strömsunds kommun) men sträcker sig in i sydvästra delen av Västerbottens län (Åsele och Vilhelmina kommuner). Området har en areal på ca 1 800 km².

5.6.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom det obrutna fjällområdet finns sammanlagt ett 40-tal byggnader eller gårdsbildningar. Knappt hälften av dessa utgörs av enskilda fritidshus. Dessutom finns jakt- och fiskestugor samt övernattingsstugor längs lederna. Sju samevisten för ca 30 hushåll ingår i byggnadsbeståndet.

Vägar

Från Åsele kommun har framförts förslag om en vägförbindelse Ankarvattnet—Storjola. Vägen skulle ge Borgaffjäll och turistanläggningarna där omkring en förbindelse med den befintliga Stekenjokkvägen. Vägen skulle dela det obrutna fjällområdet i en mindre nordlig och en större sydlig del.

Vattenkraft

Sjön Semningsjaure i områdets centrala del är reglerad med en maximal amplitud på 5,5 m. Vidare är Kultsjön, vars västra del tangerar områdets norra gräns, reglerad med en maximal amplitud på 5 m. I betänkandet (SOU 1976: 28) Vattenkraft och miljö 3 redovisas en utbyggnadsmöjlighet av Lejarälven vilken ligger inom området. Projektet innebär att Lejarälven torrläggas mellan sjöarna Lejaren och Stora Blåsjön samt att sjöarna Värjaren och Lejaren utnyttjas som regleringsmagasin. Utbyggnaden skulle ge ca 50 GWh/år och är placerad i klass 3 b i en fyragradig skala, där 4 anger högsta bevarandevärde.

Skogsbruk

Barrskog nedanför skogsodlingsgränsen finns kring sjöarna Storjoudan och Övre Långvattnet i sydöstra delen av området. I sydväst, vid Lappdalen och Sjougdäs har staten produktiv skogsmark av intresse för skogsbruket. Dessa arealer omfattar ca 7 000 ha. I områdets västra del finns ca 1 700 ha skogsmark i bolags- och privat ägo.

Mineralbrytning

Den nordvästra delen av området ligger inom vad som har betecknats som en malmprovins. Även övriga delar av området anges vara i hög grad prospekteringsvärda. Förutom att Stekenjokkmalmen har sin fortsättning söderut inom området, finns ett flertal mindre malmanledningar som med

den föreslagna gränsdragningen faller inom det obrutna fjällområdet. Den uppborrade fyndigheten Ankarvattnet ligger strax innanför gränsen till det obrutna fjällområdet.

Inom områdets västra del ligger utmälen Lejargruvan och Röfjällsgruvan. De erhöles från början med tanke på kromutvinning men har fått förnyad aktualitet genom förekomsten av nickel. Området innehåller dessutom ett stort antal andra ultrabasiska massiv (serpentinit, peridotit).

Förteckning över gällande gruvrättigheter den 15 juli 1976 inom Frostvikens obrutna fjällområde

Områdes- beteckning	Utfärdad	Ägare	Mineral	Areal ha
<i>Inmutningar:</i>				
Tjallingen 6-15	73-08-24	Staten	Svavelkis	126
Sarkenjaure 1	72-01-21	"	Kopparmalm	13
Lejargruvan 6-8, 15, 18, 24-27	74-10-21	Avesta Jern- verks AB	Krommalm	138
Rauretjuolta 3	72-01-21	Staten	Svavelkis	13
Väktaren 1-3	72-01-21	Boliden AB	Krommalm	38
<i>Utmål:</i>				
Stekenjokk 1	58-09-02	Staten	Kopparmalm	16
Stekenjokk 2-9	63-08-07	"	Kopparmalm	108
Lejargruvan	19-07-08	Rederiak- tiebolaget Nordstjärnan, Stockholm	Krommalm	4
Ankarvattnet 5, 7	64-10-07	Staten	Koppar- zinkmalm	30
Röfjällsgruvan 5, 6	43-07-15	Rederiak- aktiebolaget Nordstjärnan, Stockholm	Krommalm	8

Statsgruvefält:
Stekenjokks statsgruvefält
(går även in i Ransaren)

Turism och friluftsliv

Ett tiotal leder genomkorsar området, bl. a. finns leder mellan Ankar-ede-Semningsjaure, Selkentjakkstugan-Härbergsdalen, Storjola-Skärnjökätorna och Raukasjö-Velmesmakke. Skoterleder finns på tre ställen. Området har en övernattningsanläggning, nämligen Selkentjakkstugan. Områdets Västerbottensdel berörs av länsstyrelsens beslut om reglering av skotertrafik.

Inom Frostviken-området planeras nya leder mellan Grangen-Väktardalen och Jougdaberg-Tjärbäck.

Rennäring

Områdets jämtlandsdel utgör renbetesfjäll med undantag för ett terräng-avsnitt kring Ankarvattnet. Det obrutna fjällområdet berör samebyarna Vilhelmina södra, Frostviken norra, Frostviken mellersta samt Ratteväre. Kalvningsland förekommer inom hela området.

5.6.2 Remissyttrandena

Domänverket föreslår att gränsen för det obrutna fjällområdet justeras så att de områden med produktiv skogsmark som ligger på renbetesfjällen Lappdalen och Sjouednäs kommer utanför det obrutna området.

Statens industriverk föreslår en gränsjustering med hänsyn till gruvbrytningen och övriga gruvrättigheter i Stekenjokkområdet. *SGU* ifrågasätter om området skall ingå bland de obrutna fjällområdena.

Länsstyrelsen i Västerbottens län framhåller att den planerade vägen mellan Storjola och Ankarvattnet är avgörande för Borgafjälls fortsatta utveckling som turistort. Länsstyrelsen anser därför att det obrutna området bör delas i två delar av den föreslagna vägzone. I det fall den del av området som kommer att ligga norr om vägzone blir för liten för att bilda ett självständigt obrutet fjällområde, föreslår *Åsele kommun* och *länsstyrelsen* att avgränsningen ändras så att Frostvikenområdets nordgräns kommer att gå ca 3 km söder om den planerade vägsträckningen.

Enligt *länsstyrelsen i Jämtlands län* torde vägen på sikt kunna aktualiseras för utbyggnad om behov från allmän synpunkt kan anses föreligga. *Strömsunds kommun* anser att man bör lämna möjligheterna öppna för en vägutbyggnad.

Kungl. vetenskapsakademien, naturhistoriska riksmuseet, SNF och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening och Friluftsrådet motsätter sig bestämt den planerade vägdragningen mellan Storjola och Ankarvattnet.

5.7 Ransaren

(Se karta sid. 46)

Ransarens obrutna fjällområde omfattar ca 1 680 km² inom Västerbottens län (Vilhelmina kommun). I anslutning till området ligger på den norska sidan ett liknande obrutet område.

5.7.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom området finns sammanlagt ett 50-tal byggnader eller gårdsbildningar. Ca tio av dessa utgör bebyggelse för fritidsändamål, främst jakt- och fiskestugor samt övernattningsstugor längs vandringslederna. Vidare ingår ett 20-tal stugor tillhörande samer, fem samevisten för 16 hushåll samt en fjällägenhet.

Vägar

Inom området finns inga planerade vägutbyggnader.

Vattenkraft

Sjön Ransaren, den största sjön inom området, är reglerad med en maximal amplitud på 18 m. I betänkandet (SOU 1976: 28) Vattenkraft och miljö 3 redovisas ett vattenkraftprojekt som avser överledning av Sälåns vatten till Ransarån. Projektet, som berör områdets sydvästra del, har i betänkandet placerats i klass 1 i en fyrgradig skala, där klass 4 anger högsta bevarandevärde.

Skogsbruk

Området ligger helt ovan skogsodlingsgränsen. Det ligger även ovan barrskogsgrensens utom i ett avsnitt i öster. Där finns ett ca 12 000 ha stort område som kan innehålla produktiv skogsmark. Ca 2 000 ha skogsmark är i privat ägo.

Mineralbrytning

Västra delen av det obrutna området ingår i södra Lapplands malmprovins. Levimalmen, som utgör en nordlig fortsättning av Stekenjokkmalmen, löper med sin norra del in i området. Ca 1 mil norr om Stekenjokk ligger Remdalens statsgruvefält med de uppborrade Remdals- och Beitsets-njuonjemalmerna samt ett flertal andra malmanledningar och rika blockuppslag, vilka ännu inte har slutundersökts.

I områdets norra del ligger bl. a. Unna-Gaisarfyndigheten, som ägs och undersöks av Boliden AB, samt Daningemalmen som ägs av staten. Dessa senare malmer kan tillsammans med de norr om dalgången belägna fyndigheterna i Arefjällen eventuellt ge underlag för gruvdrift.

Förteckning över gällande gruvrättigheter den 15 juli 1976 inom Ransarens obrutna fjällområde

Områdes- beteckning	Utfärdad	Ägare	Mineral	Areal ha
<i>Inmutningar:</i>				
Graipessvare 1-18	72-08-28	Avesta Jern- verks AB	Krommalm	226
" 19-48	73-04-27	"	"	377
" 49-63	74-10-29	"	"	188
Murfjället 1-11	72-08-28	"	"	138
" 12-31	73-04-27	"	"	251
" 32-35	74-10-29	"	"	50
Routek 1-4	73-04-27	"	"	50
Lasterfjället 32, 42, 43, 52-55, 63-67, 73-78, 81-106	72-12-08	Staten	Svavelkis	553
Levimalmen 11, 15, 16, 22	75-01-31	"	Kopparmalm	50
Dårnönäje 1-3	75-01-31	"	"	38

Utmål:

Gaisar 1 3, 5	37-08-04	Boliden AB	Svavelkis	62
7-9	68-08-29	"	och koppar- malm	48
Jadnemklimpen	60-07-29	Staten	Koppar-, zink- och svavelkis- malm	32
Levimalmen 5-9	65-09-08	"	Kopparmalm	51
Daningen 1	62-08-02	"	"	14
<i>Statsgruvefält:</i>				
Remdalens statsgruvefält				
Stekenjokks statsgruvefält				
(går även in i Frostviken)				
<i>Ansökningar om</i>				
<i>inmutningar och</i>				
<i>koncessioner:</i>				
Gottern nr 101, 102	75-09-10	Boliden AB	Nickelmalm	431

Turism och friluftsliv

Området är obetydligt utbyggt för turistiska ändamål trots att det omges av vägar och således är lättillgängligt. Vid Grundfors (Ransaren) strax utanför området finns en turistanläggning med vägförbindelse både söderut och norrut (till Ransarluspen). Inom området finns sammanlagt fem vandringsleder. Vidare planeras fyra skoterleder. Länsstyrelsen har reglerat skotertrafiken inom området.

Rennäring

Ransarenområdet ligger ovanför odlingsgränsen och berör samebyarna Vilhelmina norra och Vilhelmina södra. Hela området är kalvningsland för ren.

5.7.2 Remissyttrandena

SGU ifrågasätter om området skall ingå bland de obrutna fjällområdena.

5.8 Artfjället

(Se karta sid. 46)

Artfjällets obrutna fjällområde omfattar ca 500 km² inom Västerbottens län (Storumans kommun). I anslutning till området finns på den norska sidan ett liknande obrutet område.

*5.8.1 Nuvarande och framtida utnyttjande**Bebyggelse*

Inom området finns sammanlagt ett tiotal byggnader. Fem av dessa ägs av same. Ett fåtal jakt- och fiskestugor samt ett sameviste ingår i områdets byggnadsbestånd.

Vägar

Inga vägutbyggnader har planerats inom området.

Vattenkraft

Området berörs inte av några befintliga eller planerade vattenkraftutbyggnader.

Skogsbruk

Området ligger i sin helhet ovan skogsodlingsgränsen och till största delen även ovan trädgränsen. Ingen produktiv skogsmark finns redovisad inom området.

Mineralbrytning

Ett stråk med lågmetamorfa bergarter i söder, i vilka Boliden AB:s malmer i Jofjället (Tjäter, Storbäcksdalen, Rikarbäcken) är belägna, fortsätter norrut tvärs genom det obrutna fjällområdet från Tängvattnet till västra delen av Överuman. Området är därför intressant från prospekteringssynpunkt. Den utmålslagda fyndigheten Gräskevarde (koppar, zink) är belägen inom området.

Turism och friluftsliv

Hela Artfjällsområdet ingår i Vindelälvens primära rekreationsområde. Området är inte utbyggt med leder eller övernattningsstugor. Länsstyrelsen har reglerat skotertrafiken inom området.

Rennäring

Området nyttjas av Umbyns sameby. Hela området är kalvningsland.

5.8.2 Remissyttrandena

SGU ifrågasätter om området skall ingå bland de obrutna fjällområdena.

5.9 Tärna–Graddis

(Se karta sid. 46)

Tärna–Graddisområdet omfattar ca 7 400 km² inom Västerbottens län (Storuman och Sorsele kommuner) samt Norrbottens län (Arjeplogs kommun). I anslutning till området finns på den norska sidan ett motsvarande obrutet fjällområde.

5.9.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom området finns sammanlagt ca 180 byggnader eller gårdsbildningar. Ca 100 av dessa utgör bebyggelse för fritidsändamål, främst jakt- och fiske-
5

kestugor samt övernattningsstugor längs vandringslederna. Vidare ingår ett 80-tal stugor ägda av sameer. 21 samevisten för 64 hushåll samt inom områdets Västerbottensdel sju fjällägenheter.

Vägar

Förslag om en vägförbindelse mellan Ammarnäs och Tärnaområdet (N Fjällnäs) med två alternativa sträckningar ingår i turistkommitténs planskisser. Vägen bedöms av länsstyrelsen i Västerbottens län och av berörda kommuner som mycket viktig för turistnäringen i Storuman-, Sorsele-, Ammarnäs- och Tärnaområdet. En vägförbindelse Ammarnäs–Adolfström–Silvervägen har även diskuterats som ett komplement till den förra vägen. Förslaget har inte studerats närmare.

Vattenkraft

Området berörs av tre vattenkraftprojekt. Projektet Fjällnäs skulle utnyttja vattnet i Tärnaan genom överledning. Därvid skulle Tärnasjön och Forsavan påverkas. Projektet beräknas ge ca 250 GWh/år. De påverkade vattendragen har i betänkandet (SOU 1976: 28) Vattenkraft och miljö 3 placerats i klass 4 i en fyrgradig skala där klass 4 anger högsta bevarandevärde. Det andra projektet, Överstjuktan, skulle påverka sjön Överstjuktan genom en dämning på 6 m samt tilläggs- och avloppskanaler på tillsammans 13 km. Projektet beräknas ge ca 50 GWh/år. Det påverkade vattendraget har i nämnda betänkande placerats i klass 3b. Det tredje projektet, Storselet, ligger i områdets norra del. Statens vattenfallsverk har skisserat en dämning av Storselet med 35 meter. Projektet beräknas ge ca 130 GWh/år. Den aktuella älvsträckan har placerats i klass 3b i en fyrgradig skala, där 4 anger högsta bevarandevärde.

Skogsbruk

Hela Tärna-Graddisområdet ligger, sånär som på ett begränsat område väster om sjöarna Fjosoken och Storvindeln, ovan skogsodlingsgränsen. Inom de östra delarna av detta område i Västerbottens län ägs ca 2 000 ha skogsmark av privata markägare och ca 12 000 ha av staten. Stora delar av statens mark ligger inom Vindelfjällens naturreservat. I norrbottensdelen av området finns ca 150 ha skogsmark i privat ägo.

En skogsbilväg, Rakkovägen, är planerad att byggas år 1978. Den sträcker sig in i det obrutna områdets östra del. I områdets västra del är en skogsbilväg, Umforsvägen, planerad till år 1980.

Mineralbrytning

I det obrutna fjällområdets östligaste avsnitt faller delar av de redan kända Laisvallmalmerne (t. ex. Nadokmalmen och övriga malmers eventuella fortsättning västerut) innanför den föreslagna gränsen. I den västra delen är de lågmetamorfa bergarterna från Överuman upp mot Vindelälvs-kroken

särskilt intressanta från prospekteringssynpunkt. Arbeten pågår på nickel-malmsuppslag norr om Överuman.

Förteckning över gällande gruvrättigheter den 15 juli 1976 inom Tärna-Graddis obrutna fjällområde

Områdes- beteckning	Utfärdad	Ägare	Mineral	Areal ha
<i>Inmutningar:</i>				
Kraddesjokk 10, 14, 18	73-12-05	Boliden AB	Bly- och zinkmalm	38
Luspavare 5-20	73-12-28	"	"	201
Storlaisan 124, 131, 133, 136, 139	73-05-30	"	Blymalm	63
" 278-299	73-09-14	"	"	276
" 213-240	73-11-28	"	"	352
" 155, 163-165, 167, 168, 182, 186, 188, 189, 212				
Överuman 1	76-02-19	Staten	Svavelkis	782
" 2	76-02-19	"	"	3 500
<i>Utmål:</i>				
Laisvalls malmfält (73 st. utmål)	1940-1973	Boliden AB/ Staten	Blymalm	933
Nasafjälls malmfält (6 st. utmål)	91-07-30	Boliden AB	Silvermalm	24

Turism och friluftsliv

Hela Tärna-Graddisområdet är tämligen sparsamt utbyggt med leder och övernattingsstugor. Fjällstugor och renvaktarstugor finns dock inom området. Inom Norra Storfjället finns två turistanläggningar för övernattning (Syterstugan och Viterkalstugan). Större turistanläggningar finns utanför men i nära anslutning till området, i t. ex. Ammarnäs, Hemavan och Tärnaby. Sammanlagt sträcker sig 16 leder, däribland Kungsleden, in i området. Fritidsbebyggelse förekommer framför allt inom områdets nord-östra del. Hela Tärna-Graddisområdet ingår i det primära rekreationsområdet Tärna-Graddis fjällvärld.

Inom området finns landningsplatser för flyg på sammanlagt nio ställen.

Fyra fritidsfiskeanläggningar är planerade inom området, nämligen vid Aitelnas (12 bäddar), Bertejaure (20 bäddar), vid Tärnaån och vid Överstjuktan (28 bäddar). Vidare planeras sex fjällstugor (med sammanlagt 120 bäddar) och tio vindskydd längs lederna. Inom områdets västerbottensdel är tre nya leder planerade. Deras huvudsakliga sträckningar är Stora Tjulträsk-Ammarnäs, Hemavan-Ammarnäs-Vuoggatjålme och Kramkåtan-Norrbottensgränsen. Inom Tärna-Graddisområdets norrbottensdel planeras nio fjällstugor (med sammanlagt 180 bäddar) och fyra vindskydd längs lederna. Två leder, Båssjosjaure-Svaipavalle och Laisdalen-Adolfström planeras i områdets norra del.

Rennäring

Området berör samebyarna Semisjaur--Njarg, Svaipa, Gran, Ran samt Umbyn. Huvuddelen av området utgör kalvningsland för renar.

5.9.2 Remissyttrandena

Länsstyrelsen och lantbruksnämnden i Västerbottens län, Sorsele kommun samt domänverket anser att gränsen för det obrutna fjällområdet i öster (inom Västerbottens län) bör följa gränsen för Vindelfjällens naturreservat.

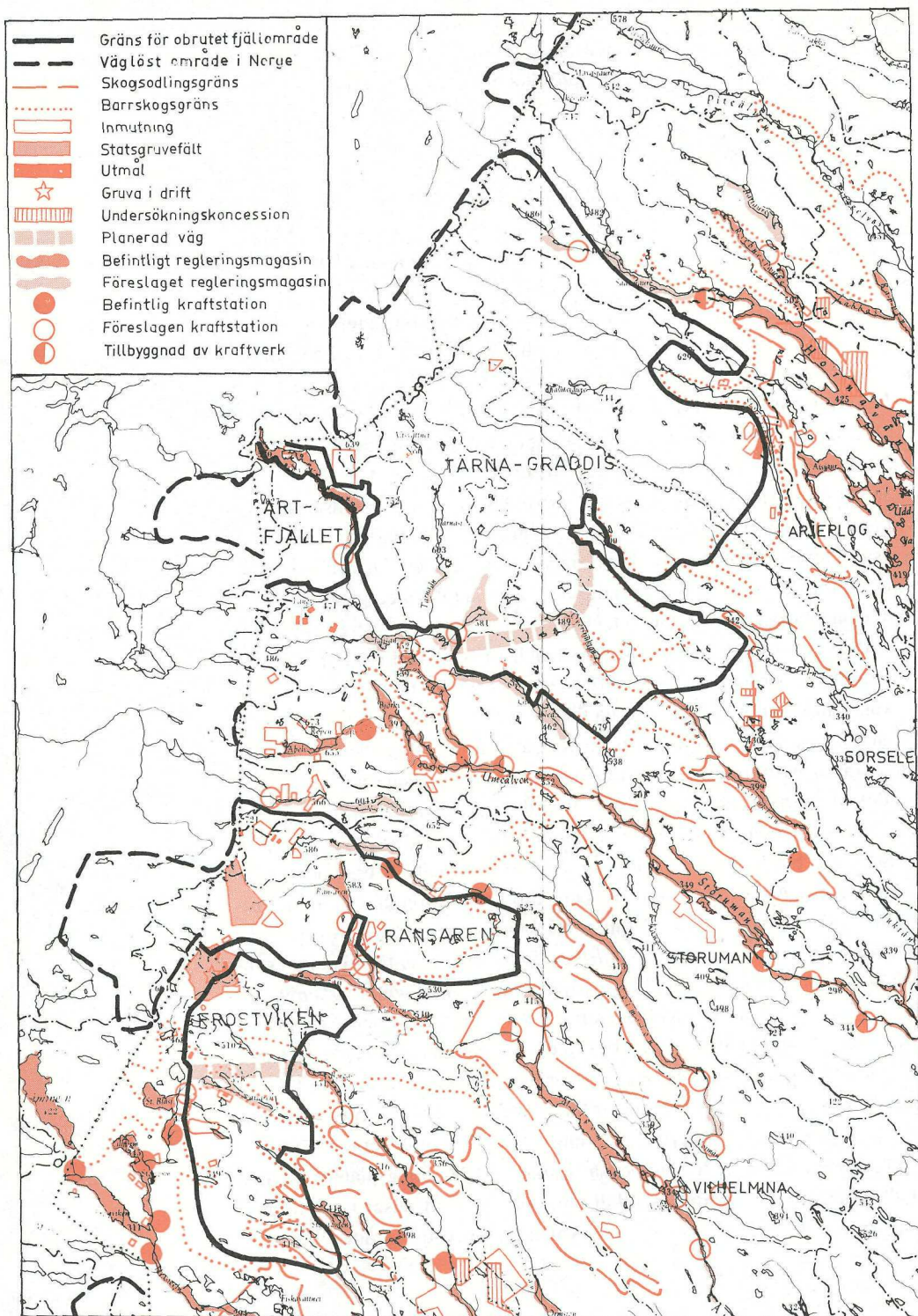
Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län föreslår att områdets östra gräns (inom Norrbottens län) vid Stor-Laisan dras så att byborna i Laisvalls by kan bedriva skogsbruk på sina skiften väster om älven.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser att vissa områden i anslutning till Hemavan och Ammarnäs inte bör ingå i det obrutna fjällområdet. *Domänverket* ansluter sig till länsstyrelsens uppfattning.

Statens industriverk, SGU samt Boliden AB föreslår att gränsen i väster vid Laisvall justeras med hänsyn till den pågående gruvbrytningen och den fortsatta utvecklingen av gruvhanteringen i området. *Boliden AB* anser att gränsen för det obrutna fjällområdet bör sammanfalla med gränsen för det regionala prospekteringsområdet.

Vad gäller den planerade vägen mellan Tärnaområdet (N Fjällnäs) och Ammarnäs anser *länsstyrelsen i Västerbottens län* att de delar som berörs av vägen inte bör ingå i det obrutna fjällområdet. Länsstyrelsen erinrar om att statens naturvårdsverk tillstyrkt fortsatt projektering i samband med sitt yttrande över förslaget till bildande av Vindelfjällens naturreservat. De av den planerade vägförbindelsen berörda *kommunerna Storuman och Sorsele* instämmer i länsstyrelsens synpunkter. Sorsele kommun framhåller att vägförbindelsen är påkallad av ett starkt samhällsintresse och att turistnäringen i Ammarnäs--Sorsele samt Storumans kommun inte kan utvecklas i önskvärd omfattning om vägförbindelsen uteblir. *Västerbottens läns landsting* och *Västerbottens turisttrafikförbund* framför liknande synpunkter. *Lantbruksnämnden i Västerbottens län* samt *domänverket* är däremot tveksamma till en vägförbindelse mellan N Fjällnäs och Ammarnäs. Lantbruksnämnden anser att ett beslut i vägfrågan måste föregås av en ingående utredning av konsekvenserna för rennäringen och förslag till kompensationsåtgärder och ersättningar till berörda samebyar. *SNF och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening* motsätter sig den planerade vägen.

Föreningarna motsätter sig också bestämt att landningsplatser för flyg skall finnas inom området. Särskilt anmärkningsvärd anser de den landningsplats vara som f. n. finns inom Svaipa fågelskyddsområde.

5.10 Sarek–Pite

(Se karta sid. 55)

Sarek–Piteområdet omfattar ca 13 560 km² inom Norrbottens län (Arjeplogs och Jokkmokk kommuner). Inom området ligger delar av Stora Sjöfallets nationalpark samt Sareks och Padjelanta nationalparker. Inom området söder om Padjelanta ligger Kallovaratj naturreservat. Området anknäcker till ett liknande obrutet fjällområde på den norska sidan, inom vilket Rago nationalpark samt Gjerdalen – Hellemobotn nationalpark är belägna.

5.10.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom området finns såväl permanent bebyggelse som fritidsbebyggelse. Den senare utgörs främst av jakt- och fiskestugor samt övernattingsstugor längs vandringslederna, men även viss enskild fritidsbebyggelse finns. Totalt finns för samtliga dessa ändamål ca 180 byggnader eller gårdsbildningar. Den permanenta bebyggelsen, som utgör ca 1/4 av all bebyggelse, finns huvudsakligen vid Stora Lule älv nedanför Vietas samt vid Tjeggelvas och Mavas. I den permanenta bebyggelsen ingår 29 samevisten för 170 hushåll. I bebyggelsebeståndet ingår även de större fjällanläggningarna vid Staloluokta, Akka, Sitojaure och Aktse.

Vägar

Arjeplogs kommun har, bl. a. mot bakgrund av att det finns ett par bebodda fjällägenheter inom området, föreslagit att vägförbindelse ordnas från Langudden till Harrok–Vuonatj och Riebnesluspen.

Utredningsarbete pågår om byggande av enskild väg Stenvik–Ardnäs–Örnvik som med en eventuell framtida fortsättning till Västerfjäll sträcker sig in i området.

Vattenkraft

Fyra vattenregleringsmagasin berör f. n. området, nämligen Akkajaure, Tjaktjajaure, Peskehaure samt Rebnisjaure. I betänkandet (SOU 1976: 28) Vattenkraft och miljö 3 redovisas ytterligare nio projekt. De flesta av de berörda älvsträckorna har såsats höga bevarandevärden. Projektet Bartaure ligger i områdets sydöstra del och skulle medföra en dämning av sjön Bartaure med 7 m. Vattenavledningen avses ske genom tunnel via kraftstation och avloppstunnel till det befintliga Rebnisjauremagasinet. Anläggningen skulle producera ca 85 GWh/år. Vattendraget har i betänkandet placerats i klass 3b i en fyrgradig skala, där klass 4 anger högsta bevarandevärde.

Reglering av Lilla Lule älvs källflöden omfattar tre större projekt. Projektet Pasta innebär en dämning av Pastajaure och ett antal ovanförliggande sjöar samt kraftverksbygge vid Pasta. Projektet Tarraättno innebär om-

fattande dämningar och överledning av vatten från Tarraätno och Kama-jokk till det befintliga regleringsmagasinet Tjaktjajaure. Projektet Rapaät-no innefattar betydande dämningar och överledning av vatten från Rapaäl-ven till sjön Sitojaure. Anläggningarna skulle tillsammans kunna ge en års-produktion på ca 995 GWh. Pärlälvens källflöden genom sjöarna Peuraure och Karatj berörs av ett projekt med dämning och reglering av båda sjöar-na samt överledning (via kraftstation Karats) av vattnet till den redan reg-lerade sjön Parkijaure. Arsproduktionen skulle ge ca 250 GWh. De tre pro-jekten har i det nämnda betänkandet placerats i klass 4.

Källflödena till Stora Luleälv's huvudgren (Vuojatätno) uppströms Ak-kajaure berörs av tre utbyggnadsmöjligheter, nämligen Stalojokk, Huorso och Vuojat. Alla tre projekten förutsätter omfattande dammanläggningar och tunnelbyggen. Det berörda avrinningsområdet omfattar i stort Padja-lanta nationalpark och nordvästra delen av Sareks nationalpark. De tre an-läggningarna skulle tillsammans ge ca 1 235 GWh/år. Samtliga ovan nämnda projekt har i det nämnda betänkandet placerats i klass 4.

Vid sjön Petsaure finns redovisat ett kraftverksprojekt som skulle inne-bära omfattande överdämningar kring sjön. Elproduktionen skulle bli ca 80 GWh/år. Projektet har i det nämnda betänkandet placerats i klass 3b.

Skogsbruk

Hela området utom två små partier om sammanlagt 750 ha söder om sjön Saggat och norr om sjön Vuolvojaure ligger ovan skogsodlingsgränsen. Ca 60 000 ha skogsmark är redovisade för Sarek -Piteområdet och Norrbot-tensdelen av Tärna-Graddisområdet. Av dessa arealer ägs ca 3 500 ha av bolag och enskilda.

Mineralbrytning

I områdets sydvästhörn ligger en grupp av fyndigheter, som ägs och har undersökts av Boliden AB. Av dessa är Jervasmalmen, sydväst om Ikesjau-re, förmodligen den största. Sveriges viktigaste titanjärnmalm (Ruotevare) norr om Kvikkjokk faller också inom det föreslagna fjällområdet. Malmen är belägen i en bergart (anortosit) som kan utgöra råvara för aluminium-framställning.

Fortsättningen av den betydelsefulla malmprovinsen (uran, koppar, le-geringsmetaller) i området mellan Hornavan -Rappen -Tjeggelvas kom-mer vidare norrut i stråket Tjeggelvas-Saggat/Skalka att falla inom det obrutna fjällområdet. Prospektering/inventering pågår. Resultaten kan för-väntas ändra bilden och bedömningen av området från malmsynpunkt.

Förteckning över gällande gruvrättigheter den 15 juli 1976 inom Sarek-Pite obrutna fjällområde

Områdes beteckning	Utfärdad	Ägare	Mineral	Areal ha
<i>Inmutningar:</i>				
Rättek 1-204	73-12-28	Staten	Svavelkis	2 562
Ruotevare 1-8	74-06-04	"	Järnmalm	100
Rakas 1-35	73-12-05	"	Magnesit	440
Unna Vuoka 1	75-12-01	"	Svavelkis	106
Sartagruvan 2-5, 10-23, 31-40, 88-90	73-11-13	Göte Petters- son, Boden	Svavelkis-, koppar- och nickelmalm	389
Sartagruvan 56-87, 91-98	74-05-22	"	Nickelmalm	502
Ruopsokgruvan 9-11, 23-25, 50-54, 62-74, 79-97, 100-115	74-05-22	"	"	867
Akkapakte 1-15	73-04-19	Staten	Svavelkis	188
Munka 1-390	73-09-10	"	Molybden- malm	4 898
Nedre Mäske 1	75-08-08	"	Kopparmalm	63
<i>Utmål:</i>				
Jervas 2, 3, 4, 7, 10, 15, 22, 27, 41	73-09-05 -07	Boliden AB/ Staten	Kopparmalm och svavelkis	144
Saula 1, 2, 3	35-08-09	Boliden AB	Bly-, koppar- och guldmalm	12
Festajuare malmfält (Nila-, Falkgruvan)	05-08-18 - 23	Sven Edin	Blymalm	8
<i>Statsgruvefält:</i>				
Ruotevare statsgruvefält				
<i>Ansökningar om inmutningar och koncessioner:</i>				
Akkapakte nr 1	76-03-31	Staten	Uran	238

Turism och friluftsliv

Sarek-Piteområdet är sparsamt utbyggt för turism och vissa delar har inga utbyggnader alls. Sammanlagt finns inom området ca 19 ledsträckor, däribland Kungsleden. De största fjällanläggningarna är Staloluokta, Akka, Sitojaure, Aktse, varav de tre sista ligger längs Kungsleden. Det totala antalet turistbäddar inom området uppgår till ca 600. Från Kvikkjokk och Saltoluokta utgår de största turistströmmarna.

Sammanlagt finns inom området ett tiotal landningsplatser för flyg, bl. a. vid Staloluokta, Kutjaure, Vaisaluokta, Aktse, Mavasjaure, Miekak och Parka.

Nya anläggningar med fjällstugor är planerade vid Piteälven, Tjäurakå-torna, Barturte, Måranjåkkå, Lulep, Lusitaure, Polcirkeln samt Våddums-tjärra. Anläggningarna är beräknade för 20 bäddar vardera. Vid Vuogga-tjälme planeras en ny sommarled (92 km).

Utbyggnad av befintliga anläggningar är planerade vid Aktse (proviant-försäljningsbod samt stuga med 20 bäddar), Tjielekjåkkå (20 bäddar), Säm-marlappa (proviantförsäljningsbod samt stuga med 20 bäddar), Staloluokta (24 bäddar) samt Padjelanta (24 bäddar).

Rennäring

Det obrutna området berör Sirkas, Jakkåkaska, Tuorpon, Luokta–Mavas och Semisjaure–Njarg samebyar. Kalvningsland finns i hela södra hälften av området (söder om Saggat) med undantag för fjällmassivet Tjiddjak, i stora delar av nationalparken Padjelanta samt i de lägre partierna av Sareks nationalpark. Utanför parkerna finns kalvningsland söder om Vaisaluokta, på Utevis och i Kablesmassivet.

5.10.2 Remissyttrandena

Domänverket föreslår att gränsen norr om Piteälven mellan Måskejaure och Vuolvojaure med hänsyn till skogsbruket flyttas något norrut.

SNF och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening föreslår att gränsen för Sarek–Piteområdet dras så att området söder om sjön Karats med fjället Jarre ingår i det obrutna fjällområdet.

5.11 Kebnekaise

(Se karta sid. 55)

Kebnekaise obrutna fjällområde omfattar ca 9 900 km² inom Norrbottens län (Gällivare och Kiruna kommuner). Området innefattar delar av Stora Sjöfallets och Abisko nationalparker. I anslutning till området ligger på den norska sidan ett motsvarande obrutet område. Sjaunja djurskyddsområde med en areal av nära 3 000 km² ligger inom området.

5.11.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom området finns sammanlagt ett 50-tal byggnader eller gårdsbildningar. Mer än hälften av dessa utgör bebyggelse för turist- och fritidsändamål, främst jakt- och fiskestugor samt övernattningsstugor längs vandringslederna. Permanentbebyggelse finns på ett fåtal platser i områdets östra del, inom Sjaunja djurskyddsområde samt vid sjön Upmasjaure i områdets sydvästra del. I områdets sammanlagda byggnadsbestånd ingår 16 samevisten för drygt 60 hushåll.

Vägar

En förlängning av den befintliga vägen från Luspebryggan till Vietas, Ritsem och Sitasjaure har aktualiserats. Förlängningen skulle sträcka sig till Skjomen i Norge. Den befintliga vägen har tillkommit för kraftverksutbyggnaderna kring stora Sjöfallets nationalpark och har upplåtits för allmän trafik till Vietas. En vägförbindelse mellan Nikkaluokta och Kebnekaise turiststation har också diskuterats.

En kraftledning (400 kW) är planerad från Ritsem till Skjomen i Norge. Diskussionerna om en anslutning av den befintliga arbetsvägen Vietas- Ritsem- Sitasjaure med det norska vägnätet vid Skjomen hänger samman med planerna på nämnda kraftledning.

Vattenkraft

Inom området finns de stora regleringsmagasinen Akkajaure, Satisjaure och Sitasjaure. Det senare är under byggnad och dess station, Ritsemstationen, kommer även att beröra sjöarna Autajaure och Teusajaure.

Vid Lernejaure, norr om Vietas kraftstation är skisserat ett pumpkraftverk med en effekt av 1 000 MW. Anläggningen förutsätter ingrepp i hittills opåverkade vatten i ett område av relativt högt skyddsvärde.

Skogsbruk

Hela Kebnekaise obrutna fjällområde ligger ovan skogsodlingsgränsen. Området är skogfattigt med undantag av de stora dalgångarna och Sjaunja djurskyddsområde. Sånär som på ett parti i områdets sydöstra hörn ligger det ovan barrskogsglänsen. Inom Sjaunja djurskyddsområde finns på statens mark redovisat ca 30 000 ha skogsmark. I sydöstra delen av detta skogsområde är drygt 550 ha i privat ägo. I norra delen av området finns vissa arealer skogsmark. Dessa innefattas i redovisningen av Råsto- Tsåktso och Pessinkiområdena.

Mineralbrytning

Ett stort antal malmanledningar och flera större fyndigheter av järn, koppar, uran m. m., inom urbergsterrängen väster till söder om Kiruna berörs av gränsdragningen i öster för detta stora fjällområde. Flera av malmen är redan undersökta (Pattek, Tjårrojåkka, Ekströmsberg) och har sådan omfattning att de påtagligt kan påverka LKAB:s malmbas och framför allt utgöra underlag för en differentiering av malmhanteringen.

Förteckning över gällande gruvrättigheter den 15 juli 1976 inom Kebnekaise obrutna fjällområde

Områdes- beteckning	Utfärdad	Ägare	Mineral	Areal ha
<i>Inmätningar:</i>				
Ö Kakats 2-7	74-06-04	Staten	Järnmalm	75
Staggotjåkka 1-26	74-08-02	"	"	326
Tjårrojåkka 4, 37-45	71-10-25	Staten	Svavelkis	126
" 46-151	73-04-02	"	Kopparmalm	1 331
" 152-224	73-12-28	"	"	917
" 225-568	74-06-04	"	"	4 321
" 569-571	75-08-20	"	"	307

Sjaunjaape 1-200	74-05-10	..	Svavelkis	2 512
Vuoksakåbba 1	75-12-15	..	..	1 563
Ritelpakte 1-66	74-05-10	..	..	829
<i>Utmål:</i>				
Valfojokks malmfält (4 st. utmål)	02-07-16-26	Unna Alakats AB, Stockholm	Kopparmalm	15
Sjangeli malmfält (20 st. utmål)	1889/1902	..	..	69
Svangeräive, Alberta	60-08-23	Ing. Per Skarped, Örebro	Blymalm	15
Ruopsokjaure malm- fält (3 st. utmål)	02-07-16-26	Unna Alakats AB, Stockholm	Kopparmalm	12
Unna Alakats malm- fält (13 st. utmål)	02-07-16-26	..	..	52
Pattovare 1, 3	51-08-21-24	Rederiaktie- bolaget Nord- stjernen, Stockholm	Järnmalm	22
.. 7	66-07-13	..	..	16
.. 2A, 10, 20	73-08-31	Staten	..	43
Ekströmsbergs malmfält (16 st. utmål)	1902/1903	..	..	63
Harrejaure 1, 2, 3, 4, 8, 11	51-08-21-24	Rederiaktie- bolaget Nord- stjernen, Stockholm	..	22
Renhagengruvan 21, 22, 23	52-08-19	Staten	..	48
Tjåorika 3, 4	51-08-21-24	Rederiaktie- bolaget Nord- stjernen, Stockholm	..	16
Järta 2, 3	02-07-30	Staten	Blyglansm. m.	8
Akkavare malmfält (36 st. utmål)	1916/1918	Bergverks AB, Freja	Järnmalm	143
Melkogruvan 1, 2, 9-13, 24-26, 76-79	60-09-15	AB Statsgru- vor, Haksberg	Järn- och titanmalm	219
<i>Statsgruvefält:</i>				
Nakerivaara statsgruvefält				
Ekströmsbergs statsgruvefält				
<i>Ansökningar om inmutningar och koncessioner:</i>				
Rappe nr 1	75-03-19	L.K.A.B	Kopparkis	1 941
Riecko nr 1	75-08-02	Staten	Svavelkis	192

Turism och friluftsliv

Den norra delen av Kebnekaiseområdet ingår i det primära rekreationsområdet Abisko-Kebnekaiseområdet. Området, med undantag för Sjauna djurskyddsområde, är väl utbyggt med leder och turiststugor. Särskilt Kebnekaisetjällen och området norr därom är relativt väl tillrättatlagat för friluftsliv och tillgängligt även för andra än mycket erfarna fjällvandrare.

Inom området finns utöver Kungsleden sammanlagt 33 ledsträckor, varav sju är avsedda för vinterbruk. De sträckor som är mest frekventerade är sträckorna Abisko, Kebnekaise och Nikkaluokta.

Inga fastställda skoterleder har redovisats för området, men mellan Nikkaluokta och Kebnekaise turiststation förekommer livlig skotertrafik.

Inom området finns ca 730 bäddplatser fördelade på ca 30 olika övernatt-

ningsställen. Större turistanläggningar finns på tio platser bl. a. Kebnekaise, Alesjaure, Vistas, Sitasjaure och Ritsem, vilka svarar för huvudparten av bäddplatserna. Viktiga utgångspunkter för fjällvandring är Nikkaluokta (80 bäddar), Abisko (238 bäddar), Riksgränsen (220 bäddar) och Vietas (40 bäddar). Av dessa ligger endast Vietas inom det obrutna fjällområdet.

Vid Tjuonajäkk och Tjirtjam finns fiskeläger med tillsammans 40 bäddar. Vid Tjuonajäkk planeras en utbyggnad med 80 bäddar. I övrigt finns ca 180 bäddplatser fördelade på fjällstugor inom området.

Utbyggnader av bl. a. fjällstugor med 20 bäddar vardera planeras vid Ravetjåkka, Rautas, Luotekjaure, Abiskojaure, Alesjaure, Kaitumjaure, Teusajaure, Alesätno, Mårman, Kaskasavagge, Stuokärpel, Unna Alakats och Hukejaure. Vid Singi skall en proviantförsäljningsstuga uppföras. Vid Kebnekaise fjällstation planeras utbyggnader med 48 bäddar i självhushåll, en annexbyggnad med 80 bäddar samt ett reningsverk. Längs vandringslederna Abiskojaure–Alesjaure och Alesjaure–Sälka planeras fjällstugor med 20 bäddar vid vardera ledsträckan. Vid Ladtjojaure planeras en stugby med 40 bäddar.

Beroende på den framtida utformningen av området i turistiskt avseende, bl. a. vad gäller tillkommande vägar, finns planer på nya turistanläggningar vid Ritsemjokk och Vietas.

Rennäring

Samebyarna Rautasvuoma, Laevas, Norrkaitum, Mellanbyn och Sörkaitum berörs av Kebnekaise obrutna fjällområde. Renen har kalvningsland i terrängen mellan sjöarna Torneträsk och Paittasjärvi, mellan Ladtjovagge och Kaitumsjöarna samt mellan Kaitumsjöarna–Kaitumälven och sjön Satisjaure i söder. Kalvningsland finns även vid Ritsemjokk (utmed stranden av Akkajaure) samt i terrängen norr om Ritsemjokk.

5.11.2 Remissyttrandena

Länsstyrelsen i Norrbottens län och de av Ritsemvägen berörda *kommunerna* anser att vägzone samt dess förlängning in mot Norge inte skall ingå i det obrutna fjällområdet, eftersom där redan finns tung exploatering med både väg- och vattenkraftanläggningar. Såväl *länsstyrelsen* som *statens vägverk* anser att den föreslagna avgränsningen strider mot de grundläggande principerna för avgränsning av ett obrutet fjällområde. Av motsvarande skäl anser *länsstyrelsen* att sträckan Nikkaluokta–Ladtjovagge–Kebnekaise inte bör ingå i det obrutna området.

SNF och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening framhåller med skärpa att den befintliga vägen mellan Vietas och Sitasjaure under inga omständigheter får öppnas för allmänheten. De motsätter sig också bestämt den planerade kraftledningen mellan Ritsem och Skjomen.

I fråga om tillkomsten av den s. k. Vägen västerut framhåller *Friluftsförbundet*

främjandet att man måste visa största återhållsamhet mot sådana vägprojekt, medan *Norrbottdistriktet av Friluftsförbundet* menar, att vägen bör kunna få dras på det sätt som har planerats. Norrbottensdistriktet motiverar sina synpunkter med att det i turistintressanta delar av fjällbygden kan uppstå ett starkt slitage kring vägsluten, vilket har skett inom t. ex. Akkaområdet. En genomfartsled skulle sprida besökarna och därigenom minska olägenheterna, menar Norrbottensdistriktet.

5.12 Muddus

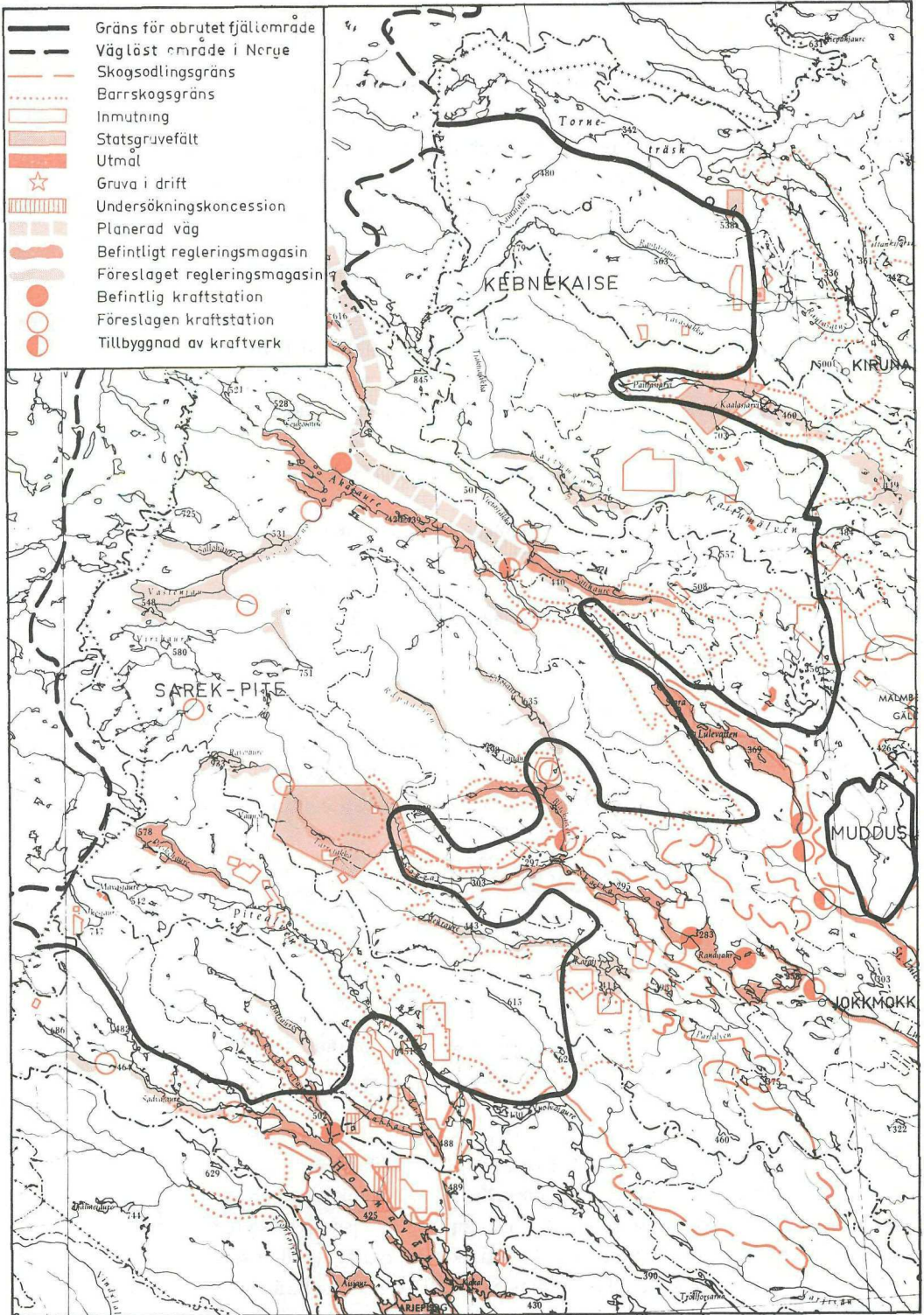
(Se karta sid. 55)

Muddus obrutna område omfattar ca 460 km² inom Norrbottens län (Gällivare och Jokkmokks kommuner). Gränserna för området sammanfaller med gränserna för Muddus nationalpark. Området ligger i låglandet och är bevuxet med barrskog. Det karaktäriseras av en mosaik av sjöar, skogs- och myrmarker.

5.12.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Muddusområdet är sannolikt det minst exploaterade av de föreslagna 14 obrutna fjällområdena. Några redovisade exploateringsintressen finns heller inte för detta område. Det är dock i viss mån utbyggt med leder och övernattningsstugor. Vandringsleder finns bl. a. till Urtimjaure och Sarkavare. Vid Muddusfallet och Muddusluobbal finns övernattningsstugor och tältplatser.

Området berör Sirkas och Sörkaitum fjällsamebyar samt skogssamebyn Gällivare.

5.13 Råsto–Tsåktso

(Se karta sid. 61)

Råsto–Tsåktso obrutna fjällområde omfattar ca 6 620 km² inom Norrbottens län (Kiruna kommun). Vadvetjäkka nationalpark ingår i området. På den norska sidan finns ett motsvarande obrutet område i vilket nationalparken Övre Dividalen ingår. En stor del av Råsto–Tsåktsoområdet upptas av Esro raketskjutfält.

5.13.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Inom området finns sammanlagt ett 40-tal byggnader eller gårdsbildningar. De flesta utgör bebyggelse för fritidsändamål, främst jakt- och fiskestugor samt övernattningsstugor längs vandringslederna. I byggnadsbeståndet ingår sex samevisten för ca 30 hushåll.

Vägar

Strax söder om området går den planerade vägsträckningen Kiruna–Narvik. Vägen löper i stort parallellt med malmbanan.

Olika vägsträckningar har diskuterats för att sammanbinda bosättningen kring Laimoviken med Kirunaområdet. I dag finns väg mellan Laimoviken och Korttolahti/Tjälme utan anslutning till övrigt vägnät. En fortsättning av vägen från Kurravaara upp till Laimoviken har diskuterats. Som utgångspunkt för denna vägsträcka har också Jukkasjärvi nämnts. En östlig sträckning av denna väg skulle inskränka det föreslagna obrutna området. Man har även diskuterat en anslutande väg från den beslutade Kiruna–Narvikvägen. En sådan västlig sträckning skulle kunna gå utanför den nu föreslagna gränsen för det obrutna fjällområdet.

Vägverket har framfört behov av enkla utfartsvägar från fjällägenheter-na längs den nybyggda vägen väster om Könkämä älv samt vägförbindelser till grustäcker längs Kummavuopivägen.

Vattenkraft

Råsto–Tsåktso saknar helt reglerade vattendrag. Inom området finns heller inga planerade vattenkraftprojekt.

Skogsbruk

Hela Råsto–Tsåktso-området ligger ovanför skogsodlingsgränsen. Med undantag för ett avsnitt i områdets sydöstra del ligger det också ovan barrskogsgränsen. I det sydöstra avsnittet finns områden av visst intresse för skogsbruket. I stort sett all produktiv skogsmark inom området tillhör staten. I dalgången söder om Liedakka finns emellertid ett skogsområde om ca 1 000 ha i privat ägo.

Mineralbrytning

De senaste årens prospektering inom området har resulterat i ett stort antal intressanta fyndigheter, främst av koppar, vilka från söder sträcker sig in i det obrutna fjällområdet. Utmalen Tjavelk (järnmalm) och Raggisvaara (koppar) ligger inom området, medan utmälen Luovinjunnanen och Tjärro (järnmalm) når delvis innanför.

Förteckning över gällande gruvrättigheter den 15 juli 1976 inom Råsto-Tsáktso obrutna fjällområde

Områdesbeteckning	Utfärdad	Ägare	Mineral	Areal ha
<i>Inmutningar:</i>				
Äggojaure 1-24	75-06-11	Staten	Molybden	302
Vittangivaara nr 1	75-09-22	LKAB	Järnmalm	1 840
Tjavelk 3-6, 9-10	73-12-28	Staten	"	75
Tjälme 1-12	74-06-20	Boliden AB	Kopparmalm	151
Stalojaure 1-44	74-05-22	"	"	553
<i>Komplex av inmutningar bestående av:</i>				
Alep Vuolusjaure 1	75-10-13	LKAB	"	1 509
" 2	76-06-22	"	"	628
Päkketanjaure 135,	75-11-06	"	"	846
" 136, 137				
" 138	76-05-21	"	"	2 693
" 1-134	75-08-08	"	Järnmalm	1 683
Takkovare 1	75-09-03	"	"	470
" 2, 3	75-11-10	"	Kopparmalm	878
Pitkäjärvi 101	76-02-18	Boliden AB	"	1 650
Tuossujaure 101, 102	75-12-15	"	"	862
" 1-20	73-09-14	"	"	251
" 21-26	74-05-22	"	"	75
<i>Utmål:</i>				
Luovinjunnanen 3, 4	60-10-18	Rederiaktiebolaget Nordstjernan, Stockholm	Järnmalm	61
Raggisvaara malmfält (2 st. utmål)	02-08-06-09	Staten	Kopparmalm	8
Tjärro 2, 9, 22, 25, 112	59-10-09	Rederiaktiebolaget Nordstjernan, Stockholm	Järnmalm	79
Tjavelk 8	73-08-29	Staten	Järnmalm	15
<i>Ansökningar om inmutningar och koncessioner:</i>				
Tuossujaure nr 103	75-03-01	Boliden AB	Kopparmalm	377
Vittangivaara nr 3	76-04-13	LKAB	Svavelkis	141
Vittangivaara nr 2	75-09-06	"	"	125
Tjälme nr 101	75-09-06	Boliden AB	Kopparmalm	377
Tjälme nr 102	76-01-31	"	"	578
Nalmuinen nr 1, 2	76-01-23	LKAB	"	288
Takkovare nr 4	75-05-17	"	Svavelkis	289
Alep Parre nr 1	75-03-19	"	Kopparkis	2 198
Vittangijoki nr 1	75-03-19	"	"	1 260
Takköjärvi nr 1	75-03-19	"	"	153

Turism och friluftsliv

Området är utbyggt för turism endast i sin västra del. Utbyggnaderna är begränsade. Elva ledsträckor finns inom området. Det finns sammanlagt åtta övernattningsställen (ca 150 bäddar) varav tre tillhör fritidsfiskeanläggningarna Råstojaure, Sinatjaure och Kamasjaure. De tre anläggningarna utgör landningsplatser för flyg.

Vid Råstojaure planeras en utbyggnad av fritidsfiskeanläggningarna med 80 bäddar. Vid befintliga anläggningar med fjällstugor beräknas en utbyggnad med tre à fyra stugor.

Rennäring

Rennäringen inom området är främst knuten till samebyarna Könkämä, Lainiovuoma, Saarivuoma och Talma. Tre områden för norsk renskötsel ingår. Kalvningsland har redovisats mellan Torneträsk och norska gränsen samt inom hela den nordvästra delen av området.

Övrigt

En stor del av Råsto-Tsáktsoområdet upptas av Esro raketskjutfält, bl. a. finns ett antal skyddsbunkrar utplacerade i terrängen.

5.13.2 Remissyttrandena

Domänverket föreslår att gränsen i sydvästra hörnet mellan Sevujärvi och Nummavaara justeras med hänsyn till skogsbruket i området. *Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län* anser att konsekvenserna för Vittangi skifteslag samt Soppero bys utskifte i samma del av området närmare bör studeras innan en slutgiltig gränsdragning sker.

SGU anser att de slutgiltiga gränsdragningarna i söder med hänsyn till gruvintressena måste föregås av detaljerade överläggningar med berörda intressenter.

Lantbruksnämnden i Norrbottens län anser att vissa gränsjusteringar bör göras så att planerade, för renskötseln mycket angelägna vägar får byggas. Det gäller dels till Nälkeäive vid Könkämä älv, och dels till Laimoviken på norra sidan av Torneträsk inom Talma sameby. *SNF och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening* motsätter sig att den senare vägen kommer till stånd. Den skulle, anser föreningarna, öppna området för bilburen turism.

Länsstyrelsen i Norrbottens län vidhåller sitt tidigare avgränsningsförslag, vilket innebär vissa justeringar i norr längs Könkämä älv samt öster och väster om Torneträsk.

5.14 Pessinki

(Se karta sid. 61)

Pessinki obrutna fjällområde omfattar ca 1070 km² inom Norrbottens län (Kiruna kommun). Det är ett utpräglat barrskogsområde (fjälltaiga) med fjällbjörkskog på högre nivåer.

5.14.1 Nuvarande och framtida utnyttjande

Bebyggelse

Den enda form av bebyggelse som finns inom området är sådan som används av rennäringens utövare. Den omfattar endast ett par samevisten.

Vägar

Inga vägar finns eller är planerade inom området.

Vattenkraft

Vattendragen inom området är helt oexploaterade. Inga utbyggnadsprojekt för vattenkraft finns redovisade.

Skogsbruk

I områdets nordöstra del finns två terrängavsnitt belägna nedanför skogsodlingsgränsen. Arealen uppgår till ca 600 ha och ägs av staten. Övan skogsodlingsgränsen äger staten ca 1900 ha skogsmark. Sammanlagt ca 1600 ha skogsmark i privat ägo ingår i området.

Mineralbrytning

Områdets nordvästra del ligger inom Kiruna–Kaunisvaara malmprovins.

Förteckning över gällande gruvrättigheter den 15 juli 1976 inom Pessinki obrutna fjällområde

Områdes- beteckning	Utfärdad	Ägare	Mineral	Areal ha
<i>Inmutningar:</i> Härkävaara 1–6	73-12-28	Staten	Svavelkis	75
<i>Utmål:</i> Paljasjärvigruvan 75, 79, 82, 86, 94, 98, 102	64-09-17	Rederiaktie- bolaget Nord- stjernen, Stockholm	Järnmalm	103
<i>Ansökan om inmutning:</i> Kultamavaara nr 1	76-05-13	Agne och Bengt Söder- ström Kiruna/ Lannavaara	Kopparmalm	150
Outavaara nr 1	76-01-23	LKAB	”	1 250

Turism och friluftsliv

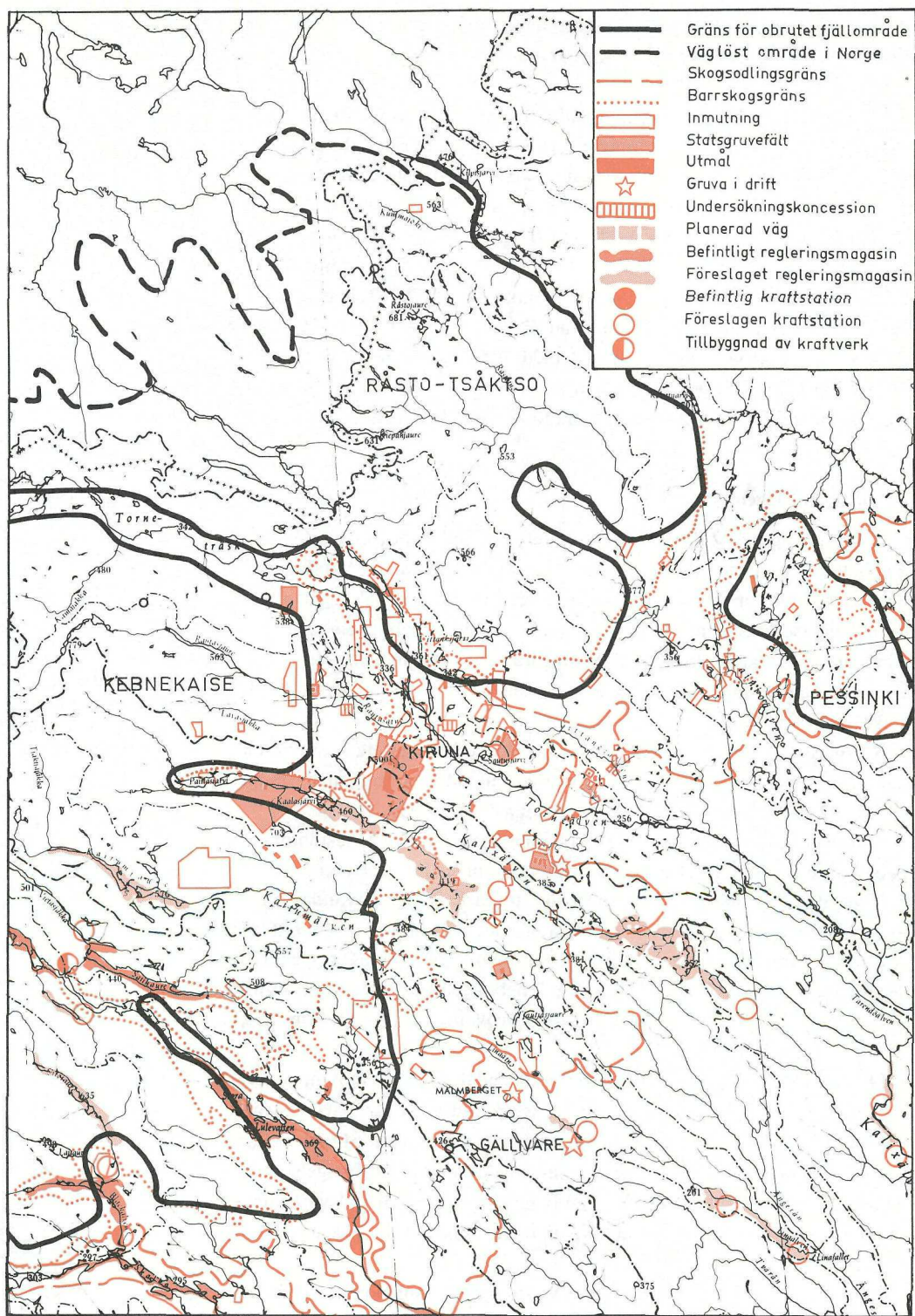
Pessinkiområdet saknar helt utbyggnader för turism. Inga planerade nyanläggningar finns redovisade.

Rennäring

Området berör fjällsamebyarna Kōnkämä och Lainiovuoma samt skogs-samebyn Vittangi. Området ligger ovan odlingsgränsen.

5.14.2 Remissyttrandena

Domänverket anser att gränsjusteringar bör vidtas så att bl. a. ca 600 ha skogsmark nedanför skogsodlingsgränsen på kronoöverloppsmarken Nulanki kommer utanför det obrutna fjällområdet. *Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län* framhåller att gränsdragningarna i områdets östra del bör ägnas särskild uppmärksamhet. Skogsvårdsstyrelsen framhåller vidare att skogsbruket inom Pessinkiområdet trots de till synes marginella virkeskvantiteterna, är avgörande för sysselsättningen i skogen samt för den lokala förädlingsindustrin. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* framför liknande synpunkter.

6 Lagstiftning varigenom markanvändningen i de obrutna fjällområdena i huvudsak styrs eller kan styras

Markanvändningen i de obrutna fjällområdena regleras eller kan regleras med stöd av ett flertal författningar. Av störst betydelse är byggnadslagstiftningen, naturvårdslagstiftningen, skogsvårdslagstiftningen, rennärlagslagstiftningen, koncessionslagstiftning av olika slag samt lagstiftningen angående terrängkörning med motorfordon. Den koncessionslagstiftning som främst är aktuell är vattenlagen (1918: 523, ändrad senast 1976: 998), miljöskyddslagen (1969: 387, omtryckt 1972: 782, ändrad senast 1975: 727), gruvlagen (1974: 342, ändrad senast 1975: 746), lagen (1974: 890) om vissa mineralfyndigheter (ändrad 1975: 748), väglagen (1971: 948, ändrad senast 1975: 658) och lagen (1902: 71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ändrad senast 1976: 239).

6.1 Byggnadslagen

Byggnadslagen (1947: 385, omtryckt 1972: 775, ändrad senast 1977: 338) innehåller bestämmelser om fysisk planering och byggande. Särskilda regler gäller i vissa avseenden för tätbebyggelse resp. glesbebyggelse. Med tätbebyggelse avses enligt lagen (6 §) sådan samlad bebyggelse som nödvändiggör eller kan väntas nödvändiggöra särskilda anordningar för tillgodoseende av gemensamma behov. Annan bebyggelse kallas glesbebyggelse.

Närmare föreskrifter om byggande och lov till byggande samt rörande tillämpningen i övrigt av byggnadslagen har meddelats i byggnadsstadgan (1959: 612, omtryckt 1972: 776, ändrad senast 1977: 339).

Genom byggnadslagen har det allmänna befogenhet att bestämma var bebyggelse får uppkomma. Denna princip kommer till uttryck i 5 § andra stycket, där det som en förutsättning för att mark skall få användas för bebyggelse föreskrivs att marken skall ha prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Prövning skall ske vid planläggning enligt byggnadslagen. När det gäller glesbebyggelse och tätbebyggelse av mindre omfattning får prövningen även ske i samband med prövning av ansökan om byggnadslov.

Den översiktliga planeringen enligt byggnadslagen sker genom generalplan eller regionplan. I generalplan anges grundragen för marks användning inom kommun (2 §). Regionplan upprättas för att samordna flera kommuners planläggning (3 §). Den närmare regleringen av bebyggelsen sker genom detaljplan, dvs. stadsplan eller byggnadsplan. Byggnadsverksamhet inom område som inte ingår i detaljplan regleras genom utomplansbestämmelser (2 §).

Begränsningarna i byggnadslagen av rätten att använda mark för bebyggelse medför i princip inte någon rätt till ersättning för markägaren.

Byggnadslagen innehåller också bestämmelser om bl. a. lokalisering av vissa industrier. Enligt 136 a § första stycket gäller sålunda att tillkomsten och lokaliseringen av industriell eller liknande verksamhet, som är av väsentlig betydelse för hushållningen med energi, med träfiberråvara eller med landets samlade mark- och vattentillgångar, skall prövas av regeringen. I paragrafen uppräknas ett antal verksamheter som skall prövas i den mån regeringen inte medger undantag från prövningsskyldigheten. Regeringen ges i paragrafen också möjlighet att i varje särskilt fall besluta att nyanläggning eller utvidgning av sådan verksamhet som avses i paragrafens första stycke skall tillståndsprövas av regeringen. Tillstånd enligt 136 a § får meddelas endast om det har tillstyrkts av berörd kommun. Tillstånd kan förenas med villkor, bl. a. för tillgodoseende av allmänna intressen.

6.2 Naturvårdslagen

De regler i naturvårdslagen (1964: 822, omtryckt 1975: 1025, ändrad senast 1975: 196) som är av särskild betydelse i detta sammanhang är de som rör nationalparker (4 -6 §§), naturreservat (7-12 §§), naturvårdsområde (19 §) och anmälan för samråd beträffande särskilda slag av arbetsföretag (20 §).

I syfte att bevara större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligen oförändrat skick kan mark som tillhör staten avsättas till *nationalpark* (4 §). Utan riksdagens tillstånd får inte mark eller vatten inom en nationalpark användas på ett sätt som strider mot dess ändamål. Regeringen förordnar om vården och förvaltningen av nationalparker. Regeringen, eller myndighet som regeringen bestämmer, kan för varje särskild nationalpark meddela sådana föreskrifter beträffande rätt att färdas över nationalparken eller att annars vistas där samt angående ordningen i övrigt inom området, som är erforderliga för att trygga ändamålet med nationalparken (5 §). Enligt 6 § medför föreskrifter för nationalpark inte inskränkning i redan uppkommen särskild rätt eller i vissa sådana rättigheter som tillkommer samerna enligt rennäringslagen (1971: 437, ändrad senast 1974: 349).

Några ersättningsbestämmelser som hänför sig till reglerna om nationalpark finns inte i naturvårdslagen. Enligt 2 kap. 9 § expropriationslagen (1972: 719, ändrad senast 1976: 46) kan expropriation ske för att bevara område som nationalpark.

Område, som bör särskilt skyddas eller vårdas på grund av sin betydelse för kännedomen om landets natur, sin skönhet eller eljest märkliga beskaffenhet eller därför att området är av väsentlig betydelse för allmänhetens friluftsliv, kan länsstyrelsen enligt 7 § naturvårdslagen förklara som naturreservat. Detta gäller oberoende av om marken ägs av enskild eller tillhör staten. Expropriation kan ske för att bevara område som naturreservat (2 kap. 9 § expropriationslagen).

I beslut om bildande av naturreservat skall enligt 8 § naturvårdslagen bl. a. föreskrivas de inskränkningar i rätt att förfoga över fastighet som är nödvändiga för att trygga ändamålet med reservatet. Som exempel på sådana föreskrifter anges i paragrafen förbud mot bebyggelse, uppförande av stängsel, täktverksamhet, uppodling, dikning, plantering, avverkning, jakt, fiske och användning av bekämpningsmedel. Även efter det att naturreservat har bildats kan länsstyrelsen meddela de ytterligare föreskrifter som kan erfordras för att bevara reservatet.

För att ändamålet med naturreservatet skall tillgodoses kan länsstyrelsen enligt 9 § förplikta markägare att tåla visst intrång, nämligen att vägar, parkeringsplatser, vandringsleder, raststugor, tältplatser, badplatser, sanitära inrättningar eller liknande anordningar anläggs inom området eller att där företas gallring, röjning, slåtter, plantering, avspärrning eller dylik åtgärd eller att allmänheten bereds tillträde till mark inom området där den annars inte skulle färdas fritt.

Enligt 10 § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om vad allmänheten har att iaktta inom naturreservatet. Med stöd av detta bemyndigande har regeringen genom 10 § naturvårdsförordningen (1976:484, ändrad senast 1977:63) föreskrivit att länsstyrelsen efter samråd med statens naturvårdverk meddelar sådana föreskrifter.

När fråga har uppkommit om bildande av naturreservat eller om meddelande av kompletterande föreskrifter för naturreservat, kan länsstyrelsen enligt 11 § naturvårdslagen för viss tid, högst tre år, meddela förbud mot att utan länsstyrelsens tillstånd vidta sådana åtgärder beträffande det berörda området som strider mot syftet med de ifrågasatta reservatsföreskrifterna.

Enligt 12 § får i särskilda fall medges undantag från meddelade reservatsföreskrifter. Om synnerliga skäl föreligger får beslut enligt 7–10 §§ också upphävas.

Bestämmelser om ersättning av staten med anledning av föreskrifter enligt 8 eller 9 § och förbud enligt 11 § finns i 25–26 §§. Enligt 27 § föreligger för visst fall även rätt att få fastighet inlöst med anledning av föreskrifter enligt 8 eller 9 §.

Område, inom vilket särskilda åtgärder behövs för att skydda eller vårda naturmiljön men som med hänsyn till den begränsade omfattningen av åtgärderna eller andra omständigheter inte lämpligen bör avsättas till naturreservat, kan enligt 19 § av länsstyrelsen förklaras som naturvårdsområde. Om åtgärd som bör vidtas är så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras, skall området dock avsättas till naturreservat. I beslut om bildande av naturvårdsområde skall bl. a. föreskrivas de inskränkningar i nyttjandet av fastighet som behövs för att trygga ändamålet med beslutet. Sådana föreskrifter exemplifieras i paragrafen med förbud mot eller föreskrifter i fråga om byggnad, upplag, schaktning, plantering

och avverkning samt skyldighet för ägaren att tåla att röjning, plantering eller annan liknande åtgärd utförs på hans mark. Föreskrift kan innefatta förbud att vidta viss åtgärd utan länsstyrelsens tillstånd. Bl. a. reglerna i 10-12 §§ om naturreservat äger motsvarande tillämpning i fråga om naturvårdsområde. Bestämmelserna om naturvårdsområde skall inte avse bebyggelse inom område som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan.

Om ett arbetsföretag kan komma att väsentligt ändra naturmiljön, skall enligt 20 § samråd ske med länsstyrelsen innan företaget utförs. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva att inom landet eller del därav anmälan för samråd alltid skall göras i fråga om särskilda slag av arbetsföretag. I de fall samrådsreglerna är tillämpliga får länsstyrelsen förelägga företagaren att vidta de åtgärder som bedöms erforderliga för att begränsa eller motverka skador på naturmiljön. Från reglerna om samråd är undantagna bl. a. företag som omfattas av tillståndsvång enligt reglerna för naturvårdsområde, bebyggelse inom område som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan och företag vartill tillstånd lämnas enligt vattenlagen eller miljöskyddslagen.

Regeringen har i naturvårdsförfordningen utfärdat vissa föreskrifter om samråd. Enligt 23 § skall sålunda den som ämnar företa markberedning genom hyggesplöjning snarast möjligt och senast en månad i förväg anmäla det till länsstyrelsen för samråd. Beträffande avverkning och hyggesplöjning kan anmälan ersättas av underrättelse enligt gällande bestämmelser till skogsvårdsstyrelsen eller stiftsnämnden om avverkning. Underrättelsen skall då i förekommande fall innehålla upplysning om att hyggesplöjning avses ske efter avverkningen.

6.3 Skogsvårdslagen

Enligt skogsvårdslagen (1948:237, ändrad senast 1977:352) får s. k. utvecklingsbar skog inte utan tillstånd av skogsvårdsstyrelsen avverkas på annat sätt än genom gallring som är ändamålsenlig för skogens utveckling (6 §). Skog som inte är utvecklingsbar får inte utan tillstånd avverkas så att större rubbningar uppkommer i avkastningens jämnhet eller så att skogens återväxt avsevärt försvåras (7 §). Ägare till skogsmark är skyldig att enligt bestämmelser som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer underrätta skogsvårdsstyrelsen om avverkning som skall äga rum på hans mark. I kungörelsen (1974:1029) om anmälan av skogsavverkning har förordnats att skogsstyrelsen efter samråd med statens naturvårdsverk meddelar bestämmelser om anmälan av skogsavverkning. F. n. gäller bl. a. att anmälan skall ske till skogsvårdsstyrelsen innan slutavverkning som omfattar mer än 0.5 hektar får vidtas. I 4 § kungörelsen om anmälan av skogsavverkning föreskrivs att skogsvårdsstyrelsen skall sända avskrift till länsstyrelsen av anmälan om skogsavverkning om det i anmäl-

ningen upplysts att hyggesplöjning avses ske efter avverkningen. Skogsvårdsstyrelsen skall enligt paragrafen också sända avskrift till länsstyrelsen av avverkningsanmälan som rör avverkning inom område som länsstyrelsen anger.

Om det vid avverkning inte har lämnats kvar skog av sådan täthet och beskaffenhet att den kan anses nöjaktig, skall sådana åtgärder vidtas som behövs för att nöjaktig återväxt inom skälig tid kommer att finnas på det avverkade området (14 §).

I 25–28 §§ skogsvårdslagen finns särskilda bestämmelser bl. a. om svår-föryngrade skogar. Regeringen får förordna att de särskilda reglerna skall gälla inom områden där det måste befaras att olämplig avverkning av befintlig skog i allmänhet skulle omöjliggöra eller avsevärt försvåra återväxten (25 §). En avsevärd areal av skogen i Norrlands inland omfattas av sådant förordnande. För svår-föryngrad skog gäller bl. a. att avverkning för annat ändamål än husbehov inte får ske utan tillstånd av skogsvårdsstyrelsen (26 §). Tillstånd skall innehålla föreskrift om vilka åtgärder som fordras för att tillgodose kravet enligt 14 § på nöjaktig återväxt (28 §). I tillstånd kan föreskrivas bl. a. hur avverkning får ske (27 §).

6.4 Rennäringslagen

Enligt rennäringslagen (1971:437, ändrad senast 1977:698) har den som är av samisk härkomst rätt att begagna mark och vatten inom vissa områden till underhåll för sig och sina renar (renskötselrätt), om hans far eller mor eller någon av hans far- eller morföräldrar har haft renskötsel som stadigvarande yrke (1 §). Renskötsel får bedrivas hela året i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker dels ovanför odlingsgränsen, dels nedanför denna gräns på mark som tillhör staten och renbetesland där skogsrenskötsel av älder bedrivs under våren, sommaren eller hösten. Renskötsel får också bedrivas hela året på renbetesfjällen i Jämtlands län och inom de områden i Jämtlands och Kopparbergs län som särskilt har upplåtits till renbete. Under tiden den 1 oktober – den 30 april får renskötsel bedrivas i övriga delar av lappmarkerna nedanför odlingsgränsen och inom sådana trakter utanför lappmarkerna och renbetesfjällen där renskötsel av älder bedrivs vissa tider av året (3 §).

Den mark som får användas för renskötsel hela året fördelas mellan samebyar i särskilda byområden. I byområde kan också ingå sådan mark som får användas för renskötsel endast under tiden den 1 oktober–den 30 april (6 §). En samebys betesområde omfattar byområdet och övriga områden som samebyn begagnar för renskötsel (8 §).

Närmare bestämmelser om renskötselrättens utövande finns i 15–25 §§. Enligt bestämmelserna i 15 § är det samebyn som för medlemmarnas gemensamma behov får begagna byns betesområde för renbete. I 16 § regleras frågor om rätt att för renskötselns behov utföra vissa anläggningar och

uppföra byggnader inom byns betesområde. Bland bestämmelserna om renskötselns utövande finns också regler om bl. a. rätt att avverka skog, rätt att flytta byns renar och rätt till jakt och fiske.

Som en allmän regel för utövande av renskötsel gäller att skälig hänsyn skall tas till andra intressen (65 §).

Regeringen kan förordna om upphävande av renskötselrätten för visst markområde när området behövs för sådant ändamål som utgör expropriationsgrund enligt 2 kap. expropriationslagen (1972: 719, ändrad senast 1976: 46) eller för annat ändamål av väsentlig betydelse från allmän synpunkt (26 §).

Inom område där renskötsel enligt 3 § får bedrivas hela året får den som äger eller brukar mark där renskötsel bedrivs inte ändra användningen av marken på sådant sätt som medför avsevärd olägenhet för renskötseln. Regeln utgör dock inte hinder mot att mark används i enlighet med fastställd stadsplan eller byggnadsplan eller för företag vars tillätlighet skall prövas i särskild ordning.

6.5 Vattenlagen

Vattenlagen innehåller i 2 kap. bestämmelser om byggande i vatten och om grundvattentäkt och i 3 kap. bestämmelser om vattenreglering. Byggande av vattenkraftstation är hänförligt till byggande i vatten. De viktigaste tillätlighetsreglerna för byggande i vatten finns i 2 kap. 2, 3, 11 och 12 §§. För byggande i vatten erfordras alltid förhandstillstånd av vattendomstol innan arbete för uppförande eller förändrande av damm påbörjas i älv, ström, å eller större bäck. Tillstånd av vattendomstol fordras också för annat byggande i älv, ström, å eller större bäck, om därigenom märkbar inverkan kan ske på vattenståndet eller vattnets lopp och det inte är uppenbart att varken allmän eller enskild rätt förnärmas genom byggnaden. Även i andra fall krävs förhandstillstånd av vattendomstol för byggande i vatten om det föreligger sannolika skäl att allmän eller enskild rätt förnärmas. Även vattenreglering kräver på motsvarande sätt förprövning enligt vattenlagen.

I 4 kap. finns bestämmelser om särskilda villkor beträffande större företag enligt 2 och 3 kap. Bestämmelser om prövningsrätt för regeringen finns i 4 kap. 17- 20 §§. Enligt 17 § har regeringen befogenhet att pröva företag enligt 2 eller 3 kap. som är av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet. Regeringen kan dels förordna om obligatorisk underställning beträffande vissa slag av företag, dels genom särskilt beslut förbehålla sig prövningen av visst företag. I 1 § vattenrättskungörelsen (1971: 789) har meddelats bestämmelser om obligatorisk underställning av bl. a. vattenkraftanläggning, vattenreglering och vattenbortledning av viss angiven omfattning.

Enligt 4 kap. 18 § kan regeringen vägra tillstånd om hinder mot företaget

möter från allmänna planeringssynpunkter eller på grund av tillätlighetsbestämmelserna i 2 kap. Någon ersättning av allmänna medel utgår inte till den som vägras tillstånd till byggande i vatten eller annat företag enligt vattenlagen.

6.6 Miljöskyddslagen

Miljöskyddslagen innehåller bestämmelser till skydd mot vattenföroreningar, luftföroreningar, buller och andra störningar, som uppkommer genom användning av mark, byggnad eller anläggning. Åtgärd eller verksamhet som faller inom lagens tillämpningsområde kallas miljöfarlig verksamhet. Utöver bestämmelserna i miljöskyddslagen om miljöfarlig verksamhet gäller vad som föreskrivs i hälsovårds-, byggnads- och naturvårdslagstiftningen eller i annan lagstiftning (2 §).

För miljöfarlig verksamhet skall väljas sådan plats att ändamålet kan vinnas med minsta intrång och olägenhet utan oskälig kostnad (4 §). Det aligger den som utövar eller ämnar utöva miljöfarlig verksamhet att vidta de skyddsåtgärder, tåla den begränsning av verksamheten och iakttä de försiktighetsmått i övrigt som skäligen kan fordras för att förebygga eller avhjälpa olägenhet (5 § första stycket). Om miljöfarlig verksamhet kan befaras föranleda olägenhet av väsentlig betydelse även om skäliga försiktighetsmått iakttas, får verksamheten utövas endast om särskilda skäl föreligger (6 § första stycket).

Om befarad olägenhet innebär att ett stort antal människor får sina levnadsförhållanden väsentligt försämrade eller att liknande allmänt intresse skadas avsevärt, får verksamheten inte utövas. I dessa fall kan dock regeringen lämna tillstånd till verksamheten om den är av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt (6 § andra stycket). De nu angivna reglerna om hinder mot utövande av verksamhet gäller inte verksamhet, vars tillkomst eller lokalisering har prövats enligt 136 a § byggnadslagen (6 § tredje stycket).

Den som utövar eller ämnar utöva miljöfarlig verksamhet kan söka tillstånd till verksamheten hos koncessionsnämnden för miljöskydd (9 §). Regeringen har med stöd av bemyndigande i miljöskyddslagen givit föreskrifter om skyldighet att söka tillstånd för ett stort antal verksamheter av olika slag. I 2 § miljöskyddskungörelsen (1969: 388, 2 § ändrad senast 1976: 330) finns en uppräkningslista av olika slag av fabriker och andra inrättningar som inte får anläggas utan tillstånd, däribland gruva eller anriktningsverk. Från tillståndsplikt kan naturvårdsverket eller i vissa fall länsstyrelsen medge undantag.

Om koncessionsnämnden vid prövning av ansökan om tillstånd finner att hinder mot tillstånd möter enligt 6 § andra stycket, men att verksamheten är av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, skall nämnden med eget yttrande underställa frågan regeringens avgörande.

Den som förbjuds att utöva miljöfarlig verksamhet eller som åläggs begränsningar i sådan verksamhet kan inte få ersättning för detta av allmänna medel.

6.7 Gruvlagen

Gruvlagen bygger på det s. k. inmutningssystemet. Inmutningsrätt, dvs. rätt att undersöka och bearbeta på egen eller annans grund belägen mineralfyndighet erhålls efter ansökan hos bergmästaren i något av landets två bergmästardistrikt (1 kap. 3 §). Mineralfyndighet är enligt 2 § inmutningsbar, om den innehåller

1. malm till någon av följande metaller, nämligen guld, silver, platina, kvicksilver, koppar, bly, zink, järn, mangan, krom, kobolt, nickel, titan, vanadin, molybden, volfram, tenn, vismut, antimon och arsenik, dock icke sjö- eller myrholm, eller

2. svavelkis, magnetkis, grafit, apatit eller magnesit.

Innehavaren av inmutningsrätt (inmutaren) får inom det område som anges i en av bergmästaren utfärdad mutsedel (inmutat område) utföra undersökningsarbete i fråga om inmutningsbart mineral (4 §). Om inmutaren vill bearbeta fyndigheten och han kan visa att inmutningsbart och för teknisk bearbetning lämpat material finns inom det inmutade området i sådan mängd att fyndigheten sannolikt kan göras till föremål för gruvdrift, har han rätt att för ändamålet få sig anvisat arbetsområde (utmål) (5 §). Utmål anvisas av bergmästaren vid särskild förrättning (utmålsförrättning). Om det är annan än staten som får sig anvisat utmål så har staten rätt till andel med hälften (kronoandel).

I 2 kap. 2–5 §§ finns bestämmelser om hinder mot inmutning. Motsvarande hinder gäller också i fråga om utläggande av utmål inom inmutat område om hindret förelåg redan då inmutningsrätten beviljades (4 kap. 2 § första stycket). Inmutningshinder föreligger till att börja med inom område som redan är inmutat eller utmålslagt (2 kap. 2 §). I 2 kap. 3 § har räknats upp ett antal fall där inmutningsrätt inte får beviljas utan regeringens medgivande. Bl. a. gäller detta inmutning inom dels område som genom beslut av riksdagen har förklarats utgöra statsgruvefält eller om vars förklarande för statsgruvefält statlig myndighet har gjort framställning hos regeringen, dels område som har avsatts till nationalpark eller om vars förklarande för nationalpark statlig myndighet har gjort framställning. Enligt 2 kap. 4 § får inmutningsrätt inte beviljas utan medgivande av länsstyrelsen i område som ligger intill vissa uppräknade anläggningar, t. ex. allmän väg, bostadshus, elektrisk kraftstation och inte heller inom område med stadsplan eller byggnadsplan.

Kan gruvdrift inom visst område i annat fall än som avses i 2 kap. 3 och 4 §§ antas komma att hindra eller avsevärt försvåra sådan pågående eller planerad användning av marken som är av väsentlig betydelse från allmän

synpunkt, kan regeringen enligt 2 kap. 5 § förordna att inmutningsrätt inte får beviljas inom området utan medgivande av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Andra hinder mot inmutning eller utmålsläggning än de som nu har berörts föreligger inte enligt gruvlagen. Gruvinnehavare torde dock i samma utsträckning som fastighetsägare och andra innehavare av rättigheter vara underkastad bestämmelser i annan lagstiftning t. ex. byggnadslagen, naturvårdslagen, vattenlagen, miljöskyddslagen, som inskränker förfoganderätten över marken.

Ersättning av allmänna medel utgår inte om någon med stöd av bestämmelserna om inmutningshinder vägras inmutning eller utmålsläggning.

6.8 Minerallagen

Enligt 1 § lagen om vissa mineralfyndigheter krävs särskilt tillstånd (koncession) för undersökning och bearbetning av fyndigheter av

1. olja, gas, stensalt eller annat salt som förekommer på likartat sätt.
2. alunskiffer för att utvinna olja eller gas.
3. stenkol, eldfast lera eller klinkrande lera.
4. uranhaltigt eller toriumhaltigt mineral, eller
5. torv för att utvinna energi.

Den som har rätt enligt 1 kap. 4 eller 5 § gruvlagen eller som har ansökt om sådan rätt kan dock utan koncession undersöka sådan fyndighet inom område som omfattas av rätten eller ansökningen. Även vissa andra undantag från koncessionskravet föreligger (8 och 9 §§). Fråga om koncession prövas enligt 2 § av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Någon delegation av prövningsrätten har ännu inte skett.

Koncession kan förenas med de föreskrifter som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt eller som annars påkallas för att främja ett från allmän synpunkt ändamålsenligt utforskande och tillvaratagande av naturtillgångarna. Koncession kan också göras beroende av att undersökning eller bearbetning sker i viss omfattning (10 §).

För verksamhet som bedrivs på grund av koncession gäller, förutom de villkor som föreskrivs i eller med stöd av minerallagen, även vad som föreskrivs i byggnads-, naturvårds- och miljöskyddslagstiftningen eller i annan lagstiftning (3 §).

Någon ersättning av allmänna medel utgår inte om koncession vägras.

6.9 Väglagen

Väglagen gäller allmänna vägar (1 §). Fråga om byggande av allmän väg prövas av statens vägverk efter samråd med länsstyrelsen. Om vägverket och länsstyrelsen har olika uppfattning, skall frågan hänskjutas till regeringens prövning (11 §). I område med fastställd generalplan eller med

stadsplan eller byggnadsplan skall väg byggas i överensstämmelse med planen. Gäller annars särskilda bestämmelser för marks bebyggande eller användning, såsom regionplan, utomplansbestämmelser eller naturvårdsföreskrifter, skall väg läggas så, att syftet med bestämmelserna inte motverkas. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan om särskilda skäl föreligger medge undantag från planen eller bestämmelserna (14 §).

6.10 Lagen innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Enligt 2 § lagen innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar fordras tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar för framdragande eller begagnande av elektrisk starkströmsledning. Tillstånd kan avse ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom visst område (områdeskoncession). När koncession meddelas skall enligt 2 § 3 mom. andra stycket, under förbehåll av allmän och enskild rätt, föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och utnyttjande som av säkerhetsskäl eller annars från allmän synpunkt bedöms nödvändiga.

På grund av bemyndigande med stöd av 2 § ankommer det i betydande utsträckning på statens industriverk att meddela sådana tillstånd som avses i lagen. Från verkets befogenhet att meddela koncession har dock undantagits bl. a. fall där koncessionsansökan avser ledning med en spänning överstigande 130 kilovolt mellan två ledare och ansökningen bestrids av sakägare eller kommun eller statlig myndighet motsätter sig bifall till ansökningen (brev (1972: 805) till kommerskollegium om bemyndigande för kollegiet att meddela vissa tillstånd beträffande elektriska starkströmsledningar m. m. samt brev (1973: 594) till kommerskollegium om överflyttande på statens industriverk av vissa uppgifter som tillkommer kollegiet).

6.11 Terrängkörningslagen

Enligt 1 § första stycket terrängkörningslagen (1975:1313) är körning i terräng med terrängfordon och motorfordon förbjuden i hela landet på barmark samt på snötäckt skogsmark med plant- eller ungskog, om det inte är uppenbart att körningen kan ske utan risk för skada på skogen. Enligt 1 § andra stycket kan regeringen förbjuda körning i terräng i fjällområdet med terrängfordon och motorfordon även på annan mark än som anges i första stycket. Med stöd av 2 § kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva undantag från terrängkörningsförbud enligt 1 § när det gäller körning i räddningstjänst eller viss näringsutövning eller när det annars föreligger särskilda skäl. Om, i annat fall än som avses i 1 §, körning i terräng med motordrivet fordon inom visst område kan medföra olägenhet från naturvårdssynpunkt eller annan allmän synpunkt, får enligt 3 §

regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förbjuda körning eller meddela föreskrifter för den.

Någon avgränsning enligt 1 § andra stycket av delar av fjällområdet där särskilt terrängkörningsförbud skall gälla har ännu inte gjorts.

7 Föredraganden

7.1 Allmänna överväganden

Fjällvärlden utgör en stor del av vårt land. Nästan 8 % av landets yta består av kalvfjäll. De egentliga fjällområdena och angränsande skogslandskap är i allmänhet glest befolkade. Fjällvärldens befolkning har alltjämt till viss del sin utkomst av naturen genom jakt, fiske, renskötsel, skogsbruk m. m. De svårtillgängliga delarna av fjällområdena är tillflyktsorter för störningskänsliga djurarter som järv, björn, fjällräv, örn och falk. Här finns således opåverkade områden av stort värde för den vetenskapliga naturvården. Här finns också malmer, mineral och vattenkraft som utgör viktiga tillgångar för landets ekonomi och bildar den direkta basen för försörjningen inom flera av de norrländska tätorterna. Fjällvärlden är också rekreationsområde av lokal, regional, nationell och internationell betydelse.

Trots att den svenska fjällvärlden är vidsträckt och glest befolkad saknas inte konflikter om markanvändningen. I samband med att fjällregionens naturresurser har tagits i anspråk för gruvdrift, vattenkraftutbyggnad, turistanläggningar m. m. har tidigare sammanhängande och ostörda områden kommit att delas upp på ett sätt som många gånger har varit till förfång för djurlivet, renskötseln och fjällvandringsturismen. Ett enstaka ingrepp i form av en gruva, en kraftverksdamm eller en väg kan tyckas betydelselöst om det ställs i relation till de väldiga arealer det här är frågan om. Ett ingrepp kan dock inverka på miljön långt utanför det område inom vilket det görs.

Den redogörelse jag har lämnat i det föregående visar att önskemål om skilda slag av exploatering riktas eller kan komma att riktas mot stora delar av fjällvärlden. Ett successivt genomförande av nya utbyggnads- och exploateringsprojekt utan en samlad analys av konsekvenserna skulle kunna leda till att de kvarvarande, relativt orörda områdena styckades upp på ett sätt som vore oacceptabelt från bl. a. naturvårds-, rennäringss- och friluftslivssynpunkt. Det finns därför ett uppenbart behov av att göra en samlad bedömning av vilka delar av fjällområdena som bör skyddas mot exploatering och ingrepp som påverkar deras karaktär.

I de riktlinjer för hushållning med mark och vatten som lades fast av riksdagen år 1972 (prop. 1972: 111, CU 1972: 35, rskr 1972: 348) anges att det är en utomordentligt viktig uppgift att skydda våra sista vildmarker från exploatering. I detta syfte angavs preliminärt sju väglösa områden som undantas från tyngre exploatering. Sålunda bör enligt riksdagens be-

slut områdena Råsto–Tsáktso, Kebnekaise, Sarek–Pite, Tärna–Graddis, Sylarna–Helags, Pessinki och Rogen undantas från all tyngre exploatering, t. ex. vägdragning och vattenkraftutbyggnad. De två sistnämnda områdena bör dessutom undantas från skogsbruk. Statens planverk och statens naturvårdsverk fick år 1973 i uppdrag att närmare avgränsa dessa områden. Verken har redovisat sina förslag i rapporten Obrutna fjällområden (statens naturvårdsverks publikationer 1975: 12).

Som utgångspunkt för kommunernas och länsstyrelsernas arbete under den fysiska riksplaneringens planeringsskede har regeringen i beslut under våren 1975 angett att en av verken redovisad preliminär avgränsning av fjorton områden bör gälla och att planering som innefattar utveckling av bebyggelse och anläggningar bör undvikas där. Riksdagen uttalade i samband med sin behandling av prop. 1975/76: 1 med redovisning av programskedet i den fysiska riksplaneringen att en intresseredovisning för fjällvärlden bör omfatta även exploateringsanspråk utanför fritidssektorn så att eventuella konfliktområden kan preciseras på ett så tidigt stadium som möjligt (CU 1975/76: 1, rskr 1975/76: 45). Jag har i det föregående lämnat en sådan redovisning av förekommande exploateringsintressen (avsnitt 3).

Enligt min uppfattning är det angeläget att ge de områden i fjällvärlden som inte alls eller i ringa grad har exploaterats ett starkt och långsiktigt skydd. Här finns naturtyper som hyser vissa sällsynta och i en del fall utrotningshotade djurarter. Vidare rymmer dessa delar av fjällvärlden för rennäringen och den samiska kulturen betydelsefulla områden. Dessa områden ger också unika möjligheter till storslagna naturupplevelser. Vi har ett stort ansvar för att bevara dessa tillgångar för framtiden. Jag kommer därför i det följande att förorda vissa preciseringar och kompletteringar av de tidigare nämnda riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten i fjällvärlden. Riktlinjerna innebär att vissa särskilt angivna områden bör undantas från all tyngre exploatering. Jag förutsätter att, liksom när det gäller de övriga riktlinjer för hushållning med mark och vatten som har behandlats av riksdagen, väsentliga avsteg från riktlinjerna inte sker utan riksdagens hörande.

De riktlinjer som jag kommer att förorda är översiktliga och bör följas av fortsatta planerings- och naturvårdsåtgärder inom de berörda områdena. Stora delar av dessa är redan skyddade som nationalparker eller naturreservat. Förslaget förutsätter emellertid fortsatta åtgärder i form av naturskydd och planläggning av såväl statliga som kommunala myndigheter. Jag vill i detta sammanhang erinra om att naturvårdsverket på regeringens uppdrag bedriver ett omfattande utredningsarbete vars syfte är att skapa ett bättre underlag för fjällområdenas planering med utgångspunkt i naturvårdens intressen. I takt med att resultaten av dessa utredningar föreligger bör frågan tas upp om att förstärka skyddet för de från naturvårdssynpunkt mest skyddsvärda områdena, antingen genom utvidgning av befintliga nationalparker eller bildande av nya sådana inom fjällområdet eller genom

användning av andra skyddsformer i naturvårdslagen. De riktlinjer som jag förordar får emellertid inte uppfattas så att åtgärder till skydd för fjällvärldens natur kan komma i fråga endast inom de områden som riktlinjerna tar sikte på.

Verken föreslår i sin rapport att sådana områden som i prop. 1972: 111 kallades väglösa vildmarksområden i fortsättningen benämns obrutna fjällområden. Verken har emellertid vid sin avgränsning av områdena utgått från avsaknaden av väg som den grundläggande förutsättningen. Valet av benämning grundas i första hand på en önskan att knyta an till begreppet obrutna kustområden, som används i riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten. Riktlinjerna för de båda områdestyperna är av likartat slag genom att de anger en markhushållning i stora drag som vid behov kan kompletteras med mer specificerade bestämmelser för vissa delområden.

Remissinstanserna tillstyrker den av verken föreslagna benämningen obrutna fjällområden. Jag anser det angeläget att enhetliga begrepp används i den fysiska riksplaneringen. Jag vill därför inte motsätta mig den föreslagna benämningen.

De områden som verken har föreslagit som obrutna fjällområden har det gemensamt att de saknar vägar som kan utnyttjas för genomfartstrafik. Däremot har vissa mindre vägar som slutar inom områdena bedömts kunna ingå i områdena. Vidare har verken lämnat ett visst avstånd mellan befintliga vägar och gränserna för de obrutna områdena i syfte att inte försvåra en ändamålsenlig planering av markanvändningen utmed vägarna.

I riksdagsbeslutet år 1972 om hushållning med mark och vatten angavs sju väglösa vildmarksområden, vilka alla hade en yta av minst 1 000 km². Verken har, efter förslag av bl. a. länsstyrelsen i Norrbottens län, i stället valt 500 km² som minsta storlek, vilket har lett till att antalet områden har ökat till fjorton. Om 100 km² väljs som minsta storlek, skulle enligt verkens rapport ytterligare tio områden tillkomma. Verken har utarbetat sitt förslag till val av områden efter samråd med berörda länsstyrelser, vilka också har inhämtat synpunkter från berörda kommuner. De föreslagna områdena är Råsto—Tsåktso, Pessinki, Kebnekaise, Sarek—Pite, Muddus, Tärna—Graddis, Ransaren, Frostviken, Artfjället, Hotagen, Burvattnet, Skäckerfjällen, Sylarna—Helags och Rogen. Områdenas sammanlagda yta utgör ca 49 000 km². Elva områden ligger inom kalfjällregionen medan de övriga tre är skogsområden med mindre partier ovanför trädgränsen. Fyra län och fjorton kommuner berörs av verkens förslag till obrutna fjällområden. De föreslagna områdena redovisas i figur 2. En närmare redogörelse för de olika områdena finns i avsnitt 5.

Flertalet remissinstanser är positiva till huvuddragen i verkens förslag till val av obrutna fjällområden. Vissa remissinstanser anser dock att verkens förslag att öka de ursprungligen sju områdena till fjorton är alltför omfattande. Andra instanser menar att också de tio väglösa områdena som är mellan 100 och 500 km² stora borde utgöra obrutna fjällområden. Sveriges

geologiska undersökning (SGU) anser att fyra av de föreslagna områdena bör utgå med hänsyn till deras förväntade innehåll av malmer och mineraler. Några remissinstanser anför att konsekvenserna av verkens förslag för vissa verksamheter, främst skogsbruket och bergsbruket, bör utredas ytterligare innan statsmakterna tar ställning. Vissa remissinstanser anser att valet av områden inte bör utgå från områdenas svårtillgänglighet utan från deras orördhet.

Jag kan i vissa stycken instämma i den kritik som en del av remissinstanserna riktar mot grunderna för verkens förslag till val av obrutna fjällområden. De utredningar som utförs av naturvårdsverket rörande fjällområdena kommer att efter hand ge ett bättre underlag för bedömningen av områdenas värde från naturvårdssynpunkt. Det hade självklart varit en stor fördel om verken hade haft tillgång till sådana naturvetenskapliga undersökningar att områdenas orördhet i större utsträckning hade kunnat vägas in vid valet av områden. Det vore naturligtvis också av stort värde om man redan i dag hade bättre kunskaper om t. ex. förutsättningarna för och konsekvenserna från naturvårdssynpunkt av skogsbruk och bergsbruk inom hela det svenska fjällområdet.

Jag vill emellertid stryka under att frånvaron av fullständig kunskap inte får leda till att man nu avstår från att lägga fast sådana riktlinjer för planeringen som slår vakt om väsentliga bevarandeintressen och som innebär att handlingsfriheten bibehålls. I stort finner jag verkens förslag väl ägnat att uppfylla dessa syften. Med vissa ändringar som jag senare kommer att förorda bör förslaget till val av obrutna fjällområden därför godtas. Riktlinjerna beträffande områdenas utnyttjande bör emellertid utformas med hänsyn till att kunskaper fortfarande saknas i viss utsträckning om områdenas värde från naturvårdssynpunkt och om det ekonomiska utbytet som olika slag av utnyttjande av områdenas naturresurser skulle kunna ge.

Jag kommer senare i min redogörelse att förorda vissa ändringar i de föreslagna gränsdragningarna, bl. a. med hänsyn till vad som har kommit fram vid remissbehandlingen. Det föreliggande materialet medger emellertid inte att avgränsningen av obrutna fjällområden läggs fast i detalj. Det bör finnas möjlighet att, inom ramen för de gränsdragningar i stort som jag kommer att förorda och som således riksdagen bör ta ställning till, göra de mindre justeringar av de av mig förordade gränserna som kan vara befogade på grund av t. ex. terrängförhållanden, av hänsyn till den bofasta befolkningen eller med tanke på andra samhällsintressen. Dessa justeringar bör kunna innebära såväl utvidgning som inskränkning av de obrutna fjällområdena. Det är inte möjligt att i generella termer ange hur stora avvikelser från de föreslagna gränserna som bör kunna komma i fråga. Jag vill emellertid förorda en restriktiv hållning när det gäller sådana avvikelser. Större avvikelser bör övervägas bara för begränsade områden och endast om det finns starka skäl för dem och om de kan göras utan väsentliga uppföringar för bevarandeintressena.

Det bör uppdras åt berörda länsstyrelser att inom viss tid och efter samråd med kommunerna och de andra myndigheter, samebyar, företag och enskilda som är direkt berörda, på ett mera detaljerat kartmaterial lämna regeringen förslag till närmare avgränsning av områdena. Länsstyrelserna bör härvid beakta de beslut som statsmakterna kan komma att fatta med anledning av de förslag beträffande de primära rekreationsområdena som beredningen för samordning av statens insatser för rekreation väntas lägga fram. Vidare bör undersökas i vilken grad en bättre samordning kan uppnås med de områden med förbud mot terrängkörning som regeringen torde komma att besluta om. Det bör vidare vara en uppgift för länsstyrelserna att lämna berörda parter information om dels innebörden av de beslut statsmakterna fattar med anledning av föreliggande förslag, dels om den mera detaljerade gränsdragning som regeringen senare kommer att lägga fast.

När det gäller de tio väglösa områdena, vars areal är mindre än 500 km², utgår jag från att dessa uppmärksammas i naturvårdsverkets fortsatta inventerings- och utredningsarbete beträffande fjällvärlden. I den mån det inom dessa områden finns naturvärden som bör skyddas bör förordnanden enligt naturvårdslagen givetvis övervägas. Jag tar för givet att de skyddsintressen som kan finnas inom dessa områden uppmärksammas även i den fortsatta kommunala planeringen av markanvändningen. Jag anser emellertid att områdena är för små för att omfattas av den typ av riktlinjer som jag avser att föreslå för obrutna fjällområden.

Jag är inte heller beredd att tillmötesgå önskemålet från SGU om att vissa av de angivna områdena helt skall utgå. Det är emellertid önskvärt att undvika en situation där något av de obrutna fjällområdena blir föremål för upprepade gränsjusteringar eller andra ändringar i gällande riktlinjer. Om det vid fortsatta undersökningar visar sig att en sådan situation ter sig oundviklig beträffande något av de av SGU angivna områdena bör naturligtvis riktlinjerna för området kunna bli föremål för förnyad prövning. Detta bör emellertid inte ske innan det har visats att dessa intressen har en sådan tyngd och aktualitet att en omprövning kan te sig motiverad från allmän synpunkt.

Verken har haft tillgång till utredningsmaterial från det norska miljöverndepartementet beträffande förekomsten av större väglösa områden på den norska sidan om riksgränsen. Flera av de i rapporten föreslagna obrutna fjällområdena har en naturlig fortsättning på norsk territorium. En del berörda arealer är redan delvis skyddade genom olika slag av naturvårdsförordnanden. Inom andra föreligger framskridna planer på exploateringsföretag. När det gäller Kebnekaisområdet berörs en planerad kraftledning mellan Ritsem i Sverige och Skjomen i Norge. Riktlinjer om obrutna fjällområden inverkar också på möjligheterna att anlägga nya mellanriksvägar. Frågan om riktlinjer för och avgränsning av obrutna fjällområden är således i hög grad en gemensam svensk-norsk angelägenhet. Även

Finland berörs, om än i mindre omfattning. Verken har därför i sin rapport särskilt hemställt att frågan om ett motsvarande skydd som i Sverige av obrutna fjällområden aktualiseras i grannländerna i lämplig form.

Jag anser att denna fråga bör behandlas i bilaterala överläggningar mellan berörda länder. Företrädare för regeringarna i Norge och Finland har uppgivit att man i dessa länder ställer sig positiv till att ta upp frågan om lämpliga uppföljningsåtgärder så snart riksdagen har fattat beslut om de obrutna fjällområdena. Områdena på den norska sidan av gränsen är emellertid av en annan karaktär än de svenska områdena både när det gäller bosättning och annat utnyttjande. Möjligheterna att lägga fast motsvarande restriktioner för områdenas utnyttjande måste bedömas mot denna bakgrund.

7.2 Riktlinjer för markanvändning i obrutna fjällområden

De riktlinjer som jag i det följande förordar får inga omedelbara rättsverkningar. Liksom övriga riktlinjer i den fysiska riksplaneringen blir de emellertid vägledande för regeringens handlande vid alla beslut om sådan markanvändning som riktlinjerna avser (prop. 1972: 111, CU 1972: 35, rskr 1972: 348). I cirkulär (SFS 1973: 15) har vidare alla statliga myndigheter anbefallts att beakta de riktlinjer som statsmakterna har dragit upp för hushållningen med mark och vatten. Det har slutligen förutsatts att riktlinjer av detta slag blir vägledande också för den kommunala planeringen inom berörda områden. Regeringen har enligt 10 a § byggnadslagen (1947: 385, omtryckt 1972: 775) befogenhet att, om det är nödvändigt för att tillgodose riksintressen, föreskriva att generalplan skall upprättas för att tillgodose det aktuella riksintresset.

De riktlinjer för markanvändningen som läggs fast inom ramen för den fysiska riksplaneringen förutsätts således bli vägledande för de beslut som fattas av statliga och kommunala myndigheter inom ramen för gällande lagstiftning. Riktlinjerna innebär inte i sig att någon ny tillståndsplikt införs. Därtill fordras särskilda beslut av statliga eller kommunala myndigheter enligt tillämpliga lagar som t. ex. naturvårdslagen eller byggnadslagen. Riktlinjerna får självfallet stor betydelse för myndigheternas beslut både vid införande av sådan tillståndsplikt och vid efterföljande tillåtighetsprövning. Om någon önskar vidta en åtgärd som omfattas av tillståndsplikt och ansökan avslås, gäller självfallet de för resp. lag tillämpliga ersättningsreglerna.

Som jag redan har sagt måste de riktlinjer beträffande områdenas utnyttjande som jag kommer att förorda också följas av planering och konkreta åtgärder i berörda kommuner och län. Det är angeläget att hänsyn därvid tas till den lokala befolkningens berättigade intresse av att kunna utnyttja sin närmiljö till försörjning och rekreation. Jag vill erinra om att naturvårdsverkets inventeringsarbete i fjällvärlden kan antas ge ett bättre un-

derlag för att genomföra åtgärder såväl till skydd för de aktuella områdenas flora och fauna som för att främja friluftslivet i områdena.

Det grundläggande i förslaget till avgränsning av obrutna fjällområden är att områdena i princip saknar *vägar och järnvägar*. Verken har emellertid inte alltid låtit gränsen påverkas av vägar som slutar blint i fjällen, eftersom dessa vägar enligt verkens mening i allmänhet torde medföra mindre påverkan än genomfartsvägar, vilka oftast är mer trafikerade. Med utgångspunkt i de riktlinjer för markanvändningen som riksdagen lade fast vid ställningstagandet till prop. 1972: 111 har verken i sitt förslag förutsatt att inga nya vägar avsedda för motorfordon bör få anläggas inom områdena utan föregående beslut av riksdagen. Detta får enligt verken anses innefatta också ett förbud mot annan liknande åtgärd som avsevärt kan förändra områdenas karaktär, t. ex. att öppna befintlig avstängd väg inom obrutet fjällområde för allmän trafik.

Skogsstyrelsen, naturhistoriska riksmuseet och Svenska samernas riksförbund delar verkens syn på skillnaden mellan genomfartsvägar och vägar som slutar blint i fjällen och anför att nyanläggning av vägar av det senare slaget inte generellt bör förbjudas inom de obrutna fjällområdena. Om allmän väg skall tillåtas ingå i områdena måste det enligt vägverket klargöras att drift och underhåll samt nödvändiga förbättringar och ombyggnader får ske utan särskild prövning av regering eller riksdag. Länsstyrelsen i Västerbottens län anför att man vid diskussion om nya vägsträckningar bör beakta varje projekt och område för sig och inte utforma generella regler om hinder mot vidare vägbyggande.

Jag har i det föregående uttalat mig för att de obrutna fjällområdena i enlighet med verkens förslag avgränsas med utgångspunkt i ett sådant enkelt mått på tillgänglighet som att väg eller järnväg saknas. Jag anser också i likhet med verken och flertalet remissinstanser att nya vägar och järnvägar i princip inte bör få anläggas inom de aktuella områdena.

Nya järnvägar och genomfartsvägar i de obrutna fjällområdena förutsätter initiativ och medverkan från statliga myndigheter. Någon särskild reglering, utöver riksdagens uttalande om riktlinjer för markanvändningen, för att få kontroll över sådana företag behövs därför inte. De övriga vägfrågor som kan bli aktuella inom de obrutna fjällområdena torde ha samband med antingen redan befintliga anläggningar och byggnader eller kommande begränsad exploatering inom ramen för de riktlinjer som skall gälla för dessa fjällområden. Jag delar verkens uppfattning att sådana vägar som slutar blint inom områdena i vissa fall medför så begränsad omgivningspåverkan att de inte förändrar karaktären på områdena. Så kan vara fallet med en väg som endast berör de yttre delarna av ett obrutet fjällområde och som betjänar några enstaka fastigheter eller som behövs för verksamheter som pågår inom området.

Jag vill emellertid betona att den ökade turismen ökar risken för att även en mindre väg på sikt kan leda till en avsevärd påverkan. Särskilt gäller

detta om vägen leder in i de centrala delarna av ett obrutet fjällområde. Det är därför nödvändigt att länsstyrelserna i samråd med statens naturvårdsverk, statens planverk och andra berörda myndigheter kontrollerar tillkomsten av nya vägar och därvid noga prövar om man kan befara att områdets karaktär riskerar att påverkas.

Det fortsatta arbetet i länen inom ramen för den fysiska riksplaneringen och det inventeringsarbete som naturvårdsverket bedriver bör ge underlag för närmare bedömningar av inom vilka områden särskilda föreskrifter behövs för att förhindra tillkomsten av nya vägar eller för att tillse att vissa vägar, som bör få komma till stånd, ges sådan sträckning och utformning samt upplåts på ett sådant sätt att ingreppet i det obrutna fjällområdet blir så litet som möjligt.

Enligt 7 § naturvårdslagen (1964: 832, omtryckt 1975: 1025) kan länsstyrelsen förklara ett område som naturreservat om det bör särskilt skyddas eller vardas på grund av sin betydelse för kännedomen om landets natur, sin skönhet eller eljest märkliga beskaffenhet eller därför att området är av väsentlig betydelse för allmänhetens friluftsliv.

Om länsstyrelsen bedömer att området med hänsyn till den begränsade omfattningen av åtgärderna eller andra omständigheter inte lämpligen bör avsättas till naturreservat kan länsstyrelsen enligt 19 § naturvårdslagen förklara området som naturvårdsområde. I beslut om naturreservat eller naturvårdsområde skall föreskrivas de inskränkningar i rätt att förfoga över resp. nyttja fastighet som behövs för att trygga ändamålet med beslutet.

Länsstyrelsen får i särskilda fall medge undantag från sådana föreskrifter. Dessa regler bör enligt min mening ge länsstyrelserna tillräcklig möjlighet att få kontroll över vägfrågorna där sådana kan medföra problem.

I den mån nya vägar kommer till stånd inom de obrutna fjällområdena är det självklart att de också måste få underhållas så att de kan betjäna det ändamål för vilket de har tillkommit. Detta bör naturligtvis inte gälla om det i samband med vägens tillkomst har avtalats att vägunderhållet skall upphöra efter viss tid eller om det av andra skäl står klart att vägen har varit avsedd att utnyttjas endast under en begränsad tid.

I detta sammanhang bör även uppmärksammas att ett väghyggnadsföretag i direkt anslutning till men utanför gränsen för ett obrutet fjällområde också menligt kan påverka området karaktär. Särskild uppmärksamhet bör ägnas detta förhållande.

De obrutna fjällområdena kan nås med andra motorfordon än sådana som är beroende av väg. Inom områdena finns ett stort antal landningsplatser för flyg och en stor mängd leder för terrängfordon. Vissa remissinstanser, bl. a. naturhistoriska riksmuseet, Kungl. vetenskapsakademien och Svenska naturskyddsföreningen (SNF), uttrycker oro för den starkt ökande trafiken med flyg och terrängfordon som förekommer inom områdena och anser att denna trafik måste regleras i ökad utsträckning. Å andra si-

dan understryks värdet av en ökad tillgänglighet till områdena av bl. a. Sveriges turistrad, fiskeristyrelsen samt vissa länsstyrelser och kommuner.

Jag vill understryka det angelägna i att restriktioner i fråga om vägar inom de obrutna fjällområdena kompletteras med de restriktioner beträffande terrängkörning som behövs för att skydda naturen och bevara karaktären på områdena. I 1 § andra stycket terrängkörningslagen (1975: 1313) ges regeringen möjlighet att i vissa områden förbjuda körning i terräng med motorfordon. Jag vill här nämna att statens naturvårdsverk på uppdrag av regeringen och efter samråd med berörda länsstyrelser och kommuner, har utarbetat ett förslag till avgränsning av de delar av fjällområdet som bör omfattas av terrängkörningsförbud. Förslaget, som innefattar också förslag till skoterleder inom de föreslagna förbudsområdena, bereds f. n. i jordbruksdepartementet.

Beträffande den civila flygtrafiken inom de obrutna fjällområdena vill jag erinra om att luftfartsverket har utfärdat vissa rekommendationer för flyget med hänsyn till rennärningen. Vidare har länsstyrelsen i Norrbottens län i samband med sin inventering av fjällområdena lämnat vissa förslag om en samordning av de fasta landningsplatserna för helikopter inom länets fjällområde. Enligt vad jag erfarit fortsätter utredningsarbetet beträffande behovet av och formerna för en reglering av flygtrafiken i länet.

Det finns inte tillräckligt underlag för att nu ta ställning till ytterligare reglering av den civila flygtrafiken. Jag utgår emellertid från att såväl naturvårdsverket som länsstyrelserna i det fortsatta utredningsarbetet för fjällvärlden noga följer utvecklingen på detta område och aktualiserar åtgärder i den mån det visar sig nödvändigt.

ÖB anför att den militära verksamheten i form av lågflygning och trafik med terränggående fordon inom de obrutna fjällområdena bör behandlas på ett likartat sätt inom samtliga områden. Jag delar denna uppfattning. En sådan likartad reglering torde kunna uppnås om de militära myndigheterna och naturvårdsverket i samråd med länsstyrelserna utarbetar riktlinjer för den militära verksamheten, vilka därefter delges berörda regionala myndigheter.

Bebyggelse finns i varierande omfattning inom de av verken föreslagna obrutna fjällområdena. Det förekommer således permanentbostäder, fritidsbebyggelse, övernattningsstugor för fjällvandrare, samevisten och annan bebyggelse för renskötseln. Bebyggelsen har dock mycket blygsam omfattning. Verken förslag till reglering av bebyggelseutvecklingen innebär att övernattningsstugor för turism får byggas utom i de minst påverkade och mest skyddsvärda delarna av de obrutna fjällområdena. Endast bebyggelse för lättare turism bör komma i fråga, vilket utesluter större anläggningar. Övrigt byggande, som inte hänger samman med de areella näringarna, vetenskaplig forskning eller som behövs för fjällvandringsturismen, bör enligt verken förslag inte tillåtas utan särskilda skäl.

Flera remissinstanser, bland dem Sveriges turistråd samt flera länsstyrelser och kommuner, understryker att en fortsatt utbyggnad för turismen bör få ske inom de berörda områdena. Sveriges skogsägareföreningars riksförbund anser det inte nödvändigt att utesluta möjligheterna till viss fritidsbebyggelse inom områdena.

SNF anför att det förhållandet att de obrutna fjällområdena är relativt lite utbyggda för massturism understryker deras särart i ett internationellt perspektiv. Några anläggningar för massturism bör enligt SNF därför inte få komma till stånd. Lantbruksnämnden i Västerbottens län påpekar att önskemål om fjälleder och turiststugor har framförts beträffande praktiskt taget alla fjällavsnitt. Nämnden betonar mot den bakgrunden vikten av att de områden där sådan utbyggnad inte bör få ske snarast preciseras. Flera remissinstanser, bl. a. fiskeristyrelsen och Svenska samernas riksförbund, stryker under vad verken har föreslagit om att bebyggelse för de areella näringarna också i fortsättningen bör få uppföras inom områdena.

Jag kan i allt väsentligt instämma i de riklinjer för bebyggelse som naturvårdsverket och planverket har föreslagit och som innebär att endast sådan byggnads- och anläggningsverksamhet bör få komma i fråga som har samband med de areella näringarna, den vetenskapliga forskningen, fjällräddningen och den lättare turismen. Självfallet bör också en viss komplettering av den bebyggelse för fast bosättning som nu finns kunna komma i fråga, t. ex. genom att enstaka byggnader uppförs i anslutning till en befintlig grupp hus. Områden som nu är obebyggda bör däremot inte tas i anspråk. Jag räknar inte heller med att sådana önskemål kommer att föras fram annat än i samband med eventuella framtida exploateringsprojekt, vilka som jag senare kommer att redovisa ställer krav på särskild prövning.

När det gäller bebyggelse för de areella näringarnas behov förutsätter jag att denna lokaliseras och utformas med beaktande av de berörda områdenas särskilda karaktär och naturvärden. I allmänhet torde sådana hänsyn väl stämma överens med vad som är lämpligt med hänsyn till topografi, vegetation och klimat. Jag vill ändå förorda att länsstyrelserna noga följer bebyggelseutvecklingen inom områdena och meddelar de råd och föreskrifter som kan vara befogade för att bevara områdenas karaktär och för att skydda särskilt värdefulla delområden. Också risken för att tillkommande bebyggelse efterhand kan komma att nyttjas för andra ändamål än de som ursprungligen har avsetts bör uppmärksammas.

Svåra gränsdragningsproblem kan uppstå när det gäller att definiera vad som skall hänföras till anläggningar för lättare turism. Någon entydig definition kan inte ges, utan en bedömning får göras från fall till fall med utgångspunkt i anläggningens storlek, funktion och den grad av påverkan på omgivningen som den bedöms ge upphov till. Jag finner det naturligt att inom de obrutna fjällområdena endast lokaliseras sådana friluftsför- och turistanläggningar som är inriktade på de naturgivna förutsättningarna, dvs. i första hand skidturer, fotvandringar och fiske. Anläggningar med fast ut-

rustning för andra typer av aktiviteter bör enligt min mening inte tillåtas. Det är också viktigt att anläggningarnas storlek noga anpassas till den omgivande naturens kapacitet vad avser t. ex. tålighet mot slitage och fiskevattnens reproduktionsförmåga. Naturgivna kapacitetsgränser av detta slag torde ofta medföra att de anläggningar som kan komma att uppföras blir ganska små.

Av vad jag tidigare har sagt framgår att ett stort antal turistanläggningar och ledutbyggnader planeras i de obrutna fjällområdena. Jag är angelägen om att en samlad bedömning görs av utbyggnadsprojekten. De riktlinjer som riksdagen lade fast år 1972 innebär bl. a. att vissa centrala delar av de väglösa fjällområdena, de s. k. vildmarkskärnorna, undantas också från utbyggnad av ytterligare övernattningsstugor för turism. Den särskilda beredningen för samordning av statens insatser för rekreation genomför f. n. en inventering av utbyggnadsplanerna i samtliga primära rekreationsområden och kommer att i samband därmed lämna förslag beträffande den framtida utbyggnaden. I beredningens arbete deltar bl. a. naturvårdsverket och planverket. Beredningen väntas lägga fram en rapport till regeringen under hösten. Också i naturvårdsverkets fortsatta arbete beträffande fjällområdena torde frågan om avvägningen mellan naturvård och turism komma att aktualiseras. I avvaktan på ett mera fullständigt underlag bör de principer som lades fast år 1972 om vildmarkskärnor tillämpas. Det bör ankomma på regeringen att efter förslag från naturvårdsverket ge berörda myndigheter närmare riktlinjer beträffande turistutbyggnad inom de obrutna fjällområdena.

Jag kommer i mina kommentarer till gränsdragningen för de obrutna områdena att uppmärksamma frågan om behov av utrymme för en långsiktig utveckling inom områden där det redan nu finns tyngre turistanläggningar. Jag vill också påpeka att många av de områden i fjällvärlden som är lämpade för utveckling av större turistanläggningar ligger i trakter som inte omfattas av förslaget till obrutna fjällområden.

För att mark skall få användas för bebyggelse förutsätts enligt 5 § byggnadslagen (1947: 385; omtryckt 1972: 775) att den har prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Lämplighetsprövningen skall ske vid planläggning enligt byggnadslagen. I fråga om glesbebyggelse och tätbebyggelse av mindre omfattning får prövningen även ske i samband med prövningen av ansökan om byggnadslov. Genom byggnadslagen har sålunda det allmänna fått befogenhet att bestämma var bebyggelse får uppkomma. Föreskrifter om bebyggelse eller andra anläggningar kan också ges i samband med beslut om nationalparker, naturreservat eller naturvårdsområden. Sålunda innehåller reglementena för de nationalparker som finns i de obrutna fjällområdena bl. a. förbud mot att uppföra byggnad. Byggnads- och naturvårdslagstiftningen torde ge länsstyrelser och kommuner tillräckliga möjligheter att styra bebyggelseexploateringen enligt de riktlinjer som jag nu har förordat.

Jag går nu över till frågan om *vattenkraftutbyggnad* i de obrutna fjällområdena. Flera stora sjöar inom de av verken föreslagna områdena utnyttjas som regleringsmagasin med en avsevärd regleringsamplitud. Vidare ligger ett par av landets största kraftstationer, Ritsem och Vietas, inom områdena. Otvivelaktigt har vattenkraftutbyggnaderna påverkat områdenas natur mer än någon annan mänsklig aktivitet. Ett antal ytterligare utbyggnadsmöjligheter har redovisats inom de föreslagna obrutna fjällområdena. De motsvarar tillsammans ett möjligt energitillskott på ca 4 TWh. Flera av de redovisade utbyggnadsmöjligheterna ligger inom nationalparker och huvuddelen av det möjliga krafttillskottet, ca 3,8 TWh, kommer från sådana älvsträckor som har bedömts höra till de mest skyddsvärda i landet.

De båda verken föreslår att inga nya vattenkraftutbyggnader bör tillåtas inom de obrutna fjällområdena. Till vattenkraftutbyggnader räknar verken ny- eller tillbyggnad av såväl kraftverk som tillhörande dammar, kanaler, regleringsmagasin m. m. Vid företag som kan medföra miljöförändringar av mindre omfattning, t. ex. vissa tunnelbyggen, höjning och sänkning av befintliga vattenmagasin m. m. bör dock enligt verken en bedömning göras från fall till fall med utgångspunkt i hur åtgärderna inverkar på miljön.

Endast ett fåtal remissinstanser har närmare kommenterat verkens förslag beträffande vattenkraftutbyggnad. SNF och Kungl. vetenskapsakademien instämmer i att områdena bör vara helt undantagna från vattenkraftutbyggnad. Statens vattenfallsverk, Vattenregleringsföretagens samarbetsorgan och Centrala driftledningen anser däremot att gränsdragningen för de obrutna fjällområdena bör göras med beaktande av aktuella planer för vattenkraftutbyggnader och att bestämmelserna för områdenas utnyttjande bör utformas så att eventuellt fortsatt vattenkraftbyggande kan komma i fråga efter en prövning motsvarande den som verken har föreslagit beträffande gruvbrytning.

Jag har noga övervägt i vilken mån befintliga regleringsmagasin och kraftstationer bör innefattas i de obrutna fjällområdena och härvid funnit att det skulle leda för långt att undanta alla de delområden som påverkas av befintliga regleringar. Vissa stora regleringsmagasin kommer därmed att ingå i de obrutna fjällområdena. Jag delar verkens uppfattning att de obrutna fjällområdena i princip bör vara undantagna från fortsatt vattenkraftutbyggnad, men att regeringen bör ha möjlighet att ge tillstånd till sådana företag som ger ringa eller ingen negativ miljöpåverkan. Enligt min bedömning är det bara i utomordentligt få fall som vattenkraftprojekt medför så liten negativ miljöpåverkan att de bör tillåtas i de obrutna fjällområdena. Jag återkommer till denna fråga i samband med att jag senare denna dag kommer att föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag till riktlinjer för vattendrag i norra Svealand och Norrland.

För vattenkraftutbyggnad behövs tillstånd enligt vattenlagen (1918: 523). I 2 kap. vattenlagen ges bestämmelser om bl. a. byggande i vatten och i 3 kap. finns bestämmelser om vattenreglering. Tillståndsfrå-

gorna enligt vattenlagen avgörs normalt av vattendomstolen enligt vattenlagens tillåtlighetsregler. Regeringen har emellertid rätt att pröva företag som är av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet. Regeringen har med stöd av paragrafen förordnat om obligatorisk underställning beträffande vissa slag av företag, bl. a. vattenkraftanläggning, vattenreglering och vattenbortledning av viss angiven omfattning. Regeringen kan också förbehålla sig prövningen av visst företag. Regeringen kan vägra tillstånd om hinder mot företaget möter från allmänna planeringssynpunkter eller på grund av tillåtlighetsreglerna i vattenlagen. De vattenkraftutbyggnadsprojekt som kan komma att aktualiseras inom de obrutna fjällområdena torde undantagslöst vara av sådan art att de bör förbehållas regeringens prövning. Gällande bestämmelser medger således att vattenkraftutbyggnaden kan styras i enlighet med de föreslagna riktlinjerna.

Naturvårdsverket och planverket har i sitt förslag inte närmare diskuterat i vilken mån *kraftledningar* bör få byggas i de obrutna fjällområdena. Som huvudregel anför verken att åtgärder som kan förändra eller påverka områdenas karaktär inte skall få företas. SNF anser att det bör råda ett generellt förbud mot kraftledningar inom de obrutna fjällområdena.

Jag anser att kraftledningar i detta sammanhang bör bedömas efter den inverkan på landskapsbilden och miljön som de skulle ge. Detta innebär att större ledningar inte bör få anläggas inom de berörda områdena. De ledningstyper som jag då syftar på är såväl stamlinjer som regionala nät. Båda dessa ledningstyper påverkar miljön avsevärt såväl vid byggnadstillfället som därefter. När det gäller anläggningar för lokal distribution däremot bör vissa ledningar kunna medges med hänsyn till den lokala befolkningens behov eller de areella näringarnas intressen i likhet med vad jag har angett beträffande vissa mindre vägbyggnadsföretag. I sådana fall bör eventuella ledningsdragningar föregås av en noggrann prövning av behovet av ledningen och dess lämpligaste sträckning.

Enligt 2 § lagen (1902: 71) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ändrad senast 1976: 239) fordras tillstånd av regeringen eller den regeringen bemyndigar för att dra fram eller begagna elektrisk starkströmsledning. Tillstånd kan avse ledning med en i huvudsak bestämd sträckning (linjekoncession) eller ledningsnät inom visst område (områdeskoncession). Vid meddelande av koncession skall föreskrivas de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhetsskäl eller med hänsyn till andra allmänna intressen. Det är i betydande utsträckning industriverket som med stöd av bemyndigande enligt 2 § meddelar sådana tillstånd som avses i lagen. Förutom att prövning kan ske enligt de nu angivna reglerna kan naturligtvis naturvårdsföreskrifter för nationalparker, naturreservat eller naturvårdsområden föranleda att lämpligheten av ledningsdragning prövas.

När det gäller brytning av *malmer och mineral* anför verken att gruvbrytning i princip inte bör få förekomma i obrutna fjällområden. Enligt

verkens mening kan emellertid gruvbrytning från samhällets synpunkt vara så angelägen att den bör få komma till stånd. I sådana fall förutsätts att statsmakterna efter en allsidig utredning låter justera gränsen för det obrutna området. Verken anser vidare att prospektering även fortsättningsvis bör få förekomma inom de berörda områdena. Härvid skall emellertid största möjliga hänsyn tas till områdenas vildmarkskaraktär.

Remissopinionen är delad när det gäller inställningen till verkens förslag beträffande gruvbrytning och prospektering. Länsstyrelsen i Norrbottens län motsätter sig bestämt ett förbud mot gruvbrytning i de obrutna fjällområdena. Flera remissinstanser, bl. a. statens industriverk, nämnden för statens gruvegendom och bergmästarna, anser det inkonsekvent att tillåta prospektering men förbjuda gruvbrytning och hävdar att ett genomförande av verkens förslag skulle medföra att prospekteringen i fjällkedjan kraftigt avtar.

Många remissinstanser understryker att det är angeläget att fortsatt prospektering får ske. SGU pekar därutöver på risken för att forskning och geologisk karteringsverksamhet inom områdena på sikt kan komma att stagnera om gruvdrift inte kommer att medges. De berörda länsstyrelserna anser det angeläget att prospektering kan fortgå i de obrutna fjällområdena. Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser emellertid att särskilda aktsamhetsregler härvid bör gälla. Liknande synpunkter förs fram av Kungl. vetenskapsakademien. Nämnden för statens gruvegendom påpekar att med en aktiv prospektering ofta följer relativt långtgående ingrepp i naturen som t. ex. borrhningar, schaktsänkningar och ortdrivningar. SNF förordar ett totalförbud mot gruvbrytning. Svenska fjällklubben föreslår att områdena delas in i två kategorier, den ena med absolut förbud mot all mineralbrytning, den andra med dispensabelt förbud mot brytning.

Beträffande gruvdrift och annan mineralutvinning vill jag anföra följande. Fjälltrakternas malmer och mineraltillgångar har stor betydelse för de närmast berörda bygdernas ekonomiska utveckling. De har också stor betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen i vårt land, vartill de norrländska malm- och mineraltillgångarna har lämnat betydande bidrag. Järnmalmsutvinningen kommer under överskådlig tid att vara den klart dominerande basnäringen i vissa från regionalekonomisk synpunkt mycket känsliga delar av vårt land. Det är mot nämnda bakgrund angeläget att utvecklingsmöjligheterna för vårt lands gruvnäring blir goda.

Inom de nu aktuella områdena finns ett stort antal gruvrättigheter, såväl statligt ägda som privata, i form av inmutningar och utmål samt även koncessioner. Därtill kommer vissa statsgruvefält som berör områdena. Jag vill också erinra om att Vassbo-, Stekenjokk- och Laisvallsgruvorna är belägna alldeles invid gränsen till föreslagna obrutna fjällområden. Det är vidare välkänt att det inom områden, där man funnit brytningsvärda mineralfyndigheter, ofta finns ytterligare fyndigheter. Som många remissinstanser har framhållit är fjällkedjans innehåll av mineral dessutom ofullständigt

kända. Omkring de platser där mineralutvinning i dag pågår bedrivs ett omfattande prospekteringsarbete, som har resulterat i upptäckt av en ny fyndighet i anslutning till en av de nyss nämnda gruvorna. Inom de föreslagna obrutna fjällområdena pågår eller planeras därjämte prospekteringsverksamhet utan direkt anknytning till nu bedriven utvinning.

Det kan således inte uteslutas att starka önskemål om brytning kan komma att föras fram. Dessa naturresurser är bundna till sitt läge, vilket medför att alternativa platser för brytning vanligtvis inte kan anvisas.

Det står också klart att prospektering är en både tids- och kostnadskrävande verksamhet som måste bedrivas med en långsiktig inriktning och med rimliga utsikter att leda fram till lönsam gruvdrift. Å andra sidan är de nu aktuella områdena de mest svårtillgängliga i landet. Vägar, elektricitet etc. saknas nästan helt. Dessa förhållanden utgör naturligtvis i sig själva ett visst hinder mot både prospektering och gruvdrift.

De relativt ogynnsamma förutsättningarna för gruvverksamhet i obrutna fjällområden är emellertid enligt min mening inte nog för att garantera det skydd som behövs för dessa områden. Vad jag tidigare har anfört beträffande vattenkraftutbyggnader inom de obrutna fjällområdena är ett uttryck för att bevarandeintressena inom dessa områden får anses väga tungt också i förhållande till betydande ekonomiska vinster av en exploatering. Mot den bakgrunden bör gruvdrift tillåtas inkräkta på skyddet av de obrutna fjällområdena endast om mycket starka samhällsintressen talar för detta.

Verken förutsätter i sitt förslag att tillstånd till gruvbrytning kan lämnas först sedan riksdagen har godkänt en sådan ändring av gränsen för det obrutna fjällområdet att det tilltänkta företaget inte längre kommer att ingå i området.

Gruvdrift är normalt en verksamhet som medför omfattande miljöpåverkan och som förutsätter att vägar anläggs och byggnader uppförs. Driften pågår vanligtvis under åtskilliga år. Under denna tid måste man räkna med att det aktuella området etableras som ett område som är lätt tillgängligt och relativt starkt påverkat av exploatering. Att återställa området till fullo torde som regel vara omöjligt. Det är mot denna bakgrund obestridligt att gruvdrift normalt måste hänföras till sådan tyngre exploatering som inte bör medges inom obrutna fjällområden.

Några remissinstanser, bl. a. LKAB, framhåller att gruvbrytning i vissa fall kan ske med små ingrepp i naturen och att långtgående återställningsåtgärder kan vidtas. Vidare pekar flera remissinstanser på att de av verken föreslagna obrutna fjällområdena innefattar områden där gruvdrift tidigare har skett.

Jag vill inte utesluta att det kan uppstå situationer när en från samhällets synpunkt mycket angelägen gruvdrift bör kunna medges inom ett obrutet fjällområde. En förutsättning för detta bör vara att brytningen kan genomföras på ett sådant sätt att områdets tillgänglighet inte ökar väsentligt och att skadan från naturvårdssynpunkt blir liten. Om dessa förutsättningar

föreligger bör regeringen kunna ge tillstånd till gruvdrift inom obrutet fjällområde. Ett eventuellt sådant tillstånd bör förenas med de föreskrifter som behövs för att områdets karaktär av obrutet fjällområde skall kunna bibehållas.

I likhet med vad jag tidigare har sagt beträffande vattenkraftutbyggnader bedömer jag att det bara är i utomordentligt få fall som gruvdrift medför så liten omgivningspåverkan att den bör tillåtas inom obrutna fjällområden.

När det gäller prospektering kan jag ansluta mig till verkens förslag att sådan även i fortsättningen bör kunna bedrivas inom huvuddelen av de obrutna fjällområdena. I likhet med flera remissinstanser anser jag det emellertid angeläget att prospekteringen i de obrutna fjällområdena sker på ett sådant sätt att skador på naturvärden undviks. Det är därför av vikt att samhället tillförsäkras kontroll över dels sådan prospektering som förutsätter påtagliga ingrepp i naturen, dels också annan typ av prospektering inom de känsligaste delområdena.

Flera remissinstanser har uttalat oro för att en stark restriktivitet mot gruvbrytning leder till att prospekteringen nästan upphör i fjällområdet. Ett starkare skydd av fjällvärldens natur måste naturligtvis alltid innebära att risktagandet i samband med prospektering ökar. Det är därför sannolikt att prospekteringen i ökad utsträckning kommer att inriktas på andra områden än de föreslagna obrutna fjällområdena. Jag finner det emellertid angeläget att en viss fortsatt och fördjupad geologisk kartläggning och prospektering sker även i de nu avsedda delarna av den svenska fjällkedjan. Skulle prospekteringen i fjällvärlden sjunka till en oacceptabelt låg nivå bör åtgärder för att åstadkomma ytterligare undersökningsinsatser övervägas. Den mineralpolitiska utredningen (I 1974: 2), som tillsattes i maj år 1974 av dåvarande chefen för industridepartementet, har i uppgift bl. a. att överväga om en ändrad inriktning eller utformning av mineralpolitiken är motiverad med hänsyn till samhällets långsiktiga behov. Chefen för industridepartementet kommer senare att förelägga regeringen förslag till tilläggsdirektiv för utredningen. I dessa ges utredningen i uppdrag att överväga och komma med förslag till hur de riktlinjer för obrutna fjällområden som jag nyss har beskrivit skall kunna förenas med en från samhällets synpunkt önskvärd nivå på prospekteringsinsatserna.

Verkens utredning ger inte tillräckligt underlag för att bedöma mera i detalj hur styrningen av prospektering i olika områden bör ske. Naturvärdsverkets pågående inventering av fjällområdet och den fortsatta planeringen inom län och kommuner bör avvaktas innan särskilda åtgärder vidtas i syfte att mera i detalj reglera prospektering och gruvbrytning i de obrutna fjällområdena. Jag skall emellertid här i korthet redovisa hur en sådan mer detaljerad reglering kan åstadkommas.

Enligt 1 § lagen (1974: 890) om vissa mineralfyndigheter (ändrad 1975: 798) krävs särskilt tillstånd (koncession) för undersökning och bearbetning av följande slag av fyndigheter: 1. olja, gas, stensalt eller annat salt

som förekommer på likartat sätt: 2. alunskiffer för att utvinna olja eller gas; 3. stenkol, eldfast lera eller klinkrande lera; 4. uranhaltigt eller toriumhaltigt mineral; 5. torv för att utvinna energi. Vissa undantag från koncessionskravet finns dock. Koncessionsfrågorna prövas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer (2 §).

Någon delegation av prövningsrätten har ännu inte skett. Tillstånd enligt lagen kan förenas med de föreskrifter som behövs för att skydda bl. a. allmänna intressen (10 §).

Koncessionsreglerna i lagen om vissa mineralfyndigheter innebär således att regeringen kan kontrollera tyngre former av prospektering samt brytning av fyndigheter som omfattas av lagen. I den mån undersökningskoncessioner ges inom de obrutna fjällområdena bör föreskrifter ges om hur undersökningarna skall bedrivas. Även bearbetningskoncessioner bör förenas med sådana föreskrifter att naturingreppen i möjlig mån begränsas och att området återställs sedan brytningen har upphört. För verksamhet som bedrivs med stöd av koncession gäller, förutom de villkor som föreskrivs i eller med stöd av lagen, vad som föreskrivs i byggnads-, naturvårds- och miljöskyddslagstiftningen eller i annan lagstiftning (3 §).

Enligt gruvlagen (1974: 342, ändrad senast 1975: 746) kan inmutningsrätt, dvs. rätt att undersöka och bearbeta mineralfyndighet, erhållas under vissa i lagen angivna förutsättningar. Mineralfyndighet är enligt 1 kap. 2 § gruvlagen inmutningsbar om den innehåller: 1. malm till någon av följande metaller, nämligen guld, silver, platina, kvicksilver, koppar, bly, zink, järn, mangan, krom, kobolt, nickel, titan, vanadin, molubden, volfram, tenn, vismut, antimon och arsenik, dock icke sjö- eller myrimalm; eller 2. svavelkis, magnetkis, grafit, apatit eller magnesit. Inmutningsrätt erhålls efter ansökan hos bergmästaren. Innehavaren av rätten får inom område som anges i en av bergmästaren utfärdad mutsedel utföra undersökningsarbete i fråga om inmutningsbart mineral (4 §). Om han vill bearbeta fyndigheterna har han rätt att få sig anvisat arbetsområde för detta, s. k. utmål, om han kan visa att inmutningsbart och för teknisk bearbetning lämpat mineral finns inom det inmutade området (5 §).

I 2 kap. 2–5 §§ finns bestämmelser om hinder mot inmutning. Dessa hinder gäller också i fråga om utläggande av utmål, om hindret förelåg redan då inmutningsrätt beviljades (4 kap. 2 § första stycket). Inmutningshinder föreligger salunda inom område som redan är inmutat eller utmålslagt (2 kap. 2 §). I 2 kap. 3 § har räknats upp ett antal fall där inmutningsrätt inte får beviljas utan regeringens medgivande. Det gäller bl. a. inmutning inom dels område som genom beslut av riksdagen har förklarats utgöra statsgruvefält eller om statlig myndighet har gjort framställning hos regeringen, om att förklara området för statsgruvefält, dels område som har avsatts till nationalpark eller om statlig myndighet har gjort framställning om att förklara området för nationalpark.

Enligt 2 kap. 4 § får inmutningsrätt inte beviljas utan medgivande av

länsstyrelsen i område som ligger intill vissa uppräknade anläggningar, t. ex. allmän väg, bostadshus, elektrisk kraftstation, och inte heller inom område med stadsplan eller byggnadsplan. Kan, i annat fall än som avses i 2 kap. 3 och 4 §§, gruvdrift inom visst område antas komma att hindra eller avsevärt försvåra sådan pågående eller planerad användning av marken som är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt, kan regeringen enligt 2 kap. 5 § förordna att inmutningsrätt inte får beviljas inom området utan medgivande av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Inmutningssystemet i gruvlagen ger inte samma möjlighet för samhället som koncessionssystemet i lagen om vissa mineralfyndigheter att få omedelbar kontroll över prospektering och brytning. Endast i de fall då dispensabelt hinder, dvs. hinder enligt 2 kap. 5 §, mot inmutning och utmålsläggning föreligger finns samma förutsättningar för kontroll som i lagen om vissa mineralfyndigheter. Statens industriverk och nämnden för statens gruvegendom föreslår att gruvlagen ändras så att i stället minceralagens bestämmelser blir tillämpliga inom de obrutna fjällområdena, oavsett om ansökningarna avser inmutningsbara eller koncessionspliktiga mineral. Den föreslagna lagändringen skulle onekligen leda till en tillfredsställande kontroll över prospekterings- och gruvbrytningsverksamhet i områdena och även kunna innebära vissa fördelar sett från prospektörens synpunkt. Efter samråd med chefen för industridepartementet har jag emellertid kommit fram till att frågan tills vidare bör lösas genom tillämpning av gällande lagstiftning.

Inom nationalparkerna ger gruvlagen en tillfredsställande möjlighet att kontrollera prospektering, eftersom regeringens dispens krävs för att inmutning och utmålsläggning skall få ske inom dessa områden. Som jag redan har nämnt kan regeringen med stöd av 2 kap. 5 § gruvlagen bestämma de ytterligare områden där inmutningshinder skall föreligga om inte dispens ges av regeringen eller av myndighet som regeringen har bestämt. Dessa bestämmelser kan användas för att skaffa samhället en sådan kontroll över prospekteringen att inte riktlinjerna för markanvändningen skall äventyras. Också med stöd av naturvårdslagens bestämmelser kan sådan kontroll åstadkommas. Regleringen av prospektering får övervägas ytterligare inom regeringskansliet då behovet av en sådan reglering närmare har klarlagts i samband med naturvårdsverkets redovisning av utredningsarbetet för fjällvärlden.

När det sedan gäller brytning eller gruvverksamhet i egentlig mening ger bestämmelserna i 136 a § byggnadslagen tillräcklig möjlighet att tillse att de riktlinjer som jag nu har förordat följs. Enligt paragrafens första stycke gäller nämligen att tillkomsten och lokaliseringen av industriell eller liknande verksamhet, som är av väsentlig betydelse för hushållningen med energi, med träfiberråvara eller med landets samlade mark- och vattentillgångar skall prövas av regeringen. I paragrafen anges ett antal verksamheter som skall prövas i den mån regeringen inte medger undantag. Gruv-

verksamhet är visserligen inte uppräknad som prövningspliktig men regeringen kan med stöd av 136 a § byggnadslagen för varje särskilt fall besluta att tillåtligheten av sådan verksamhet som avses i paragrafens första stycke skall prövas. Jag vill här också erinra om de styrmöjligheter som byggnadslagstiftningen i övrigt samt miljöskydds- och naturvårdslagstiftningen ger.

När det gäller *skogsbruk* anför verken i sin rapport att det bör slås fast att samtliga obrutna fjällområden undantas från sådan verksamhet. Till skogsbruk bör enligt verkens förslag dock inte räknas rättigheter att ta virke till husbehov. Verken beräknar att det inom de obrutna fjällområdena finns sammanlagt ca 500 km² produktiv skogsmark. Senare redovisade uppgifter från bl. a. skogsstyrelsen tyder på att ca 1 500 km² skogsmark av intresse för skogsbruket berörs. Huvuddelen av skogsmarken ägs av staten. Mindre än en tiondel ägs av enskilda eller av privata företag. Aktivt skogsbruk torde för närvarande endast i undantagsfall bedrivas inom de aktuella områdena.

Skogsbruket kan, när det bedrivs i intensiv form, avsevärt förändra både landskapsbilden, floran och faunan inom vidsträckta områden. Med intensivt skogsbruk menar jag då ett skogsbruk som innefattar kalavverkning, markberedning, gödsling, kemisk bekämpning av vissa trädslag eller inplantering av för området främmande trädslag. Ett intensivt skogsbruk förutsätter också ett ganska omfattande vägbyggande.

Nuvarande kunskaper om skogsförnyring medger heller inte något intensivt skogsbruk inom stora delar av de obrutna fjällområdena. Nagot sådant skogsbruk torde därför i regel inte komma i fråga i dessa områden. Inom vissa delar av de föreslagna områdena, där de biologiska förhållandena inte är begränsande, bör emellertid ett visst skogsbruk kunna bedrivas. I anslutning till yttergränserna för ett par av områdena, där förhållandena är sådana att skogsaterväxten inte äventyras, bör avverkning kunna medges i viss utsträckning i syfte att säkra råvaruförsörjningen för mindre skogsindustrier som har stor betydelse för sysselsättningen i det norrländska inlandet. Vidare bör markägare, som har hela eller större delen av sitt skogsinnehav inom områdena, kunna bedriva ett visst skogsbruk inom området. I dessa fall bör dock särskild hänsyn tas till önskemålet att bevara områdenas karaktär.

Jag är emellertid inte beredd att förorda att detaljerade riktlinjer beträffande skogsbruk i de obrutna fjällområdena läggs fast nu. En sådan ytterligare reglering bör enligt min mening grundas på mer ingående studier.

De fortsatta studier av fjällvärldens natur som naturvårdsverket genomför torde ge ett väsentligt underlag för överväganden i dessa frågor. En ytterligare reglering av skogsbruket inom de obrutna fjällområdena bör därför ske successivt i takt med att erforderligt bedömningsunderlag tas fram och efter samråd med berörda parter. En sådan reglering torde ingå som en del i naturvårdsverkets och länsstyrelsernas arbete med att skydda fjällområdenas naturvärden.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att skogsvårdslagen (1948: 237) ger betydande möjligheter att kontrollera skogsbruket i dessa områden. På den mark som omfattas av skogsvårdslagen och som av regeringen har förklarats som svarföryngrad får sålunda avverkning inte ske utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd. Syftet med detta tillståndskrav är att hindra sådan avverkning som skulle äventyra eller avsevärt försvåra skogens återväxt. Statens skogsmark omfattas inte av skogsvårdslagen. Inom berörda områden ligger större delen av statens skogsmark ovanför den skogsodlingsgräns som domänverket har dragit upp. Ovanför denna gräns har av biologiska och ekonomiska skäl inget skogsbruk bedrivits sedan början av 1950-talet. Dessutom skall all slutavverkning som omfattar mer än 0,5 ha anmälas i förväg till skogsvårdsstyrelsen. Om länsstyrelsen för visst område har begärt det, så överlämnar skogsvårdsstyrelsen anmälningarna till länsstyrelsen. Länsstyrelsen har därvid möjlighet att innan någon avverkning sker ingripa med stöd av naturvårdslagen. Slutligen vill jag nämna att regeringen med stöd av naturvårdslagen har förordnat att all planerad hygesplöjning skall anmälas till länsstyrelsen.

När det gäller *renskötsel* och *fiske* lämnar verken inte några förslag till särskilda riktlinjer inom de obrutna fjällområdena. Enligt verken bör något hinder inte föreligga mot fortsatt underhåll och drift av befintliga anläggningar eller mot utövande av förekommande rättigheter.

Remissinstanserna har inga invändningar mot verkens förslag i dessa delar. Fiskeristyrelsen och berörda lantbruksnämnder påpekar att fortsatt fiske och renskötsel inom områdena förutsätter att fiskeflyget får landa utan restriktioner och att vissa anläggningar får komma till stånd. Svenska samernas riksförbund framhåller att områdenas vård och förvaltning måste ske bl. a. med hänsyn till den lokala befolkningens näringsliv.

Jag anser det självklart att renskötsel och fiske skall få fortgå i de obrutna fjällområdena. Områdena utgör i stor utsträckning samiska kulturmarker. Såväl renskötsel som fiske ingår som ett naturligt inslag i områdenas miljö. Om det skulle visa sig nödvändigt att reglera renskötelsen eller fisket torde bl. a. rennäringslagen (1971: 437, ändrad senast 1974: 349) och naturvårdslagen erbjuda tillräckliga möjligheter härtill.

7.3 Avgränsningsfrågor

Av vad jag inledningsvis har anfört framgår att jag i allt väsentligt ansluter mig till verkens förslag till avgränsning av de obrutna fjällområdena. En rad önskemål om ändringar av de av verken föreslagna gränserna har redovisats vid remissbehandlingen. Det gäller såväl tillägg som inskränkningar i förhållande till verkens förslag.

Jag har redan tidigare redogjort för att jag inte kan förorda de förslag till ökning resp. minskning av antalet områden som har förts fram vid remissbehandlingen. Jag kommer därför i det följande att inskränka mig till att ta

upp sådana frågor som gäller avgränsningen av de enskilda områdena. Jag kommer då att först behandla sådana förslag som innebär större ändringar av verkens förslag och som kräver ställningstaganden från statsmakternas sida. De har i flera fall samband med planerade vägdragningar.

Området *Sylarna–Helags* berörs av en av Härjedalens kommun föreslagna väg mellan Vålådalen och Ljungdalen. Vägen skulle komma att skära tvärs igenom det obrutna fjällområdet och dela det i en östlig och en västlig del. Förslaget avstyrks av bl. a. länsstyrelsen i Jämtlands län, Åre kommun och SNF.

Området *Frostviken* berörs av en föreslagen väg mellan Storjola och Ankarvattnet. Det obrutna området bör enligt länsstyrelsen i Västerbottens län samt Asele och Strömsunds kommuner delas i två delar av en zon för den planerade vägen. Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att vägen torde kunna aktualiseras på sikt, medan SNF, Friluftsrådet, Kungl. vetenskapsakademien och Naturhistoriska riksmuseet motsätter sig att vägen anläggs.

När det gäller den föreslagna vägen mellan Vålådalen och Ljungdalen instämmer jag i vad länsstyrelsen i Jämtlands län anför om att en utbyggnad skulle skada så viktiga naturvårdsintressen och rennäringsintressen att samhällsnyttan inte står i rimlig proportion till intrånget. *Sylarna–Helags*-området bör därför i denna del avgränsas i enlighet med verkens förslag.

Den föreslagna vägen mellan Storjola och Ankarvattnet uppges av länsstyrelsen i Västerbottens län vara avgörande för Borgafjälls fortsatta utveckling som turistort. Vägen skulle emellertid komma att dela Frostvikenområdet i två delar av vilka den norra delen blir så liten att det kan ifrågasättas om den kan utgöra ett eget obrutet fjällområde. Länsstyrelsen i Västerbottens län har pekat på en möjlighet att komplettera detta område med vissa andra områden för att på så sätt skapa ett helt nytt obrutet fjällområde.

Även denna väg kommer i konflikt med bevarandebeståndet. Borgafjälls framtid som turistort är beroende inte bara av vägförbindelserna utan också av tillgången på närbelägna ostörda områden som kan utnyttjas för friluftsliv. I detta avseende torde det av verken föreslagna obrutna fjällområdet utgöra en tillgång vars betydelse kan komma att öka på sikt. De positiva och de negativa effekterna för bl. a. naturvården, turismen och friluftslivet av den föreslagna vägsträckningen är ännu otillräckligt klarlagda. Mot den bakgrunden är jag f. n. inte beredd att tillstyrka att verkens förslag till avgränsning frångås med hänsyn till den planerade vägsträckningen.

Tärna-Graddisområdet berörs av en planerad väg mellan norra Fjällnäs och Ammarnäs som, om den byggs, skulle dela den södra delen av området i en östlig och en västlig del. Länsstyrelsen i Västerbottens län samt Storums och Sorsele kommuner anser att de områden som berörs av den planerade vägen inte bör ingå i det obrutna fjällområdet. Västerbottens läns landsting och Västerbottens turisttrafikförbund ställer sig också posi-

tiva till den planerade vägen, medan lantbruksnämnden i Västerbottens län och domänverket är tveksamma. SNF, dess länsförbund i Västerbotten och lokalkretsen i Sorsele motsätter sig att vägen anläggs.

Vägprojektet ingår i det program för turistutbyggnader i Vindelälvsområdet som lades fram av den s. k. turistkommittén (Ds Jo 1972: 4) sedan riksdagen beslutat att Vindelälven inte skulle byggas ut för elkraftsproduktion.

En utbyggnad av den föreslagna vägen skulle givetvis öka tillgängligheten till det aktuella området, vilket i sin helhet har angetts som primärt rekreationsområde. Anläggningsarbetena skulle också innebära ett välbehövligt sysselsättningstillskott. Å andra sidan skulle vägen komma att påverka såväl rennäringens som naturvårdens och vandringsturismens intressen. Ett beslut om vägen bör därför föregås av ett noggrant studium av den påverkan på motsäende intressen som vägens sträckning och kring vägen planerade anläggningar kan komma att ge upphov till. Vidare bör utredas hur det aktuella området skulle kunna utvecklas utan en sådan väg. Jag förordar att den av verken föreslagna gränsdragningen får gälla i avvaktan på ett bättre beslutsunderlag av det slag som jag nu har angett.

Utbyggnad av någon av de vägar som jag nu har nämnt förutsätter en sådan omprövning av områdenas gränser som enligt min mening bör underställas riksdagen. När det gäller vägarna mellan Storjola och Ankarvattnet och mellan Ammarnäs och norra Fjällnäs är jag beredd att överväga en sådan omprövning när ett bättre underlagsmaterial föreligger.

Områdena *Sarek-Pite* och *Kebnekaise* har en gemensam gräns längs den arbetsväg som förbinder Suorva med Ritsem. Verkens förslag innebär att de båda obrutna områdena binds samman vid den östra gränsen för Stora Sjöfallets nationalpark, varvid såväl Ritsemvägen som kraftstationerna Ritsem och Vietas kommer att ingå i området. Länsstyrelsen i Norrbottens län samt Gällivare och Jokkmokks kommuner förordar att en vägkorridor lämnas för såväl den befintliga vägen som dess föreslagna förlängning till Skjomen i Norge. ÖB och SNF avstyrker en sådan vägkorridor och förlängning av den befintliga vägen. Friluftsförbundet framhåller att man måste visa största återhållsamhet med denna typ av vägprojekt, medan förbundets norrbottendistrikt anser att vägen bör kunna dras på det sätt som har föreslagits.

Det aktuella området berörs också av en ansökan från statens vattenfallsverk om koncession för en 400 kV kraftledning från Ritsems kraftstation till Norge. Ansökan har av statens industriverk överlämnats till regeringen sedan naturvårdsverket och planverket har avstyrkt koncession. Den planerade kraftledningen avstyrks också av SNF i föreningens yttrande över förslaget till obrutna fjällområden.

Den av verken föreslagna gränsdragningen mellan Kebnekaise och Sarek-Piteområdena innebär vissa avsteg från de principer som i övrigt har tillämpats vid avgränsningen. Å andra sidan är verkens förslag väl motive-

rat med tanke på att det berörda området upp till Ritsem ingår i Stora Sjöfallets nationalpark, vilket innebär att tyngre exploatering enligt redan gällande bestämmelser kan ske först efter riksdagens medgivande. Jag anser emellertid att de faktiska förhållandena på platsen bör tillmätas större vikt än den rådande regleringen av markanvändningen inom området. De ingrepp i områdets natur som har skett och sker genom vattenkraftutbyggnad är omfattande. Den väg mellan Suorva och Ritsem som har anlagts för arbetena med vattenkraftanläggningarna har kommit att utnyttjas också för andra ändamål, främst genom den busstrafik som upprätthålls. Härigenom har Ritsemområdet kommit att i viss utsträckning bli en utgångspunkt för fjällturismen. Området har också obestridliga förutsättningar för detta genom sin belägenhet och sin naturskönhet. En fortsatt utveckling av Ritsemområdet i denna riktning bör enligt min mening kunna övervägas i den fortsatta planeringen.

Jag förordar därför att en vägkorridor upp till och med Ritsem lämnas öppen mellan Kebnekaiseområdet och Sarek-Piteområdet. Detta innebär emellertid inte ett ställningstagande för att vägsträckan mellan Suorva och Ritsem skall öppnas för allmän trafik. En sådan åtgärd torde ställa krav på en betydande upprustning av den befintliga vägen. Denna fråga behöver övervägas ytterligare i anslutning till den fortsatta planeringen.

Den av länsstyrelsen i Norrbottens län förordade vägkorridoren upp till Ritsem lämnar utrymme för bl. a. vissa planerade turistanläggningar på ett relativt stort avstånd från vägen. Enligt min mening bör gränsen dras med beaktande av att eventuella turistbyggnader bör förläggas i nära anslutning till redan påverkade områden. När det gäller vägen mellan Ritsem och Sitasjaure skall den enligt gällande överenskommelse läggas ned då anläggningsarbetena vid Sitasjaure har upphört. Någon korridor för denna väg bör således inte lämnas.

Vad jag nu har sagt innebär att en förlängning av Ritsemvägen till Norge inte bör genomföras. När det gäller den planerade kraftledningen mellan Ritsem och Norge vill jag anföra följande. Den ansökan om koncession för den ovan nämnda kraftledningen som vattenfallsverket har lämnat in grundar sig på ett avtal mellan vattenfallsverket å ena sidan och dess norska motsvarighet, Vassdrags- og Elektrisitetsvesendet, å den andra. Avtalet innebär att det överskott på elkraft som uppstår i nordligaste Sverige skulle föras över till nordnorge som har brist på elkraft. På motsvarande sätt skulle ett överskott på elkraft i södra Norge föras över till Sverige via en ledning mellan Hasle och Skogssäter. Regeringen beviljade i juni 1977 vattenfallsverket koncession för denna senare ledning. Det norska Stortinget har godkänt avtalet mellan Vassdrags- og Elektrisitetsvesendet och vattenfallsverket. Vattenfallsverkets koncessionsansökan har beretts inom statens industriverk som med eget yttrande har överlämnat ärendet till regeringen för beslut. Av de myndigheter som har yttrat sig i ärendet har naturvårdsverket och planverket anfört att ledningen inte bör komma

till stånd. Gällivare kommun har anfört att koncession inte bör lämnas för den sökta ledningssträckningen. Ärendet har återremitterats till industriverket. Verket skall, efter samråd med bl. a. vattenfallsverket, naturvårdsverket och planverket, närmare undersöka vilka alternativ som finns för överföring av elkraft mellan de norra delarna av Norge och Sverige. Med tanke på att det i Norge bedöms som ytterst angeläget att en sådan överföring snabbt kan komma till stånd, bör regeringen ha full handlingsfrihet att, utan hinder av de ovan förordade riktlinjerna, fatta beslut så snart detta kompletterande material föreligger.

Jag går nu över till att ta upp vissa förslag till gränsjusteringar som har förts fram vid remissbehandlingen men som enligt min mening inte är av så ingripande karaktär att de kräver ställningstaganden från riksdagens sida. Jag anser ändå att de bör kommenteras särskilt till ledning för länsstyrelsernas arbete med att utarbeta förslag till närmare gränsdragning.

Länsstyrelsen och lantbruksnämnden i Västerbottens län, domänverket samt Sorsele kommun anser att *Tärna-Graddisområdet* östra gräns vid Vindelfjällens naturreservat mellan Fjosokken och Storvindeln bör följa reservatets gräns, vilket innebär en inskränkning i förhållande till verkens förslag. Någon närmare motivering lämnas inte. Länsstyrelsen i Västerbottens län och domänverket föreslår vidare vissa inskränkningar av det föreslagna området längs den s. k. Blå vägen vid Hemavan.

Jag är i dessa fall inte beredd att generellt tillstyrka de föreslagna avstegen från verkens förslag. Om det i den kommunala planeringen visas att delar av de nämnda områdena har väsentlig betydelse för de berörda kommunernas utveckling, bör detta emellertid kunna beaktas av länsstyrelsen i samband med utarbetandet av förslag om den detaljerade avgränsningen av området.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har också med stöd från Gällivare och Kiruna kommuner förordat att området Nikkaluokta—Ladtjovagge—Kebnekaise inte skall ingå i det obrutna fjällområdet *Kebnekaise*, eftersom området i denna del redan i dag i väsentlig utsträckning är påverkat av en mer intensiv turism. ÖB avstyrker länsstyrelsens förslag.

Jag delar länsstyrelsens uppfattning att området redan nu är starkt påverkat av turism. En fortsatt utveckling av turistanläggningarna i området bör också kunna ske. Jag anser emellertid inte att detta motiverar att området avgränsas så som länsstyrelsen har föreslagit. Jag förordar därför att gränsdragningen i denna del sker med utgångspunkt i det av verken framförda förslaget.

För *Rogenområdet* har förslag till gränsjusteringar framförts av SGU dels beträffande den södra gränsen med anledning av fyndigheter vid Vassbo och Guttusjön, dels av länsstyrelsen i Kopparbergs län beträffande gränsdragningen vid Grövelsjön. Statens industriverk påpekar att fyndigheterna vid Handöl kan motivera en gränsjustering för området *Sylarna-Helags*. För området *Frostviken* föreslår statens industriverk en justering

av gränsen vid Stekenjokk. Vissa gränsjusteringar för *Tärna-Graddisomrâdet* i anslutning till Ammarnäs föreslås av länsstyrelsen i Västerbottens län och domänverket. För detta område föreslår skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län samt statens industriverk, SGU och Boliden AB vissa gränsjusteringar vid Stor-Laisan resp. vid Laisvall. När det gäller gränsen för området *Kebnekaise* anför SGU att denna bör ses över med hänsyn till en eventuell framtida utveckling av gruvbrytningen i Kirunaområdet.

De nu nämnda önskemålen om anpassning av områdenas gränser torde inte behöva leda till mer betydande avsteg från verkens avgränsningsförslag. De bör därmed kunna övervägas inom ramen för den mer detaljerade gränsdragning som enligt vad jag tidigare har förordat skall läggas fast av regeringen efter förslag från länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att de av verken redovisade vägzonerna intill de obrutna områdena i länet är för smala. Enligt länsstyrelsen skulle verkens förslag innebära att handlingsutrymmet för den framtida utvecklingen i anslutning till de befintliga vägarna blir alltför begränsat och att en ändamålsenlig planering av markanvändningen i vägzonerna motverkas. Länsstyrelsen föreslår därför att områdena avgränsas i enlighet med ett av länsstyrelsen tidigare redovisat förslag, som bl. a. innebär att vägzonerna görs bredare.

De föreslagna obrutna områdena i Norrbottens län har en betydande utsträckning. Enligt min mening utgör emellertid detta inte skäl att förorda de allmänna utvidgningar av vägkorridorerna som länsstyrelsens förslag innebär. De föreslagna gränserna torde i huvudsak medge rimliga utvecklingsmöjligheter för turistanläggningar och möjligheter för annan planerad utveckling inom lämpliga områden längs den s. k. Silvervägen, den planerade vägen mellan Kiruna och Narvik och längs Könkämä älv. Vissa justeringar av gränserna bör emellertid kunna övervägas. De berörda kommunernas planering bör kunna tjäna som vägledning vid bedömningen av var sådana gränsjusteringar kan behöva övervägas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län föreslår en inskränkning i *Sarek-Pite-området*s sydöstra del så att en enklare vägförbindelse kan ordnas från Långudden till Harrok-Vuonatj och Rebnisluspen. Detta önskemål har också framförts till regeringen i skrivelser från bl. a. Arjeplogs kommun och från innehavaren av en fjällägenhet inom området. Jag vill med anledning härav erinra om vad jag tidigare har anfört om att det bör finnas viss möjlighet att anlägga enklare stickvägar för bl. a. den bofasta befolkningens behov även inom de obrutna fjällområdena. De framförda önskemålen torde således kunna tillgodoses utan att någon inskränkning behöver göras.

Gränsen för området *Råsto-Tsáktso* bör enligt länsstyrelsen och lantbruksnämnden i Norrbottens län justeras i söder för att möjliggöra en för rennäringen angelägen väg till Laimoviken. Svenska samernas riksförbund anser att vägen inte är av den karaktären att den omöjliggörs vid en av-

gränsning av Råsto—Tsäktsoområdet enligt verkens förslag. SNF motsätter sig vägen till Laimoviken, vilken enligt SNF skulle öppna området för bilburen turism.

Jag vill för egen del instämma i vad Svenska samernas riksförbund anför om att en enklare väg inte torde behöva föranleda att verkens avgränsningsförslag frångas. En eventuell vägförbindelse torde kunna ges en sådan sträckning och utformning att för djurlivet särskilt känsliga områden inte skadas och att en mer omfattande bilburen turism i området kan undvikas. Jag förordar därför att verkens avgränsningsförslag skall gälla i denna del.

I några fall har olika remissinstanser föreslagit inskränkningar resp. utvidgningar av samma del av ett obrutet fjällområde. Sälunda föreslår domänverket en inskränkning av området *Sylarna-Helags* vid kronoparken Häckren, medan lantbruksnämnden i Jämtlands län föreslår en utvidgning av området så att även Häckervalen och Hottöfjället kommer att ingå. Vidare anser domänverket att gränsen för *Sarek-Piteområdet* norr om Piteälven mellan Mäskejaure och Vuolvojaure bör dras något längre norrut. SNF:s lokalkrets i Jokkmokk föreslår att området söder om sjön Karats med fjället Jarre också bör ingå i Sarek—Piteområdet.

De berörda länsstyrelserna bör undersöka möjligheterna att i dessa fall föreslå gränser som bättre tillgodoser de olika intressena.

Domänverket förordar flera ytterligare inskränkningar av de föreslagna områdena med hänsyn till skogsbrukets intressen. När det gäller *Burvattnetområdet* föreslår domänverket att gränsen dras så att renbetesfjället resp. kronoparken Juthatten inte kommer att ingå i området. Beträffande *Hotagenområdet* bör enligt verket vissa inskränkningar göras som berör renbetesfjällen Foskvattnet, Murfjället och Hällingsån. I fråga om *Frostvikenområdet* anser verket att gränsen bör dras så att områden med produktiv skogsmark på renbetesfjällen Lappdalen och Sjougdån kommer utanför det obrutna området. Verket förordar vidare, i likhet med skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län, vissa gränsjusteringar i *Råsto-Tsäktso-områdets* sydvästra del mellan Sevujärvi och Nummavaara. *Pessinkiområdet* bör slutligen enligt domänverket inskränkas så att skogsmark på kronoöverloppsmarken Nulanki lämnas utanför det obrutna området. Också skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län framhåller att områdets östra gräns bör ägnas särskild uppmärksamhet. Länsstyrelsen i Norrbottens län framför liknande synpunkter.

Jag har tidigare anfört att underlag saknas för att lägga fast detaljerade riktlinjer beträffande skogsbruket i de obrutna fjällområdena. Med tanke på önskemålet att förhindra andra former av exploatering är det olämpligt att förordar inskränkning av de föreslagna områdena av hänsyn till skogsbrukets intressen innan det har undersökts i vilken omfattning ett visst skogsbruk anpassat till naturvårdens krav kan bedrivas inom de berörda områdena utan att områdenas karaktär påverkas. Jag förordar därför att de

gränser som verken har föreslagit i de delar som jag nu har nämnt skall gälla som utgångspunkt för den mera detaljerade gränsdragningen.

Jag vill också erinra om vad jag tidigare har anfört om att vissa avverkningar bör kunna tillåtas i syfte att säkra råvaruförsörjningen för mindre skogsindustrier av stor betydelse för sysselsättningen i det norrländska inlandet.

8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att godkänna de av mig förordade preciseringarna och kompletteringarna till riktlinjerna för hushållning med mark och vatten i fjällområdet.

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd som föredraganden har hemställt om.

Innehållsförteckning

	Sid.
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 3 november 1977	2
1 Bakgrund	2
2 Rapporten Obrutna fjällområden	3
2.1 Utgångspunkter	3
2.1.1 Riktlinjer för hushållning med mark och vatten	3
2.1.2 Samråd med länsstyrelser, kommuner och organisationer	4
2.1.3 Bevarande- och exploateringsintressen	4
2.2 Verkens förslag och bedömningar	5
2.2.1 Urvalskriterier, avgränsningar och föreslagna områden	5
2.2.2 Bestämmelser för vissa verksamheter	7
2.2.3 Ansvariga myndigheter och genomförandeinstrument	10
3 Befintliga och planerade verksamheter och anläggningar	11
3.1 Bebyggelse	11
3.2 Vägar	11
3.3 Vattenkraft	11
3.4 Skogsbruk	12
3.5 Mineralbrytning	13
3.6 Turism och friluftsliv	16
3.7 Rennäring och fiske	17
4 Remissyttrandena	17
4.1 Allmänt omdöme om rapporten	17
4.2 Benämningar och urvalskriterier	18
4.3 Bestämmelser för vissa verksamheter	18
4.3.1 Vägdragning	18
4.3.2 Vattenkraftutbyggnad	19
4.3.3 Skogsbruk	20
4.3.4 Mineralbrytning	21
4.3.5 Turism och friluftsliv	24
4.3.6 Rennäring och fiske	25
4.4 Vissa genomförandefrågor	25
5 Områdesvis genomgång	26
5.1 Rogen	26
5.1.1 Nuvarande och framtida utnyttjande	26
5.1.2 Remissyttrandena	27
5.2 Sylarna—Helags	28
5.2.1 Nuvarande och framtida utnyttjande	28
5.2.2 Remissyttrandena	30
5.3 Skäckerfjällen	31
5.3.1 Nuvarande och framtida utnyttjande	31
5.3.2 Remissyttrandena	32
5.4 Burvattnet	32
5.4.1 Nuvarande och framtida utnyttjande	32
5.4.2 Remissyttrandena	33
5.5 Hotagen	34
5.5.1 Nuvarande och framtida utnyttjande	34
5.5.2 Remissyttrandena	35
5.6 Frostviken	37
5.6.1 Nuvarande och framtida utnyttjande	37
5.6.2 Remissyttrandena	39

5.7	Ransaren	39
5.7.1	Nuvarande och framtida utnyttjande	39
5.7.2	Remissyttrandena	41
5.8	Artfjället	41
5.8.1	Nuvarande och framtida utnyttjande	41
5.8.2	Remissyttrandena	42
5.9	Tärna – Graddis	42
5.9.1	Nuvarande och framtida utnyttjande	42
5.9.2	Remissyttrandena	45
5.10	Sarek – Pite	47
5.10.1	Nuvarande och framtida utnyttjande	47
5.10.2	Remissyttrandena	50
5.11	Kebnekaise	50
5.11.1	Nuvarande och framtida utnyttjande	50
5.11.2	Remissyttrandena	53
5.12	Muddus	54
5.12.1	Nuvarande och framtida utnyttjande	54
5.13	Rästo – Tsäktso	56
5.13.1	Nuvarande och framtida utnyttjande	56
5.13.2	Remissyttrandena	58
5.14	Pessinki	59
5.14.1	Nuvarande och framtida utnyttjande	59
5.14.2	Remissyttrandena	60
6	Lagstiftning varigenom markanvändningen i de obrutna fjällområdena i huvudsak styrs eller kan styras	62
6.1	Byggnadslagen	62
6.2	Naturvårdslagen	63
6.3	Skogsvårdslagen	65
6.4	Rennäringslagen	66
6.5	Vattenlagen	67
6.6	Miljöskyddslagen	68
6.7	Gruvlagen	69
6.8	Minerallagen	70
6.9	Väglagen	70
6.10	Lagen innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	71
6.11	Terrängkörningslagen	71
7	Föredraganden	72
7.1	Allmänna överväganden	72
7.2	Riktlinjer för markanvändningen i obrutna fjällområden ...	77
7.3	Avgränsningsfrågor	91
8	Hemställan	98
9	Beslut	98